

პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი

რამაზ აბესაძე, ეთერ კაკულია

მცირე ბიზნესის
მაკროეკონომიკური
რეგულირების მექანიზმი
საქართველოში

პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა
თბილისი 2008

(უაკ) 338.22 + 330.101.541] (479.22)

ს - 323

მონოგრაფიაში გამოკვლეულია მცირე ბიზნესის მაკროეკონომიკური რეგულირების თეორიული და პრაქტიკული პრობლემები. განსაზღვრულია მცირე ბიზნესის არსი, მნიშვნელობა და კრიტერიუმები; გაანალიზებულია მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის გამოცდილება საზღვარგარეთის ქვეყნებში; აგებულია პოსტკომუნისტური ქვეყნებისათვის მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმის თეორიული მოდელი და განსაზღვრულია საქართველოში მისი პრაქტიკული რეალიზაციის ღონისძიებათა სისტემა; გამოვლენილია საქართველოში მისი ფორმირების კანონზომიერებები და სახელმწიფო რეგულირების თავისებურებები.

წიგნი გათვალისწინებულია მეცნიერების, სტუდენტებისა და პრაქტიკოსებისათვის, ასევე ყველა იმ პირთათვის, ვინც დაინტერესებულია გარდამავალი პერიოდის მცირე ბიზნესის განვითარებისა და მისი მაკროეკონომიკური რეგულირების პრობლემებით.

სამეცნიერო რედაქტორები:

ემდ, პროფ. გიორგი ბერულავა,

ემდ, პროფ. მურმან კვარაცხელია

რეცენზენტები:

ემდ, პროფ. ვახტანგ ბურდული,

ემკ, დოც. ნანული არევაძე

© პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა
2008

ISBN 978 – 9941 – 9060 – 1 – 5

Paata Gugushvili Institute of Economics

Abesadze Ramaz, Kakulia Eteri

**Macroeconomic Regulation
Mechanism of Small Business
in Georgia**

© PUBLISHING HOUSE OF PAATA GUGUSHVILI INSTITUTE OF ECONOMICS

TBILISI 2008

(033) 338.22 + 330.101.541] (479.22)
ბ - 323

Theoretical and practical problems of macroeconomic regulation of small business are studied in the monograph. The essence, significance and criteria of small business are defined; the experience of state support of small business in foreign countries is analyzed; theoretical model of macroeconomic regulation mechanism of small business development for postcommunist countries is constructed and the system of measures of practical realization in Georgia is defined. The regularities of its formation and state regulation features in Georgia are exposed.

The book is intended for scientists, students and practitioners for those interested in the problems of small business development and its macroeconomic regulation in the transition economy of Georgia.

Scientific editors:

Doctor of economics, **Giorgi Berulava**

Doctor of economics, **Murman Kvaratskhelia**

Reviewers:

Doctor of economics, **Vachtang Burduli**

Candidate of economics, **Nanuli Arevadze**

© PUBLISHING HOUSE OF PAATA GUGUSHVILI INSTITUTE OF ECONOMICS

TBILISI 2008

ISBN 978 – 9941 – 9060 – 1 – 5

შესავალი

ეკონომიკის კომუნისტური და საბაზრო სისტემის მრავალწლიანი თანაარსებობა მე-20 საუკუნის დასასრულს კომუნისტური რეჟიმის კრახით და საბჭოთა კავშირის დაშლით დამთავრდა. მის შემადგენლობაში მყოფმა ქვეყნებმა, მათ შორის საქართველომ, სახელმწიფო დამოუკიდებლობა მოიპოვეს და საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბების გზას დაადგინეს. ბუნებრივია, ისინი ურთულესი პრობლემების წინაშე აღმოჩნდნენ: საჭირო იყო ეროვნული ეკონომიკის ახალი სტრუქტურების ჩამოყალიბება, საბაზრო ტიპის ინსტიტუტების შექმნა, ქვეყანაში სრულიად უცხო ფენომენის – ბიზნესის ფორმირება და ა.შ.

ძველი ეკონომიკური კავშირების გაწყვეტის, ხოლო ახლის ჯერ არარსებობის გამო, მორალურად და ფიზიკურად გაცვეთილმა საწარმოებმა მუშაობა შეწყვიტეს, რასაც სახელმწიფოს მთელი ეკონომიკის მოშლა მოჰყვა.

მთავრობის მიერ ქვეყნის ეკონომიკის საბაზრო სისტემაზე გადასვლის მიმართულებით გატარებული ღონისძიებების მიუხედავად, სასურველი შედეგი ჯერ კიდევ არაა მიღწეული.

მოსახლეობამ, სტიქიურად, გაუცნობიერებლად, ლეგალურად თუ არალეგალურად, ხელი მოჰკიდა მცირე ბიზნესს, მაგრამ ეროვნული ეკონომიკის გაუმჯობესების საქმე-

ში მან დღემდე ვერ შეძლო თავისი ადგილის დამკვიდრება. თუმცა, მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების გამოცდილება ცხადყოფს, რომ ეკონომიკური პრობლემების მოგვარებაში მცირე ბიზნესს არსებითი როლის შესრულება შეუძლია.

ეკონომიკის ფუნქციონირებისა და განვითარებისათვის მცირე ბიზნესის დიდ მნიშვნელობაზე მიუთითებს ის, რომ აქ იქმნება ახალი სამუშაო ადგილები, ინერგება უახლესი ტექნოლოგიები და მომსახურება, მისი მეშვეობით ხდება მსხვილი კორპორაციების გარკვეულ საჭიროებათა დაკმაყოფილება და ეკონომიკის სპეციალიზებული საქონლითა და მომსახურებით უზრუნველყოფა. იგი იძლევა უნარიანი ბიზნესმენების გამოვლენის შესაძლებლობას. მის დიდ როლზე მეტყველებს ისიც, რომ დღეისათვის მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში მცირე ბიზნესზე მოდის წარმოებული პროდუქციის ნახევარზე მეტი.

განსაკუთრებით დიდია მცირე ბიზნესის როლი პოსტ-კომუნისტური ტრანსფორმაციის დროს, ვინაიდან იგი არის უმუშევრობის შემცირებისა და, საერთოდ, ეკონომიკური სტაბილიზაციის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი.

მცირე ბიზნესის ესოდენ დიდი მნიშვნელობა, ასევე საბაზრო ძალებისადმი მისი სისუსტე (რესურსების სიმცირე, ინვესტიციების მიღების სირთულე და სხვ.) განაპირობებს მისადმი სახელმწიფო მხარდაჭერის ქმედითი მექანიზ-

მის არსებობის აუცილებლობას. განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმს, რომლის დანიშნულებაა ქვეყნის ეკონომიკაში მცირე ბიზნესის უპირატესობათა რეალიზაციის უზრუნველყოფა და მისი განვითარებისათვის აქტიური ხელშეწყობა.

პრობლემის აქტუალობა ასევე გამომდინარეობს იქიდან, რომ ქართულ ეკონომიკურ ლიტერატურაში თითქმის შეუსწავლელია მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების საკითხები.

ცხადია, „ბიზნესს“ კომუნისტური ეკონომიკური სისტემა არ ცნობდა. ამდენად, ბუნებრივია, მისი მაკროეკონომიკური რეგულირების პრობლემა მეცნიერთა შესწავლის საგანს არ წარმოადგენდა. საქართველოში აღნიშნული პრობლემის გარშემო პირველად გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან გამოჩნდა სტატიები, რომლებიც ამ სფეროში საბაზრო სისტემის ქვეყნებში არსებული გამოცდილების გაცნობასა და შესწავლას ემსახურებოდა. გასული საუკუნის ბოლოსა და XXI საუკუნის დასაწყისიდან ქვეყანაში უკვე გამოიცემა ნაშრომები ბროშურებისა და მონოგრაფიების სახით, თუმცა მცირე ბიზნესის მაკროეკონომიკური რეგულირების პრობლემები მათში ნაკლებადაა შესწავლილი. ეს წიგნი სწორედ ამ ხარვეზების აღმოფხვრის ერთ-ერთი

მცდელობაა.

ავტორები დიდი სიამოვნებით მიიღებენ ყველა სამართლიან შენიშვნას, რომელსაც თავიანთ შემდგომ მუშაობაში გაითვალისწინებენ.

თავი I. მცირე ბიზნესი და მისი მაკროეკონომიკური რეპუზირების თეორიული პრობლემები

§ 1.1. მცირე ბიზნესის არსი, მნიშვნელობა და კრიტიციზმი

ბიზნესი ინგლისურენოვანი ტერმინია, მის სამშობლოდ ეკონომიკურ ლიტერატურაში აღიარებულია ამერიკის შეერთებული შტატები. ამ ტერმინმა დღეისათვის მსოფლიოს ყველა ქვეყანა მოიცვა და უამრავ მონათესავე ტერმინთა მნიშვნელობა შეითავსა: პროფესია, საქმე, მეწარმეობა, გარიგება, საქმიანი წრეები, საქმიანი ცხოვრება, უბრალოდ, წყარო შემოსავლისა და ა.შ. [137, გვ. 11]. დღეისათვის ეკონომიკურ ლიტერატურაში ბიზნესის უამრავი განმარტება არსებობს [16; 59; 97; 101 და სხვ.]. მკვლევართა უმრავლესობა ბიზნესს მოგების მიღების წყაროდ მიიხსენებს. ზოგიერთი ავტორი არამომგებიანი ბიზნესის არსებობასაც უშვებს. მაგალითად, დ. ნიდლი ბიზნესს განიხილავს, როგორც ფართო ცნებას, რომელიც მოი-

ცავს როგორც მომგებიან (როგორცაა ფირმები და ბანკები), ასევე არამომგებიან საწარმოებს (მაგალითად, სკოლები და საავადმყოფოები). მცდარია შეხედულება, რომ ბიზნესი მხოლოდ და მხოლოდ მოგებაზეა ორიენტირებული, ბიზნესის სისტემები და მეთოდთა მოქმედება ყველა ტიპის ორგანიზაციაში [59, გვ. 2]. ამ მოსაზრებას შეიძლება დავეთანხმეთ, ვინაიდან ასეთი ბიზნესის სისტემის არსებობისას ბიზნესმენი ვერ იღებს მოგებას, მაგრამ იღებს შემოსავალს.

„ბიზნესისა“ და „მეწარმეობის“ ტერმინთა შესახებ ეკონომიკურ ლიტერატურაში სხვადასხვა, ერთმანეთისაგან განსხვავებული შეხედულება არსებობს. ჩვენ ამ ავტორებთან პოლემიკაში არ შევალთ, თუმცა მიგვაჩნია, რომ ბიზნესი უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე მეწარმეობა. ბიზნესი შეიძლება იყოს როგორც ინოვაციური, ისე არაინოვაციური. ინოვაციური ბიზნესი არის მეწარმეობა. თუმცა, მეწარმეობაც თავისთავად ბიზნესია, ვინაიდან მას მოაქვს შემოსავალი.

ბიზნესის ცნების განმარტების მრავალფეროვნება გამომდინარეობს თვით ბიზნესის მნიშვნელობის მრავალფეროვნებიდან. ამდენად, ეკონომიკურ ლიტერატურაში არსებულ განმარტებებს ჩვენ ვიზიარებთ. მაგრამ, ამავე დროს, მიგვაჩნია, რომ ბიზნესი არის საბაზრო ეკონომიკისათვის იმანენტურად დამახასიათებელი საქმიანობის სფერო, სადაც ვლინდება საბაზრო ეკონომიკის მექანიზმი. მაშასადამე, ბიზნესი საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებზე დამყარებული სამეწარმეო

საქმიანობაა, რომელიც მოიცავს წარმოების სრულ ციკლს და რომელსაც მოაქვს შემოსავალი.

ეკონომიკურ ლიტერატურაში განიხილება ბიზნესის სამი ძირითადი ფორმა: წვრილი, საშუალო და მსხვილი, თუმცა, მსოფლიოს ეკონომიკის გლობალიზაციამ შექმნა ბიზნესის სრულიად ახალი ფორმა, საერთაშორისო, ანუ გლობალური ბიზნესი.

ამდენად, დღეს მსოფლიო საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში ბიზნესი ფუნქციონირებს მცირე, საშუალო, მსხვილი და გლობალური ბიზნესის ფორმით. ბიზნესის ამ ფორმებს შეესაბამება მცირე, საშუალო, მსხვილი საწარმოები და ტრანს-ეროვნული კორპორაციები.

მცირე ბიზნესი თავისი მოცულობით ეკონომიკის ერთ-ერთ მსხვილ აგრეგატს წარმოადგენს. იგი როგორც ბიზნესის სისტემის, ასევე მთელი ეკონომიკური სისტემის ფორმირების, განვითარებისა და სტაბილურობის ერთ-ერთი პირველწყაროა.

მცირე ბიზნესი, როგორც ტერმინი, წარმოდგება არა იქიდან, რომ მცირე ბიზნესი, ერთობლიობაში, პროდუქციის მცირე რაოდენობას ქმნის, არამედ იქიდან, რომ მის ორგანიზაციულ ფორმას წარმოადგენს მცირე საწარმო. წამყვანი კაპიტალისტური ქვეყნების მონაცემები მოწმობს, რომ მცირე ბიზნესში იწარმოება ამ ქვეყნების მშპ-ს ნახევარზე მეტი.

საერთოდ, ბიზნესის პირველწყაროს წარმოადგენს „ოჯახური მრეწველობა, როგორც საკუთარი ხელოსნური ოჯახური წარმოება, რომელიც არის წარმოების პირველი და უძველესი ფორმა, რომლისგანაც შემდგომ სხვა ფორმები განვითარდა“ [21, გვ. 47].

მცირე ბიზნესის ორგანიზაციულ ობიექტს წარმოადგენს მცირე საწარმო. მცირე საწარმო, წარმოების ეს უძველესი ფორმა, როგორც კატეგორია, პირველად 1931 წელს გამოიყენა ბრიტანეთის ფინანსთა მინისტრმა – მ. მილანმა დიდი ბრიტანეთის სამრეწველო და საფინანსო მდგომარეობის შესახებ მოხსენებით გამოსვლისას. აშშ-ში მცირე საწარმოს პირველი განმარტება გამოჩნდა 1948 წელს კანონში – “გარკვეული სახეობის მომსახურების შესახებ” და 1953 წელს კანონში – “მცირე ბიზნესის შესახებ”.

მცირე ბიზნესის საწარმოთა ზომის განსაზღვრა არსებითია, რათა ხელისუფლებამ შეძლოს სწორი პოლიტიკის შემუშავება მცირე ბიზნესის მხარდასაჭერად. მცირე ბიზნესისათვის საწარმოების მიკუთვნებისას აღნიშნულ კანონში განისაზღვრა შემდეგი რაოდენობრივი კრიტერიუმები [132, გვ.12]: საწარმოში დასაქმებულთა რაოდენობა (ყველაზე მეტად გაგრძელებული კრიტერიუმი); წარმოების წლიური მოცულობა; რეალიზაციის წლიური მოცულობა; აქტივების საბოლოო წლიური საბალანსო ღირებულება; საწარმოს წილი

ბაზარზე.

დიდ ბრიტანეთში 1971 წელს შეიქმნა მცირე ბიზნესის გამოკვლევის კომისია. მისი მუშაობის შედეგი ცნობილია “ბოლტონის ანგარიშის” სახელწოდებით. ამ ანგარიშში მოცემული იყო მცირე ფირმის განსაზღვრის პირველი სერიოზული მცდელობა. სიძნელეები იმაში მდგომარეობდა, რომ მრეწველობაში მიღებული კრიტერიუმის (დასაქმებულთა რაოდენობა) გამოყენება შეუძლებელი იქნებოდა სხვა დარგებში, ვთქვათ, საცალო ვაჭრობაში, სადაც სავსებით განსხვავებული კრიტერიუმებია საჭირო. „ბოლტონის ანგარიშის“ მიხედვით, მცირე საწარმოს განსაზღვრისათვის შემდეგი კრიტერიუმები იქნა მიღებული: მრეწველობაში, მშენებლობასა და სამთო საქმე/დამუშავებაში – დასაქმებულთა რაოდენობა; საცალო ვაჭრობაში, საბითუმო ვაჭრობაში, ავტომობილებით ვაჭრობასა და მომსახურებაში – წლიური ბრუნვის მოცულობა, საგზაო ტრანსპორტში – სატრანსპორტო საშუალებათა რაოდენობა; საზოგადოებრივ კვებაში – ყველა საწარმო, ერთგვარი ტიპის მაღაზიებისა და ლუდის ქარხნების გარდა.

1994 წელს მცირე ბიზნესის ამგვარი შეფასების წინააღმდეგ გამოვიდა ჯ. სთორი. იგი ამტკიცებდა, რომ მცირე ბიზნესის შეფასების ზემოთ მოყვანილ კრიტერიუმებს არანაირი მნიშვნელობა არ აქვს, რადგანაც იგი ეფუძნება პრო-

დუქციის მოცულობას, რომელზეც გავლენას ახდენს ტექნოლოგიური ცვლილებები. თავად უპირატესობას ანიჭებს ევროკავშირის მიერ შემოთავაზებულ კლასიფიკაციას, სადაც ძირითად კრიტერიუმებს წარმოადგენს დასაქმებულთა რაოდენობა.

ამ მარტივი შემოთავაზების მიუხედავად, კვლავაც არსებობს პრობლემები, კერძოდ, თუ ფირმა ბიზნესის ერთ სახეობაში ჩაითვლება მცირედ, იგივე ფირმა შეიძლება სხვა სახეობაში შედარებით მსხვილ საწარმოდ ჩაითვალოს. ასე მაგალითად, მცირე ფირმა 100 დასაქმებულთა მრეწველობაში, მსხვილ საწარმოდ ჩაითვლება ვაჭრობაში.

ვფიქრობთ, ზემოთ აღწერილი მცირე საწარმოს განსაზღვრასთან დაკავშირებული პრობლემების გადაჭრის ერთერთი მცდელობაა ამერიკელი მკვლევრების მიერ შემოთავაზებული მცირე საწარმოს განმარტება, რომლის მიხედვითაც, ისინიარ უნდა წარმოადგენდნენ დომინანტს (წამყვანს) თავიანთ სფეროში, ამასთან, მათი წლიური რეალიზაციის მოცულობა და დასაქმებულთა რაოდენობა უნდა იყოს მცირე ამავე დარგის სხვა ფირმებთან მიმართებაში [137, გვ. 100]. აშშ-ში განასხვავებენ ორი ტიპის მცირე საწარმოს: მცირე საწარმოებს, რომელთაც გაფართოების შესაძლებლობა არ აქვთ (მათ „სიცოცხლის უზრუნველყოფ“ საწარმოებსაც უწოდებენ – პირადი და ოჯახური მცირე ბიზნესი)

და მცირე საწარმოებს, რომლებიც საწყის ეტაპზე იქმნება მცირე კაპიტალის დაბანდებით, შემდგომ მისი გაფართოების მიზნით („სწრაფად განვითარებადი” საწარმოები).

აშშ-ში ამჟამად მცირე საწარმოები ძირითადად ორი კრიტერიუმით ფასდება: დასაქმებულთა რაოდენობით და წლიური ბრუნვის მოცულობით. დასაქმებულთა რაოდენობა იცვლება 1-დან 500 კაცამდე, ხოლო წლიური ბრუნვა – 3-დან 12 მილიონ დოლარამდე [153, გვ. 2].

გერმანიაშიც მცირე ბიზნესის საწარმოების შეფასების კრიტერიუმად მიღებულია დასაქმებულთა რაოდენობა და წლიური ბრუნვის მოცულობა. აშშ-გან განსხვავებით, აქ მცირე ბიზნესის საწარმოები დასაქმებულთა რაოდენობის მიხედვით ოთხ ჯგუფად იყოფა: 20-დან 49-მდე, 50-დან 99-მდე, 100-დან 199-მდე, 200-დან 499-კაცამდე, ხოლო წლიურმა ბრუნვამ უნდა შეადგინოს 3,5-დან 11,5 მლნ-მდე DM.

იაპონიის მრეწველობაში მცირე ბიზნესს მიეკუთვნება კომპანიები დასაქმებულთა რიცხვით 300 კაცამდე და საწესდებო კაპიტალით 100 მლნ იენამდე; საბითუმო ვაჭრობაში, შესაბამისად, 100 კაცამდე და 30 მლნ იენამდე და საცალო ვაჭრობაში 50 კაცამდე და 10 მლნ იენამდე.

საფრანგეთში მცირე საწარმოებს მიაკუთვნებენ საწარმოებს, დასაქმებით 10-დან 50 კაცამდე [132, გვ. 12].

საინტერესოა პოსტკომუნისტური ქვეყნების მაგალითე-

ბიცი:

ბელორუსიაში მცირე საწარმოებს განეკუთვნება კომპანიები დასაქმებულთა საშუალო სიობრივი რიცხოვნობით: მრეწველობასა და ტრანსპორტში – 100; სოფლის მეურნეობასა და სამეცნიერო-ტექნიკურ სფეროში – 60; მშენებლობასა და საბითუმო ვაჭრობაში – 50; საცალო ვაჭრობასა და საყოფაცხოვრებო მომსახურებაში – 30; არასაწარმოო სფეროს სხვა დარგებში – 25 კაცამდე.

ამასთან, ის მცირე საწარმოები, რომლებიც რამდენიმე სახის საქმიანობას ეწევიან, იმ საქმიანობის მიხედვით განისაზღვრება, რომელსაც კვარტალში რეალიზებული პროდუქციის მოცულობაში მეტი ხვედრითი წილი უჭირავს.

რუსეთის ფედერაციაში მცირე საწარმოების კრიტერიუმად აღებულია დასაქმებულთა რაოდენობა: მრეწველობაში, ტრანსპორტსა და მშენებლობაში – 100; სოფლის მეურნეობასა და სამეცნიერო-ტექნიკურ სფეროში – 60; საბითუმო ვაჭრობაში – 50, საცალო ვაჭრობასა და საყოფაცხოვრებო მომსახურებაში – 30 კაცამდე.

საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში, როგორც ჩანს, დღეისათვის არ არსებობს მცირე საწარმოს ზომის განსაზღვრის ერთიანი მეთოდოლოგია, მისი შეფასების ერთნაირი კრიტერიუმი. თუმცა, ვფიქრობთ, საყოველთაო კრიტერიუმად შეიძლება ვაღიაროთ საწარმოში (ფირმაში) დასაქმებულთა რაოდენობა.

დენობა, თუმცა მათი სტატისტიკური სიდიდე სხვადასხვა ქვეყნების მიხედვით განსხვავებულია, რაც გამოწვეულია ეკონომიკის განსხვავებული მასშტაბებითა და განვითარების დონით. საწარმოების მცირე ბიზნესზე მიკუთვნების უამრავი მეთოდიდან არც ერთი მეთოდი არ ჩაითვლება უნაკლოდ. ჩვენ ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ამერიკელი სპეციალისტების [137, გვ. 100] მიერ შემოთავაზებული მცირე საწარმოს შეფასების მიდგომები შედარებით ხსნის ამ სიძნელეებს, მაგრამ ისიც არაა ხარვეზებისგან დაზღვეული.

აღნიშნული სიძნელეების თავიდან აცილებაში, ვფიქრობთ, დაგვეხმარება მცირე ბიზნესის განმარტება და მათი კრიტერიუმების სტატისტიკური სიდიდეების ჩვენეული შეფასება. მიგვაჩნია, რომ მცირე ბიზნესზე საწარმოების მიკუთვნებისას უნდა ამოვიღეთ ქვეყნის მასშტაბიდან და მისი ეკონომიკური განვითარების დონიდან, ასევე დარგობრივი თავისებურებებიდან (საქართველოს მაგალითზე ამ საკითხს განვიხილავთ III თავში). კრიტერიუმებად კი უნდა ავიღოთ: დასაქმებულთა რაოდენობა და რეალიზებული პროდუქციის მოცულობა. მცირე ბიზნესისადმი საწარმოთა მიკუთვნების საკითხის გადასაწყვეტად მიგვაჩნია, დარგების მიხედვით გავიანგარიშოთ საერთოდ ეკონომიკაში ერთ საწარმოზე მოსული ზემოაღნიშნულ კრიტერიუმთა სიდიდეები. მცირე საწარმოს მივაკუთვნოთ ის, რომლის მაჩვენებლებიც ნაკლე-

ბი იქნება საშუალოზე, საშუალოს – რომლის მაჩვენებლებიც ტოლი იქნება მიღებული საშუალო სიდიდისა, ხოლო მსხვილ საწარმოს – ის, რომლის მაჩვენებლებიც მეტი იქნება საშუალოზე. პერსპექტივის გათვალისწინებით, შესაძლებელია, მონაცემები შეეცვალოს საშუალო სიდიდეების ცვლილების შესაბამისად.

მცირე ბიზნესისადმი საწარმოთა მიკუთვნების კრიტერიუმების სიდიდეების გადამოწმება უნდა ხდებოდეს ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების, ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური ცვლილებების შესაბამისად. იგი შეიძლება მოიცავდეს 5 – 10 წლიან ინტერვალს.

ეკონომიკაში მცირე ბიზნესის განვითარების რეალური სურათის დანახვა აუცილებლად მოითხოვს ქვეყანაში შესაბამისი სტატისტიკური მონაცემების არსებობას და ამ მიმართულებით ინფორმაციის მოპოვებასთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარებას.

ეკონომიკაში მცირე ბიზნესის მნიშვნელობის შეფასება, უწინარესად, მაკროეკონომიკურ მაჩვენებლებზე (მშპ, დასაქმებულთა რიცხოვნობა, ბიუჯეტის შემოსავლები და ხარჯები, იმპორტი, ექსპორტი, უმუშევრობა, ინფლაცია და ა.შ.) მისი გავლენის დადგენაში უნდა გამოიხატებოდეს.

ამერიკელი სპეციალისტების [121, გვ. 106] თვალსაზრისით, მცირე ბიზნესის მნიშვნელობა ეკონომიკაში გამოიხა-

ტება: სამუშაო ადგილების შექმნაში; ახალი ტექნოლოგიებისა და მომსახურების დანერგვაში; მსხვილი კორპორაციების გარკვეულ საჭიროებათა დაკმაყოფილებაში; სპეციალიზებული საქონლითა და მომსახურებით უზრუნველყოფაში.

როგორც 1.1. ცხრილიდან ჩანს, წამყვანი კაპიტალისტური ქვეყნების ეკონომიკაში დასაქმებულთა საერთო რიცხოვნობის 50%-მდე და მშპ-ის 50%-ზე მეტი მცირე ბიზნესზე მოდის.

ბოლო 10 წლის განმავლობაში, აშშ-ში შექმნილი სამუშაო ადგილების ნახევარზე მეტი მოდის იმ ფირმებზე, სადაც დასაქმებულთა რიცხვი არ აღემატება 100 კაცს (აქ მცირე ბიზნესზე მოდის გადამამუშავებელი მრეწველობის მთლიანი პროდუქციის 21, მშენებლობის – 80, საბითუმო ვაჭრობის – 86, ხოლო მომსახურების სფეროს – 81%).

1990 წელს სამუშაო ძალის საერთო მოცულობაში მცირე ბიზნესს ეჭირა აშშ-ში – 40, ხოლო გერმანიაში – 49 პროცენტი [153, გვ.4].

ცხრილი 1.1 [132, გვ.13]

მცირე ბიზნესის როლი ცალკეული ქვეყნების ეკონომიკაში

ქვეყნები	მცირე და საშუალო საწარმოების რიცხოვნობა	დასაქმებულთა რიცხოვნობა	მცირე და საშ. საწარმოების წილი (%)
----------	---	-------------------------	------------------------------------

	ათასი ერთე- ული	ყოველ ათას მცხოვ- რებზე	(მლნ კაცი)	დასაქმე- ბულთა საერთო რიცხოვნო- ბაში	მშპ-ში
დიდი ბრიტანეთი	2930	46	13,6	49	50–53
გერმანია	2290	37	8,5	46	50–54
იტალია	3920	68	16,8	73	57–60
საფრანგეთი	1980	35	15,2	54	55–62
ევროკავშირის ქვეყნები	5777	45	68,0	72	63–67
აშშ	19 300	74	70,2	54	50–52
იაპონია	6450	50	39,5	78	52–55
რუსეთის ფედერაცია	837	6	8,1	10	10–11
ბელორუსიის რესპუ- ბლიკა	27	3	0,3	8	7–8

აღნიშნული მონაცემები ნათლად მეტყველებს იმაზე, რომ მცირე ბიზნესს აქვს უნარი, ფართო მასშტაბებით უზრუნველყოს შრომითი რესურსების გამოყენება. სწორედ ამაში ვლინდება მცირე ბიზნესის სოციალური როლი და როგორც მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის ერთ-ერთი მძლავრი საშუალება. მცირე საწარმოს, თავისი საქმიანობის კიდევ ერთი არსებითი თვისებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ეკონომიკურ ზრდაში. ეს არის საქონლისა და მომსახურების ახალ სახეობათა დანერგვა. ამერიკის ნაციონალური სამეცნიერო ფონდის შეფასებით, მნიშვნელოვანი დამუშავებების (განსაკუთრებით ახალი ნაწარმის შექმნა) 98 %-ს ახორციელებს მცირე ბიზნესი. ეს განსაცვიფრებელი რიცხვია, რადგან ქვეყანაში კვლევასა და დამუშავებაზე

გამოყოფილი სახსრების საშუალოდ 5%-ზე ნაკლებს ხარჯავს მცირე საწარმოები. მცირე ბიზნესის (მცირე საწარმოების) ეფექტიანობაზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ ისინი ერთეულ დანახარჯზე (1 დოლარზე) ნერგავენ 17-ჯერ მეტ სიახლესა და გამოგონებას, ვიდრე მსხვილი საწარმოები, რომლებზედაც ახალი ტექნოლოგიების მხოლოდ 10 % მოდის (დანარჩენ 90 %-ს მცირე საწარმოები და დამოუკიდებელი გამომგონებლები ნერგავენ) [153, გვ.2].

როგორც პრაქტიკა ცხადყოფს, მცირე საწარმო შეუცვლელია ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების სფეროში. იგი ორიენტირებულია ტექნოლოგიური, ტექნიკური და ორგანიზაციული სიახლეების შემუშავება-დანერგვაზე, რომლის გარეშეც შეუძლებელია ბაზარზე გასვლა და საწარმოების ეფექტიანი ფუნქციონირება. ამ მიმართულებით უცხოეთში ჩატარებული ემპირიული კვლევების შედეგად იმ ფორმების მაღალი აქტიურობა იქნა ნაჩვენები, რომლებშიც დასაქმებულთა რიცხვი არ აღემატება 100 კაცს. აშშ ნაციონალური სამეცნიერო ფონდის შეფასებით, სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების ყოველ დოლარზე, ფორმები, სადაც დაკავებულია არაუმეტეს 100 კაცისა, 4-ჯერ მეტ სიახლეს ნერგავენ, ვიდრე ფორმები, სადაც დასაქმებულია 1000-დან 10 000-მდე ადამიანი, და 24-ჯერ მეტს, ვიდრე კომპანიები, სადაც დაკავებულია 10 000 კაცზე მეტი [132, გვ.18].

მცირე ბიზნესი ქმნის სპეციალიზაციისა და კოოპერაციის მაღალ დონესა და ნაყოფიერ სამეწარმეო კლიმატს. იგი სწრაფად გამოსციდება და ა.შ.

ახალი პროდუქციის დანერგვისა და ახალი სამუშაო ადგილების უზრუნველყოფის გვერდით, მცირე ბიზნესი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მსხვილი კორპორაციების საქმიანობაში მათი მომარაგებით, პროდუქციის გასაღებით და მათთვის მომსახურების გაწევით.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ხშირად არსებობს მცირე და მსხვილი ბიზნესის ინტეგრაციის (დაახლოების) ობიექტური აუცილებლობა. განვითარებულ ქვეყნებში მცირე და მსხვილი ბიზნესის ურთიერთობების ძირითადი ფორმებია: ლიზინგი; სუბარენდა; ფრანჩაიზინგი; ლიცენზიური შეთანხმებანი და ვენჩურული დაფინანსებები.

ამერიკის სამეწარმეო პრაქტიკაში მთელ რიგ უმსხვილეს საწარმოთა სტრუქტურაში დიდი ადგილი უჭირავს მცირე საწარმოებთან ურთიერთობას. მცირე ფირმები ხელს უწყობს მსხვილ კომპანიებს, იყენენ მოქნილნი და უბიძგებს მათ უახლოესი ტექნოლოგიების დანერგვისაკენ.

იაპონიაში ურთიერთობა მცირე და დიდ ფირმებს შორის განსხვავებულ ხასიათს ატარებს. აქ მცირე საწარმოთა

უმრავლესობა სუბარენდული¹ სისტემით არის დაკავშირებული დიდ ბიზნესთან. იაპონიაში მცირე ბიზნესი მსხვილი ბიზნესისათვის მოქნილობისა და შემოქმედებითი ფხიანობის წყაროს წარმოადგენს. აქ მათი ურთიერთობა ურთიერთშეხების საფუძველზეა აგებული და მიმართულია მთელი ეკონომიკისა და მისი საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის სრულყოფისაკენ.

მოქმედი სუბარენდული სისტემა, მსხვილი ფირმების მომარაგების საიმედოობის გადიდებასთან ერთად, მით უფრო აგრესიული კონკურენტული ბრძოლის საშუალებას იძლევა.

ამდენად, მცირე საწარმოები ხელს უწყობს მსხვილი საწარმოების კონკურენტუნარიანობის გაძლიერებას და ამით მთელი ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას საერთაშორისო არენაზე.

მნიშვნელოვანი განსხვავება მცირე და მსხვილ ბიზნესს შორის ვლინდება არა მხოლოდ ოპერაციათა მასშტაბებში, არამედ ბიზნესის ორგანიზაციაში. მაგალითად, კადრების განყოფილების შექმნა ისეთ საწარმოებში, სადაც დასაქმებულთა რიცხვი 10 კაცია, მიზანშეწონილი არაა, აქ მართვის როგორც ოპერატიულ, ისე სტრატეგიულ ფუნქციებს ასრუ-

---

¹ სუბარენდა (sublease) – არენდირებული ქონების ნაწილის გადაცემა მესამე პირისათვის არენდით. ამ შემთხვევაში არენდატორი მენაბრის როლში გამოდის.

ლებს ხელმძღვანელი – კომპანიის მესაკუთრე. მცირე საწარმოებში, როგორც წესი, არსებობს მმართველური გადაწყვეტილების მიღების მხოლოდ ერთი ცენტრი. ასეთ საწარმოებში (ფირმებში), რესურსების სიმცირის გამო, დაგეგმვის პერიოდი მოკლეა და არ აღემატება ერთ წელს. ამდენად, აღინიშნება შემდეგი დამოკიდებულება: რაც ნაკლებია საწარმოს ზომები, მით ნაკლებია მმართველური გადაწყვეტილებების ციკლი.

მრავალი მცირე ფირმის არსებობა განპირობებულია იმით, რომ ისინი უზრუნველყოფენ მომხმარებლების დაკმაყოფილებას იმ სპეციალიზებულ საქონელსა და მომსახურებაზე, რომელთა სერიული წარმოება ან მსხვილი მომსახურების რგოლების შექმნა ეკონომიკურად გაუმართლებელია. ასეთი საქონლის ბაზარი, ცხადია, არაა დიდი, მაგრამ მცირე ფირმები, რომლებიც მომხმარებელს უნიკალური სახის საქონელს აწვდიან, პოულობენ თავიანთ ნიშას ბიზნესის სამყაროში, რითაც ხელს უწყობენ ქვეყანაში ჯანსაღი ეკონომიკური სისტემის ჩამოყალიბებას.

მცირე ბიზნესის ძირითად თავისებურებას წარმოადგენს მისი მაღალი მოქნილობა ეკონომიკურ გარემოში მიმდინარე ცვლილებებისადმი.

მცირე საწარმოები მცირე მოცულობის რესურსებს განკარგავენ. ამიტომ მათ განსაკუთრებულ თავისებურებას წარ-

მოადგენს მაღალი მგრძობელობა მუდმივი დანახარჯების სიდიდის ცვლილებებთან.

მცირე ბიზნესის კიდევ ერთ-ერთი თავისებურება მდგომარეობს გაკოტრების მაღალ მაჩვენებლებში – მცირე საწარმოების თითქმის 50% იხურება საქმიანობის პირველ ორ წელს. წარმატებულია მცირე ბიზნესის მხოლოდ 15%. გაკოტრება გამოწვეულია რიგი სუბიექტური თუ ობიექტური ფაქტორებით, მაგრამ, ამავე დროს, გაკოტრების პროცესი ეკონომიკური მექანიზმის ფუნქციონირების განუყოფელი ნაწილია. იგი იძლევა საშუალებას, თავი დაავადწიოთ არაეფექტიან მეწარმეობას, ამავე დროს, იძლევა უნარიანი ბიზნესმენების გამოვლენის შესაძლებლობას. ამიტომაც, საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში სახელმწიფოები ცდილობენ, გაკოტრება რაც შეიძლება ნაკლებად მტკივნეული იყოს ბიზნესმენებისათვის. ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია, მოიძებნოს გამაწონასწორებელი ბალანსი ბიზნესმენის საქმიან აქტიურობასა და ბიზნესმენის მინიმალური პასუხისმგებლობის დონეს შორის. ამასთან, არსებითია სახელმწიფოს მხრიდან მცირე საწარმოს გაკოტრების სწორი მექანიზმის შემუშავება, რათა დავიცვათ საზოგადოება ეკონომიკური რესურსების არაეფექტიანი გამოყენებისაგან. ამდენად, უნდა გამოიყოს მცირე ბიზნესის ერთ-ერთი თვისება, რომ აქ ხორციელდება ეკონომიკური რესურსების გამოყენების ექსპერი-

მენტი.

გამოყოფენ მცირე საწარმოთა ეკონომიკური სტრატეგიის სხვადასხვა ტიპებს, რომლებიც განსაზღვრავს მათ ადგილს ეროვნული ეკონომიკის აღწარმოებაში. ესენია: ვიოლენტური, პატიენტური (ნიშის შემქმნელი), კომუტანტური (შემგუებლური), ექსპლერენტული (პიონერული).

ვიოლენტური სტრატეგია ეყრდნობა კონკურენციას დაბალი წარმოების დანახარჯების საფუძველზე; ამ დროს იწარმოება საშუალო ხარისხის სტანდარტული პროდუქცია.

პატიენტურ სტრატეგიას ირჩევენ მცირე საწარმოები, რომლებსაც გადაწყვეტილი აქვთ, დასპეციალდნენ მაღალი ხარისხის პროდუქციის წარმოებაზე, რომელიც ორიენტირებულია სპეციფიკურ მოთხოვნაზე და დომინირებს ბაზრის ვიწრო სეგმენტზე.

კომუტანტური სტრატეგიის შერჩევისას მცირე ფირმები ორიენტაციას იღებენ მცირე მოცულობის ხანმოკლე მოთხოვნების დაკმაყოფილებაზე. ამდენად, მათ, მოთხოვნილების ცვლილებების შესაბამისად, ხშირად უწევთ საქმიანობის სახეობის შეცვლა.

ექსპლერენტული სტრატეგია დამახასიათებელია ინოვაციური ფირმებისათვის. მცირე საწარმოები ასეთი სტრატეგიით ორიენტირებულნი არიან ახალი პროდუქციისა და ტექნოლოგიის შემუშავებაზე, მათ დანერგვასა და ამის საფუძველზე მაღალი მოგების მიღებაზე.

თუკი გაერთიანდებიან მცირე საწარმოები, რომლებიც იცავენ ზემოთ დასახელებული ოთხი ტიპის სტრატეგიას ერთი ბაზრის შიგნით, მაშინ კონკურენტულ გარემოს ექნება შემდეგი სახე: დარგის საფუძველს (საყრდენს) წარმოადგენს მცირე საწარმოები ვოლენტური სტრატეგიით, რომლებიც უზრუნველყოფენ მოთხოვნის ძირითად ნაწილს, საშუალო ხარისხის სტანდარტიზებული პროდუქციის წარმოებით. დიფერენცირებული მოთხოვნის საბაზრო ნიშები შეივსება მცირე საწარმოებით, რომელთა სტრატეგია პატიენტურია. დარგის ეკონომიკურ დინამიკას უზრუნველყოფს მცირე საწარმოები ექსპლერენტული სტრატეგიით, რომლებიც შეიმუშავენ პროდუქციისა და ტექნოლოგიის ახალ სახეობას; აჟიოტაჟური მოთხოვნისა და მოთხოვნა-მიწოდების დროებითი დაუბალანსებლობისას დარგში გამოჩნდება მცირე საწარმოები კომუტანტური სტრატეგიით, რომლებიც უპირატესად სავაჭრო-საშუამავლო არასპეციალიზებული ფირმებია, რომლებსაც იზიდავს ბაზარზე დამატებითი მოგების შესაძლებლობა [132, გვ. 17].

ამდენად, დარგის დაბალანსება სხვადასხვა სტრატეგიების მქონე მცირე საწარმოებით, ქმნის ჯანსაღ კონკურენტულ გარემოს. ეს უკანასკნელი კი, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, ქვეყნის ეკონომიკის ზრდისა და განვითარების ერთ-ერთი მძლავრი ფაქტორია. მაშასადამე, მცირე ფირმებს შესწევთ უნარი, დაეხმარონ დარგში ჯანსაღი

კონკურენციული გარემოს ჩამოყალიბებას.

მცირე ბიზნესის ამოცანაა, ხელი შეუწყოს საქონლისა და მომსახურების სრულყოფილი ბაზრის ჩამოყალიბებას. იგი არის საბაზრო ეკონომიკის ბიზნესსისტემის პირველწყარო, რომელიც ფუნქციონირებს ეკონომიკის ნებისმიერ სექტორში და მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ეკონომიკური ზრდის ტემპებს, მთლიანი ეროვნული პროდუქციის ხარისხსა და სტრუქტურას. ეს მოვლენა თანამედროვე ბაზრის ინფრასტრუქტურის შექმნის მნიშვნელოვანი საფუძველია. თავისი არსით იგი ტიპურად საბაზრო ბუნების მატარებელია.

საბაზრო მექანიზმის სფეროში მცირე ბიზნესის როლი იმაში ვლინდება, რომ იგი ახერხებს ბრძოლას მონოპოლიასთან, რასაც აღწევს ცვალებად საზოგადოებრივ მოთხოვნაზე სწრაფი რეაგირების შესაძლებლობით, რაც, თავის მხრივ, განპირობებულია მისი მოქნილობით.

მცირე ბიზნესით ხორციელდება საზოგადოებრივი მოთხოვნის სრულყოფილი დაკმაყოფილება ბაზრის ნიშების შევსების ხარჯზე, რომელთა იგნორირებას ახდენს მსხვილი და საშუალო ბიზნესი. მცირე საწარმოები უზრუნველყოფენ მსხვილი ფირმების წარმოების შესაძლო სპეციალიზაციას. საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში, ბოლო წლებში, მსხვილმა საწარმოებმა წვრილი სპეციალიზებული საწარმოების სასარგებლოდ თავი დაანებეს დამხმარე და დამამზადებელი ვიწრო საწარმოო რგოლების შექმნას.

საზოგადოებრივი ფსიქოლოგიის სფეროში მცირე ბიზნესი მასთან დაკავშირებულ და დასაქმებულ ადამიანებს უყალიბებს მესაკუთრის ფსიქოლოგიას, უნარს, დამოუკიდებლად მიიღონ გადაწყვეტილება საკუთარ ძალებზე დაყრდნობით. მცირე ბიზნესი ადამიანს ეხმარება პიროვნების რეალიზაციაში, საშუალებას აძლევს იგრძნოს თავი, როგორც რთული ამოცანების გადაჭრის უნარის მქონემ.

საზოგადოების სოციალური სტრუქტურის სფეროში მცირე ბიზნესი წარმოადგენს ეგრეთ წოდებული საშუალო ფენის ფორმირების საფუძველს, რომელიც დღეისათვის საბაზრო ტიპის საზოგადოების ძირითადი ნაწილია.

მცირე ბიზნესი აყალიბებს საგადასახადო შენატანების დიდ მასას, მოსახლეობის დიდ ნაწილს უზრუნველყოფს არსებობის საშუალებებით, ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს.

კონკურენტული გარემოს შექმნის სფეროში მცირე საწარმო ახერხებს ზეწოლას მსხვილ საწარმოებზე და ამით სტიმულს აძლევს მათ ინოვაციურ საქმიანობას. ისინი თავიანთი განსხვავებული სტრატეგიებით ხელს უწყობენ დარგის კონკურენტუნარიანი გარემოს შენარჩუნებას. მცირე ბიზნესს აქვს შემდეგი კონკურენტული უპირატესობანი: დინამიკურობის მაღალი დონე; გადაწყვეტილების მიღების ოპერატიულობა; კაპიტალის სწრაფი გადასროლის შესაძლებლობა; მცირე აუნაზღაურებადი (დაუბრუნებადი) დანაკარგები; კაპიტალზე დაბალი მოთხოვნილება; პროდუქციის ასორტიმენ-

ტსა და წარმოებაში სწრაფი ცვლილებების შეტანის უნარი; მოკლე ტექნოლოგიური ციკლი; დამამთავრებელ წარმოებაში მარაგების სიმცირე; საშუალებების სწრაფი ბრუნვა (რაც ადიდებს შემოსავლებს, ამცირებს ამოსყიდვის ვადებს, ამცირებს ეკონომიკური რისკის დონეს); წარმოების ორგანიზაციისა და მართვის უკიდურესად რაციონალური სტრუქტურის გამო, დამატებითი (ზედნადები) ხარჯების სიმცირე; პროდუქციის გასაღების მდგრადობა კონკრეტულ მომხმარებელზე ორიენტაციის წყალობით; სწრაფი შემეშუებლობა ბაზრის მოთხოვნის ცვლილებებთან; მმართველობითი ინფორმაციის გადაცემის მაღალი სისწრაფე (რაც მცრე ფირმებს აძლევს შესაძლებლობას, ოპერატიულად შეძლონ რეაგირება კონკურენციის პირობების ნებისმიერ ცვლილებაზე).

ამასთან, მცირე საწარმოები ფლობენ მთელ რიგ არსებით ნაკლოვანებებს, რაც იწვევს მათი კონკურენტუნარიანობის დაქვეითებას, რომელიც განაპირობებს მცირე საწარმოების გაკოტრების მაღალ პროცენტს.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან და შესაბამისი ანალიზიდან გამომდინარე, შეიძლება ვისაუბროთ მცირე ბიზნესის განვითარების სამ მიმართულებაზე:

1. როდესაც მცირე საწარმო ახდენს მასშტაბების კონსერვაციას, შემდგომი სტატუსკოს შენარჩუნებით;
2. როდესაც მცირე საწარმო აქტიურობას ადიდებს ნელ-ნელა;

3. როდესაც ხდება მცირე საწარმოების სწრაფი განვითარება და მათი გარდაქმნა საშუალოდ, ხოლო შემდეგ მსხვილ კომპანიად.

გერმანიაში მცირე საწარმოების მესაკუთრეთა გამოკითხვის შესაბამისად 50% არ გეგმავს გაფართოებას, 35% გეგმავს ნელ-ნელა მყარ ზრდას და მხოლოდ 10% გეგმავს სწრაფ განვითარებას ახალი პროდუქციის წარმოების ხარჯზე [153, გვ. 4].

§ 12. მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის გამოცდილება საზღვარგარეთის ქვეყნებში

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკის რეგულირების უმთავრესი მექანიზმები თავისი ბუნებით მაკროსახსიათისაა [11, გვ. 1]. ადამიანები უკვე აღარ ხელმძღვანელობენ იმ მოსაზრებით, რომ ყველაზე უკეთ ეკონომიკას არეგულირებს ის სახელმწიფო, რომელიც ყველაზე ნაკლებად არეგულირებს მას [140, გვ.188]. არა მხოლოდ მსოფლიო ეკონომიკური მეცნიერება, არამედ გამოცდილებაც და პრაქტიკაც ადასტურებს, რომ საბაზრო ეკონომიკა, რომლის ცენტრალურ ფიგურას წარმოადგენს მეწარმე, წარმატებულად ფუნქციონირებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც სამეწარმეო საქმიანობას ეფექტიანად არეგულირებს სახელმწიფო. ამ მოსაზრებას დღესდღეობით ეთან-

ხმება ეკონომისტთა და პოლიტიკოსთა უმრავლესობა. ეკონომიკა წარმატებულად ფუნქციონირებს იმ შემთხვევაში და იმ ქვეყანაში, სადაც სახელმწიფოსა და ბიზნესს შორის ორმხრივი ურთიერთობაა, სადაც სახელმწიფო გვევლინება ეკონომიკის რეგულატორის როლში. რაც შეეხება მსოფლიო, ანუ გლობალურ ბიზნესს, მისი წარმომადგენლების, ტრანსნაციონალური კორპორაციების, საქმიანობა სცილდება ეროვნული სახელმწიფოს საზღვრებს და საკუთარ ქვეყანასთან მათი კავშირი სულ უფრო და უფრო სუსტდება. მაგრამ, ჩვენი შესწავლის ობიექტს წარმოადგენს მცირე ბიზნესი, ამდენად, არსებით ყურადღებას გავამახვილებთ მისი განვითარების სახელმწიფოებრივი ხელშეწყობის აუცილებლობასა და ამ სფეროში განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებაზე.

მცირე ბიზნესი უნდა წარმოვიდგინოთ ორგანიზმის მსგავსად, ამდენად, როგორც ცოცხალმა ორგანიზმმა, ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით, უნდა შეძლოს გარემოსთან ადაპტაცია. გარემო მოიცავს მთელ რიგ მახასიათებლებს, რომლებიც ურთიერთხემოქმედებენ ერთმანეთზე და, ამავე დროს, ერთდროულად ან ცალ-ცალკე ასევე ზემოქმედებენ მცირე ბიზნესზე.

მცირე ბიზნესს ურთიერთობა უწევს ადგილობრივ გარემოსთან, რომლის სამართლებრივ რეგულირებას ახორ-

ციელებს მუნიციპალური ხელისუფლება. უფრო მაღალი საფეხური – ეს არის ცენტრალური ხელისუფლება, აქ თავს იჩენს ისეთი მოვლენები, როგორცაა: სახელმწიფო სამართალი, ინფლაცია, ბანკის საპროცენტო განაკვეთი, დასაქმების სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა, უმუშევრობა, საგადასახადო პოლიტიკა და ა.შ. შემდგომი საფეხურია საერთაშორისო გარემო, სადაც თავს იჩენს ფირმაზე ზეეროვნული წარმონაქმნების (როგორცაა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია, ევროგაერთიანება, ევროკავშირი, მსოფლიო ბანკი და ა.შ.) ზემოქმედება.

მცირე ბიზნესის სახელმწიფო რეგულირების (მხარდაჭერის) აუცილებლობის შესახებ მოსაზრებას დღესდღეობით საბაზრო ეკონომიკის მრავალი მკვლევარი [115; 116; 117; 118; 127; 135; 140 და სხვ.] და სახელმწიფო მოღვაწე ეთანხმება. აზრთა სხვადასხვაობას მეცნიერებს შორის მცირე ბიზნესის სახელმწიფო რეგულირებისა და მხარდაჭერის მხოლოდ ფორმები და მასშტაბები იწვევს.

ბიზნესი, თავისი არსით, წარმოადგენს საბაზრო ეკონომიკის ხერხემალს, ამდენად, საბაზრო ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების მოცულობა, ფორმები, მიზნები და მეთოდები, ცხადია, პირდაპირ თუ არაპირდაპირ, ახდენს მასზე გავლენას.

მცირე ბიზნესთან მიმართებაში, საბაზრო ეკონომიკის

ქვეყნებში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი პრინციპები ძალზე ახლოსაა ერთმანეთთან.

ეკონომიკის ტრანსფორმაციის პროცესმა, რომელიც მიმდინარეობს პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში, მათ შორის, საქართველოში, სახელმწიფოს ეკონომიკური საქმიანობის შესწავლის საკითხი თვისებრივად ახლებურად დააყენა. ამდენად, იგი ჩვენი ქვეყნის მეცნიერთა [1; 11; 26; 32; 47; 60; 61; 68; 106; 110; 111 და სხვ.] კვლევის საგანი გახდა.

სახელმწიფო საქმიანობა საბაზრო ეკონომიკის შინაგანი შემადგენელი ნაწილი კი არ არის, არამედ მას ავსებს. სხვა სიტყვებით, სახელმწიფოს „დანიშნულება“ იმ ეკონომიკური ამოცანების გადაწყვეტაა, რომელთა გადაჭრა ბაზარს არ ძალუძს, რის გამოც სახელმწიფოს ეკონომიკური საქმიანობა მისი (ბაზრის) იძულებითი დანამატის როლში გამოდის [61, გვ. 97].

საბაზრო ეკონომიკის სუბიექტებზე სახელმწიფო ეკონომიკური მხარდამჭერი საქმიანობა მეტწილად მაკრობუნების მატარებელია. კერძოდ, მცირე ბიზნესზე, როგორც ეკონომიკის სუბიექტზე (მსხვილ ინვესტიციებზე-აგრეგატზე), წამყვანი საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნების სახელმწიფო მხარდაჭერის ღონისძიებანი მეტწილად მაკრობუნებით ხასიათდება.

პრაქტიკულად, ყველა განვითარებულ ქვეყანაში მცირე საწარმოების სახელმწიფო რეგულირების თავისებურებები

ასახულია (თავმოყრილია) სპეციალურ საკანონმდებლო აქტებში: „წერილი ბიზნესის შესახებ აქტი“ (აშშ); „ძირითადი კანონი მცირე და საშუალო საწარმოების შესახებ“ (იაპონიაში); „კარტელური უფლება“ (გერმანია) და ა.შ.

მცირე ბიზნესი – ეს არის აშშ-ის ეკონომიკის საფუძველი, ამიტომაც არის უამრავი არაკომერციული ორგანიზაცია და სამთავრობო სტრუქტურა, რომელთა საქმიანობის ძირითად მიზანს წარმოადგენს მცირე ბიზნესისათვის დახმარების გაწევა და მხარდაჭერა, რათა მან ქვეყნის ეკონომიკაში თავისი კუთვნილი ადგილი დაიმკვიდროს.

აშშ-ში მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის წამყვანი ორგანიზაციაა 1953 წელს კონგრესის მიერ შექმნილი „მცირე ბიზნესის ადმინისტრაცია“ (The U.S Small Business Administration), მისი რეგიონული და ადგილობრივი განყოფილებები. გარდა ამისა, მასში მონაწილეობენ კონგრესის კომიტეტები მცირე ბიზნესის საქმეში და მრავალი სპეციალური ორგანო სამინისტროებში, უწყებებსა და ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებში.

SBA (მბა)-ს ფედერაციულ აპარატში დასაქმებულია 1100 ადამიანი. გარდა ამისა, აშშ თითოეულ შტატში ფუნქციონირებს რეგიონული განყოფილება 30–40 ადამიანის შემადგენლობით. მისი საქმიანობის ძირითად მიმართულებებს წარმოადგენს სესხის მოძიება მცირე ბიზნესისათვის, სესხს

იგი თვითონ არ განკარგავს, ის გამოდის თავდების როლში კომერციულ ბანკებთან ურთიერთობის დროს. SBA ოპერირებს მთელ რიგ პროგრამებს, თითოეულ მათგანს აქვს თავისი კონკრეტული მიზანი, მოქმედების არე, კლიენტურა, მონაწილეობის პირობები. ერთგვაროვანი პროგრამების გაერთიანება ხდება ბლოკებში. ამასთან, ყოველწლიურად მიდის როგორც უკვე მოქმედი მიმართულების განახლებისა და განვითარების, ასევე ახალი მიმართულებების შექმნის პროცესი. მაგალითად, შედარებით ტრადიციულს და ფართომასშტაბიანს ამ მიმართულებებიდან წარმოადგენს: ბიზნესით დაინტერესებული ქალებისა და ეროვნული უმცირესობის მხარდაჭერის, ექსპორტზე ორიენტირებული საწარმოების განვითარების, სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების შესრულებაში დახმარების გაწევის, ადვოკატური მომსახურების გაწევის პროგრამები და სხვა.

SBA-ს სესხის გაცემის პროგრამებიდან ყველაზე პოპულარულია პროგრამა, რომლის მიხედვითაც მცირე ბიზნესის ადმინისტრაცია თავდებად უდგება იმ მცირე საწარმოებს, რომლებიც სხვადასხვა მიზეზის გამო ვერ ახერხებენ სესხის აღებას. SBA-ს გარანტიის მაქსიმალური თანხა უდრის ერთ მილიონ დოლარს.

გარდა ამისა, SBA, ხელშეკრულების დადების საფუძველზე, აქტიურად ერევა მთელი რიგი დამოუკიდებელი

კომერციული და არაკომერციული სტრუქტურების საქმიანობაში.

იმ შემთხვევაში, როცა თავდებობით მიღებულ სახსრებზე გადასახადის გრაფიკი დაირღვევა, საქმეში ერთეებიან SBA-ს წარმომადგენლები, ბიზნესმენს სთავაზობენ კომპრომისულ გადაწყვეტილებას ვალების გადახდაზე, თუ ბიზნესმენი უარს იტყვის „თანამშრომლობაზე“, იგი ავტომატურად ხვდება „შავ სიაში“, რის შემდგომ მასზე კრედიტის გაცემა შეიზღუდება.

SBA-ს საქმიანობას აფინანსებს ფედერალური მთავრობა.

SBA-ს ფონდი შემდეგნაირად ნაწილდება. ფონდების 72% მიდის მცირე ბიზნესის განვითარების „7A“ პროგრამაზე; 19,6% – მოქმედ მცირე საწარმოების შემდგომ განვითარებასა და მოდერნიზაციაზე. აქ „504“ პროგრამით ხდება მცირე საწარმოებზე დახმარების გაწევა მოწყობილობების მოძიებასა და სამშენებლო სამუშაოების განხორციელებაში და ა.შ. შესაძლებლობის ყველაზე დაბალი ფასებით -7,2%-ით ფინანსდება ორი ან მეტი კომპანიის ერთიანი ინვესტირებით შექმნილი მცირე საწარმოები. 0,5% მიდის მიკროკრედიტებზე, რომლებიც, როგორც წესი, არ არის მომგებიანი, აქედან გამომდინარე, ცხადია, ისინი დაუბრუნებადია.

აშშ მთავრობის მიერ მხოლოდ 2003 წელს მცირე ბიზნესის მხარდასაჭერად გამოყოფილი იყო 240 მილიარდი დო-

ლარი.

გაბატონებულია აზრი იმის შესახებ, რომ ბიზნესში არსებობას ინარჩუნებს (ცოცხლობს) უძლიერესი, მაგრამ აშშ-ში თვლიან, რომ მხარდაჭერა მცირე ბიზნესზე აუცილებელია, რადგანაც ის ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს და იხდის გადასახადს ბიუჯეტში.

ყველაზე მსხვილ სახელმწიფო დამკვეთს წარმოადგენს აშშ მთავრობა. სწორედ მათ შეიძინეს 2003 წელს 247 მილიარდი დოლარის საქონელი, მათ შორის მცირე ბიზნესმა მიიღო სახელმწიფო ხელშეკრულებით 62,7 მილიარდ დოლარზე მეტი შემოსავალი.

ამერიკის კანონმდებლობით, მცირე და მსხვილ ბიზნესს შორის არსებობს სუბარენდული ურთიერთობა.

SBA-ში არსებობს განყოფილება, რომელიც აწარმოებს პროტენციური მომწოდებელი ფირმების რეესტრს, იძლევა შესაბამის სერტიფიკატებს (ეს თავისებური საბუთია, რომელიც უზენებს მცირე ბიზნესის უფლებებს სახელმწიფო შეკვეთის შესრულებაზე).

სახელმწიფო ხელშეკრულებას მცირე საწარმო დებულობს კონკურსის წესით. ძირითად კრიტერიუმს წარმოადგენს პროდუქციის ფასი.

არსებობს სპეციალური Web-საიტი, სადაც უფასოდ ქვეყნდება ინფორმაცია მოსალოდნელ კონკურსზე. კონკურსები

ტარდება მთელი წლის განმავლობაში. სხვა ქვეყნის წარმომადგენლებსაც შეუძლიათ მიიღონ მონაწილეობა, თუ მათზე არ არის სპეციალური შეზღუდვები.

მცირე ბიზნესის წილი სახელმწიფო შეკვეთების საერთო მოცულობაში შეადგენს 15–20%.

მცირე ბიზნესის ადმინისტრაციაში (SBA) შექმნილია კონსულტანტთა ასოციაცია – SCORE. აქ მუშაობენ გამოცდილი კონსულტანტ-პრაქტიკოსები, რომლებიც უფასოდ ეწევიან კონსულტაციებს, თუ როგორ უნდა დაიწყო ბიზნესი, გადალახონ სიძნელები ფირმის მართვაში, კონსულტაციას ეწევიან ფინანსებისა და გადასახადების საკითხებზე. საჭიროა მხოლოდ წინასწარ დარეკვა და შეხვედრაზე შეთანხმება. ინდივიდუალური კონსულტაციების გვერდით SCORE ატარებს სემინარებს, რომლის ღირებულება მინიმალურია – 30–40 დოლარი 5 ლექცია. სემინარები ტარდება თემაზე: „როგორ დავიწყოთ ახალი ბიზნესი“, „ბიზნესგეგმის შედგენა“, „მარკეტინგის მომსახურების დაგეგმვა“.

გარდა ამისა, მეწარმეებს შეუძლიათ ისარგებლონ ბიბლიოთეკით, კომპიუტერებით, ინტერნეტით, სხვადასხვა ცნობარებით.

აშშ არსებობს ორგანიზაცია, მეწარმეთა ცენტრი – „რენესანსი“. ყოველწლიურად ცენტრის უფასო მომსახურებით სარგებლობს 1000 ადამიანი.

ცენტრთან არსებობს ბიზნესინკუბატორი და ქალთა ბიზ-

ნესცენტრი. ინკუბატორში ყოფნის ხანგრძლივობაა 1-დან 3 წლამდე. 2005 წლის მონაცემებით, ინკუბატორში იმყოფებოდა 15 მცირე საწარმო.

აშშ-ში ფუნქციონირებს „ქალთა ტექნოლოგიური ცენტრი“. მისი შემოსავლების 50% ყალიბდება სამეწარმეო საქმიანობით მიღებული (სწავლება, ფასიანი კონსულტაციები) შემოსავლებიდან და 50% კერძო პირებისა და კომპანიების შეწირულობების ანგარიშზე.

მეწარმე ქალები იღებენ პროფესიულ კონსულტაციებს ფირმის ფინანსური მდგომარეობის ანალიზის საკითხებზე, განვითარების სტრატეგიის შემუშავებაზე, Web-საიტის შექმნაზე, ინვესტირების მოძიებაზე და ა.შ.

ასოციაცია იცავს მომუშავეთა უფლებებს (სამუშაო დღის ხანგრძლივობას, ჯანდაცვის საკითხებს, დამსაქმებელთა მხრიდან კომპენსაციების გაცემას და ა.შ.), აღწევს ლიცენზიების გაფორმებისას ბიუროკრატიული პროცედურების შემცირებას, მონაწილეობს მცირე ბიზნესისათვის „სამართლიანი“ გადასახადების დაწესებაში, ეხმარება სახელმწიფო კონტრაქტების მიღებაში, საერთაშორისო ეკონომიკურ საქმიანობაში, დაკავებულია მცირე საწარმოებში მომუშავეთა კვალიფიკაციის დონის ამაღლების საკითხებით.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ აშშ ხელისუფლება მცირე ბიზნესში უმთავრესად ქმნის პირობებს (გარკვეული მექანიზმით) მისი სრულყოფილი განვითარებისათვის, ჯან-

მრთელი კონკურენციისათვის, ეხმარება მცირე საწარმოების პროდუქციის მოძრაობას და ა.შ.

მერიასთან არსებული ქალაქის განვითარების განყოფილება დახმარებას უწევს მცირე საწარმოებს სესხის მიღებაში.

მათ მიერ შემუშავებულია სესხის გადაცემის სამი პროგრამა. სესხები 25 ათასი დოლარის რაოდენობით, შეუძლია მიიღოს მცირეშემოსავლიანმა ოჯახებმა, ასევე დამწყებმა მეწარმეებმა.

სესხები 100 ათასი დოლარის ოდენობით, როგორც წესი, გაიცემა მცირე საწარმოებზე, მოწყობილობების (საქონლის) შესაძენად, რემონტისათვის, მშენებლობის ან არენდისათვის. ამის აუცილებელი პირობაა ახალი სამუშაო ადგილის შექმნა. ვალად აღებულ ყოველ 35 ათას დოლარზე მცირე საწარმოები ვალდებული არიან, შექმნან თუნდაც 1 სამუშაო ადგილი და შექმნილი სამუშაო ადგილებიდან არანაკლებ 51%-სა უნდა იყოს მცირეშემოსავლიან მცხოვრებთა წარმომადგენელი.

შედარებით მსხვილი სესხი (100 ათას დოლარზე მეტი) შეიძლება გაიცეს იმ მცირე საწარმოებზე, რომლებიც მონაწილეობენ ქალაქის სპეციალურ პროგრამაში, რომელიც მიმართულია ეკონომიკის განვითარებისაკენ (ქალაქის კეთილმოწყობა, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა).

სესხის მისაღებად აუცილებელია: ბიზნესგეგმის წარ-

დგენა, საკუთარი ფინანსური გარანტიების ჩვენება და – მომავალში ვალის გადახდის უნარი. ამერიკელი მეწარმეები, რომლებსაც სურთ თავიანთი საქონლის ექსპორტირება, შეუძლიათ მიმართონ აშშ ვაჭრობის სამმართველოს, რომელსაც ჰყავს თავისი წარმომადგენლობა 24 ქვეყანაში. მათ საიტებზე განთავსებულია ბაზრის მდგომარეობა თითოეულ ამ ქვეყანაში. საიტზე არის სპეციალური განყოფილება, რომლის მეშვეობით შესაძლებელია, ბიზნესით დაინტერესებულმა პირადად მონახოს პარტნიორი, მიიღოს ტექნიკური დახმარება, გაიაროს საგანმანათლებლო კურსები.

აშშ-ის გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ, რესურსებით მოუმარაგებლობის პირობებში, მცირე ბიზნესის არსებობის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს წარმოადგენს მისი მხარდაჭერი თავისებური ქსელის ჩამოყალიბება, რომელიც შეიცავს: ფინანსურ, მატერიალურ-ტექნიკურ, საინფორმაციო და საკონსულტაციო მხარდაჭერას.

დღეს აშშ-ში აღნიშნული ქსელის შექმნისკენ არის მიმართული ფედერალური ხელისუფლების, შტატების, ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების, საზოგადოებრიობის, უნივერსიტეტების, კერძო ბიზნესის ძალები.

მცირე ბიზნესის ინოვაციური აქტიურობის სტიმულირების პოლიტიკა ტარდება სახელმწიფო მმართველობის ყველა დონეზე, დაწყებული ფედერალური მთავრობით, დამთავრებული მუნიციპალიტეტებით. ინოვაციის სფეროში სახელ-

მწიფო პოლიტიკაში მთავარ მიმართულებას წარმოადგენს თავისებური საინოვაციო კლიმატის, ე.ი. ხელსაყრელი ეკონომიკური, სამართლებრივი, საორგანიზაციო, ფსიქოლოგიური და სხვა პირობების შექმნა, რაც საჭიროა ახალი ფირმების წარმოქმნისა და განვითარებისათვის, განსაკუთრებით ისეთების, რომლებიც დაკავებულნი არიან სამეცნიერო-ტექნიკური სიახლეების გენერირებით, ათვისებითა და კომერციალიზაციით.

მცირე ბიზნესის მიმართ სახელმწიფო საინოვაციო პოლიტიკის მთავარი მიზანია ფინანსური ნაკადების რეგულირება ისე, რომ მცირე საწარმოებისათვის მისაწვდომი გახდეს ფინანსური წყაროები. აქ გამოიკვეთება ორი მიმართულება: ბიუჯეტიდან მიზანმიმართული სუბსიდირება (ფედერალური სააგენტოებისა და უწყებების მეშვეობით) და მცირე საწარმოების საინოვაციო საქმიანობის ფინანსირებისათვის კერძო კაპიტალის მოზიდვა.

მცირე ბიზნესის სუბსიდირების პროგრამებს ძირითადად ახორციელებს ორი ფედერალური სააგენტო: მცირე ბიზნესის ადმინისტრაცია (SBA) და ნაციონალური სამეცნიერო ფონდი (National Science Foundation – NSF) [121, გვ. 174].

მცირე ინოვაციური ბიზნესისათვის სახელმწიფოს ინოვაციური პოლიტიკის მეორე უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას წარმოადგენს კერძო კაპიტალის მოზიდვა. იგი, ძირითა-

დად, ვენჩურული კომპანიების მეშვეობით ხორციელდება. ვენჩურული ფინანსირება აშშ-ში ფართოდ გავრცელდა 70-იანი წლებიდან. აქ დღეისათვის მოქმედებს სამი ტიპის ვენჩურული კომპანია: კორპორაციული (მსხვილი კორპორაციების შვილობილი კომპანიები); დამოუკიდებელი; მცირე ბიზნესის ინოვაციური კომპანიები. მცირე ფირმებში ვენჩურული კომპანიების მონაწილეობის წილი იშვიათად აღემატება 50%-ს.

აშშ-ში 80-იანი წლების ბოლოდან დაიწყო საგადასახადო ბეგარის უფრო საშედავათო პირობების შემუშავება, უპირველესად ინოვაციური მცირე ბიზნესის წასახალისებლად. რაც შეეხება საამორტიზაციო შეღავათებს, მცირე ფირმებისათვის ნებადართულია ძირითადი კაპიტალის ღირებულების ჩამოწერა არათანაბარ ნაწილებად ან ერთდროულად საამორტიზაციო პერიოდის განმავლობაში. საერთოდ, საგადასახადო და საამორტიზაციო შეღავათები ფართო მასშტაბით არ გამოიყენება, რადგან აშშ-ში ბევრად უფრო მნიშვნელოვნად ითვლება მცირე ბიზნესისათვის მისი ფორმირების საწყის პერიოდში მხარდაჭერა.

ევროპის ქვეყნებში მცირე ბიზნესის მხარდამჭერად გვევლინებიან ეკონომიკის სამინისტროს ფარგლებში არსებული სპეციალური განყოფილებები და დეპარტამენტები.

ბრიტანეთში, განსაკუთრებით მე-20 საუკუნის 70-იანი

წლებიდან, იწყება მცირე ბიზნესზე სახელმწიფო მხარდაჭერის შედარებით ფართომასშტაბიანი პოლიტიკის გატარება. ვაჭრობისა და მრეწველობის სამინისტროსთან შექმნილია „მცირე ფირმების სამსახური“.

1971 წელს გამოქვეყნებულმა „მცირე ფირმათა გამოკვლევის კომისიის ანგარიშმა“ საფუძველი ჩაუყარა ინგლისში სახელმწიფოს მხრიდან მცირე ბიზნესის მხარდამჭერი ღონისძიებების გაფართოებას.

„მცირე ბიზნესის სამსახური“ მცირე ფირმებს ხელს უწყობს: საქმიანობის დაწყების ორგანიზებაში, კრედიტების მიღებაში, სხვადასხვა ორგანიზაციებთან და მსხვილ საწარმოებთან ხელშეკრულებების დადებაში, კადრების მომზადებასა და კონსულტაციების გაწევაში.

ბრიტანეთში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მცირე და საშუალო ბიზნესისათვის კადრების მომზადებას. ამ მიმართულებით პრესტიჟულად ითვლება ბიზნესის საუნივერსიტეტო სკოლები სხვადასხვა ქალაქებში (ლონდონში, მანჩესტერში, გლაზგოში, დიურამსა და ვორვიკში). აქ დაინტერესებულ პირებს 16 კვირის განმავლობაში ასწავლიან ეკონომიკის ზოგად პრობლემებს და საკუთარი საქმის გახსნის საფუძვლებს. ყოველწლიურად ამ სკოლებს ამთავრებს 200 ადამიანზე მეტი.

იაპონიაში მცირე ბიზნესის განვითარებას თავისი სპე-

ციფიკა აქვს. მცირე ბიზნესისათვის დამახასიათებელია სუბარენდული სისტემის ფართო განვითარება. მცირე და უმცირესი საწარმოები იღებენ და ასრულებენ შეკვეთებს მსხვილი ფირმებისაგან. არსებობს მცირე და საშუალო საწარმოების რეგულირებისა და სტიმულირების ოთხი ცენტრი: ცენტრალური ხელისუფლება, ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოები, მსხვილი ბიზნესი, მცირე ბიზნესის დამოუკიდებელი გაერთიანებები.

ცენტრალური ხელისუფლების ხაზით, მცირე ბიზნესის საქმიანობით დაკავებულია საგარეო ვაჭრობის და მრეწველობის სამინისტროს შემადგენლობაში არსებული მცირე საწარმოების სამმართველო.

ხელისუფლების როგორც ცენტრალური, ისე ადგილობრივი ორგანოები მცირე ბიზნესის შექმნისა და განვითარების სტიმულირებას ახდენენ: სესხის, საკრედიტო გარანტიების, საგადასახადო შეღავათების, კადრების სწავლების და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის მეშვეობით. ამის გარდა, მცირე ბიზნესის საწარმოებს ეძლევათ დაუბრუნებადი ფინანსური დახმარება, მხოლოდ ისეთი სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრამების განხორციელებაზე, როგორცაა: წარმოების ტექნიკური დონის ამაღლება (ამ დონისძიებების დაფინანსებას ეწევა ერთდროულად როგორც ცენტრალური, ისე ადგილობრივი ხელისუფლება); წარმო-

ების ტექნოლოგიების სრულყოფა მთლიანად იმ დარგებში, სადაც ეს შედარებით ცუდად გამოიყურება (იაპონიაში, მაგალითად, კვების მრეწველობაში აღნიშნულს აფინანსებს ხელისუფლება); უნივერსიტეტებსა და სახელმწიფო სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებთან ერთობლივად ახალი სამეცნიერო ტექნიკისა და ტექნოლოგიების შემუშავება (ეს ღონისძიება ფინანსირდება ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მიერ).

იაპონიაში სხვადასხვა სახელისუფლებო ორგანოები საშედავათო პროცენტით გასცემენ სესხებს ისეთი პროექტების განსახორციელებლად, როგორცაა: ახალი სახის პროდუქტისა და ახალი ტექნოლოგიის შემუშავება (ფინანსირდება ადგილობრივი სახელისუფლებო ორგანოების ხაზით); ახალი სახის წარმოებისა და ტექნიკის შემუშავება (ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოების ხაზით). მცირე საწარმოების აღორძინება ცალკეული რეგიონების ეკონომიკის განვითარებისათვის (ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოების ხაზით). მცირე ბიზნესის საწარმოებს შორის სამრეწველო და ტექნიკური კოოპერაციის ხელშეწყობა (ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოების მიერ).

მცირე და საშუალო საწარმოების ფინანსურ მხარდაჭერას ეწევა იაპონიის მცირე ბიზნესის საფინანსო კორპორაცია. მცირე საწარმოებს, ძირითადი და საბრუნავი კაპი-

ტალის გასაზრდელად ის სთავაზობს გრძელვადიან სესხებს (ერთ წელზე მეტი ვადით), შეღავათიანი პირობებით.

მცირე და უმცირესი კომპანიების კრედიტებით მომსახურებაზე სპეციალიზებულია იაპონიის ნაციონალური ფინანსური კორპორაცია, რომელიც ფლობს ქვეყნის სავაჭრო-სამრეწველო პალატის უზარმაზარ ქსელს (500-ზე მეტს), ის ყოველწლიურად 500 მილიარდ იენზე მეტ სესხებს გასცემს.

იაპონიაში არის სპეციალიზებული დაწესებულება – ბანკი „სოკო-ჩუკინი“, რომელიც აფინანსებს მცირე და საშუალო საწარმოების კოოპერატივების საქმიანობებს.

იაპონიის „მცირე ბიზნესის საფინანსო კორპორაცია“ და „ნაციონალური საფინანსო კორპორაცია“ კიდევ უფრო შეღავათიანი პირობებით აძლევენ კრედიტებს სპეციალური პრიორიტეტული პროგრამების დაფინანსებისათვის. მაგალითად, საშუალო და მცირე საწარმოების სტრუქტურული გარდაქმნებისათვის (რესტრუქტურიზაციისათვის), გარემოს დაცვისა და ენერგოდამზოგველი წარმოების განვითარებისათვის.

ამასთან, იაპონიის სახელმწიფო მცირე და საშუალო საწარმოებისათვის უზრუნველყოფს კომერციული საფინანსო კომპანიებიდან კრედიტების აღების გარანტიასა და დაზღვევას „დამატებითი საზოგადოებრივი დაკრედიტების სისტემის“ მეშვეობით. ეს სისტემა უზრუნველყოფს კაპიტალის გადაღინებას კომერციული საფინანსო ინსტიტუტებიდან მცი-

რე და საშუალო ბიზნესის კომპანიებისაკენ.

მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი გერმანიის სწრაფად მზარდი ეკონომიკის საფუძველს, გერმანელი სპეციალისტების შეფასებით, სწორედ მცირე და საშუალო ბიზნესი წარმოადგენს.

დასავლეთის განვითარებული ქვეყნების სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი პრინციპი მცირე ბიზნესთან დამოკიდებულებაში თითქმის ერთგვაროვანია. სახელმწიფო კონკურენციისაგან არ იცავს არაეფექტიან საწარმოებს.

გერმანიაში შესაძლებლობის მიხედვით ხდება მცირე საწარმოთა მისაწვდომობის გაიოლება ახალ ტექნოლოგიებსა და კაპიტალთან. მთელი ეკონომიკის ინტერესებისა და ხანგრძლივი პერსპექტივების გათვალისწინებით, უპირატესობა ენიჭება საწარმოს დამოუკიდებლობას და არა სახელმწიფოს მხრიდან მის მხარდაჭერას.

მცირე და საშუალო მეწარმეობის საკითხების გადაწყვეტა განიხილება ფედერალურ დონეზე, ზოგიერთი საკითხის დელეგირება (განხილვა) ხდება ქვედა დონის ადმინისტრაციულ სტრუქტურებში. ამ საკითხების ყურადღებით შესწავლის შემდგომ, მცირე ბიზნესის მიმართულებით არსებული სპეციალური კვლევითი ორგანიზაციების რეკომენდაციებისა და სხვადასხვა ეკონომიკური მაჩვენებლების გათვალისწინებით, მიიღება შესაბამისი საკანონმდებლო აქტი.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ინვესტიციებს, რომელთა არარსებობა ხელს უშლის ახალი საწარმოების შექმნასა და არსებულის შეთანაწყობას ეკონომიკაში მიმდინარე მუდმივ ცვლილებებთან.

გერმანიაში მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის რიგი ფუნქციები გადაცემულია სპეციალიზებულ ბანკებზე, მათ შორის ყველაზე ძლიერია KFW – Kreditbanken für Wiederaufbau – ბანკების ჯგუფი. აღნიშნული ბანკების ჯგუფის მიღწეული შედეგები და ინფორმაცია მათ გეგმებზე, მცირე ბიზნესის ინვესტირებისა და მხარდაჭერის სფეროში, ასევე შედარებით ანალიზი ინვესტიციის ეფექტიანობის შესახებ, რეგულარულად ქვეყნდება სპეციალურ ჟურნალებში.

KFW ბანკების ჯგუფში 2003 წელს შეიქმნა სპეციალიზებული მცირე და მსხვილი ბიზნესის ბანკი, რომლის მიზანია მცირე და საშუალო საწარმოებთან უფრო ძლიერი თანამშრომლობა.

კრედიტის გაცემის წესრიგი ერთი და იგივეა ყველასთვის ყოველგვარი უპირატესობის გარეშე, მხოლოდ საწარმოს კრედიტუნარიანობა წარმოადგენს მისთვის კრედიტის მიღების აუცილებელ პირობას. ბანკის მიერ პირდაპირი დახმარება ხორციელდება: სახელმწიფოს ინვესტიციური დანამატებით; შეღავათებით და დაკრედიტებით, რომელიც გამოიყენება ფედერალურ და რეგიონულ დონეზე, საინვესტიციო

კომპანიების საქმიანი ჩარევებისა და საბანკო გარანტიების სახით, რომელსაც აფინანსებს სახელმწიფო.

თავისებური საკრედიტო სუბსიდია ან ფარული ფინანსური დახმარება უზრუნველყოფს ინვესტორის პროექტის სტაბილურ და თანაზომიერ დაფინანსებას მყარი დაბალი განაკვეთით. დაკრედიტების ხანგრძლივობა არ აღემატება 10 წელს, პირველი ორი წელი საწარმო გათავისუფლებულია გადასახადებისაგან. აღებული თანხის დაბრუნება შეიძლება ნებისმიერ დროს. მაგრამ საშუალებების ნაწილი უნდა იყოს ინვესტორის საკუთრება. შეღავათიანი კრედიტის წილი ჩვეულებრივ შეადგენს 50%-ს და დამოკიდებულია პროექტის მიზანზე.

ადგილობრივი პროგრამების დაკრედიტება ხშირად KFW ბანკების განაკვეთიდან შედარებით შეღავათიანი პირობებით ხორციელდება. დოტაცია შეადგენს კრედიტის თანხის 3–10%-ს. მათი მიღების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პირობას წარმოადგენს ამ კრედიტების მიზნობრივი გამოყენება.

გერმანიაში სამეცნიერო-კვლევითი, ბუნების დაცვის, საყოფაცხოვრებო და საგარეო ეკონომიკური სახელმწიფო პროგრამების სახელშეკრულებო კონტრაქტები და მხარდაჭერის ღონისძიებათა მეტი წილი ორიენტირებულია მცირე ბიზნესზე. აქ სპეციალური დებულება არეგულირებს მცირე და საშუალო ფირმების მონაწილეობას სახელმწიფო შეკვეთების შესრულებაში. თუკი მცირე ფირმები ჩათვლიან, რომ

გვერდი აუარეს სახელმწიფო შეკვეთებს განაწილებისას, მათ შეუძლიათ, საჩივრით მიმართონ შესაბამის ორგანოებს ფედერალურ და ადგილობრივ დონეზე.

ფედერალური და რეგიონული მნიშვნელობის მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდამჭერი პროგრამები ამჟამად გერმანიაში ხორციელდება სახელმწიფოს კონტროლის ქვეშ. მათ შორის მნიშვნელოვანია:

1. დამწეები საწარმოებისათვის მხარდაჭერის პროგრამა. ძალიან ხშირად საკუთარი ბიზნესის გახსნის დაბრკოლებას წარმოადგენს საკუთარი სახსრების უკმარისობა და მათი სესხად აღების სიძნელები. გერმანიაში, ამ პროგრამის შესაბამისად, დამწეებ მეწარმეს შეუძლია მიიღოს 1 მლნ მარკამდე (პროექტის ღირებულების მაქსიმუმ 50%) კრედიტი, წლიური 5%-იანი განაკვეთით, 20 წლის ვადით. ამასთან, ინვესტიციების 40%-ის მიღება შეიძლება გარანტიის გარეშე, უპროცენტოდ, პირველ ორ წელიწადს და პირველი ათი წელიწადი სესხის ღირებულებისაგან გათავისუფლებით. ასეთი დაკრედიტების რისკს თავის თავზე იღებს სახელმწიფო.

2. საწარმოს განვითარების პროგრამა:

KFW-ს ინვესტიციურ პროგრამებს შორის გამოიყოფა ისინი, რომელთა მიზანს წარმოადგენს საწარმოების შემდგომი განვითარება, მათი რესტრუქტურისაცია და ტექნიკური გადაიარაღება. სახელმწიფო სახსრების გვერდით ხშირად მონაწილეობს კერძო ინვესტიციური კომპანიები, რომლებ-

ბიცილებენ სრულ რისკს მათ მიერ დაბანდებულ სახსრებზე.

3. რეგიონული პროგრამები: პროგრამები, მიმართული გერმანიის აღმოსავლეთის მიწების ეკონომიკის აღდგენაზე, ეკონომიკურად განვითარებულ რაიონებთან არსებული განსხვავების აღმოფხვრის მიზნით. მათში ხშირად გამოიყენება ამორტიზაციის შედავათიანი წესები ტრადიციული სუბსიდიებისა და კრედიტების გამოყენებასთან ერთად.

4. ეკოლოგიური პროგრამები: აქტიური მხარდაჭერა აქვს იმ საწარმოებს, რომლებიც ითვალისწინებენ გარემოს დაცვის ღონისძიებებს;

5. მეცნიერულ-ტექნოლოგიური და ინოვაციური პროგრამები. ინსტიტუტები და უნივერსიტეტები ნაყოფიერად თანამშრომლობენ მცირე ბიზნესთან, რომელიც ხშირად ეყრდნობა სხვადასხვა სახის გამოგონებებსა და ინოვაციებს.

6. საზღვარგარეთ ინოვაციებისა და ექსპორტის პროგრამები:

მათი მეშვეობით ხდება იმ საწარმოების მხარდაჭერა, რომლებიც თავიანთი საქონლისა და მომსახურების ექსპორტირებას ეწევიან, ასევე მათი, ვინც ეწევა წარმოების ორგანიზებას სახელმწიფოს ფარგლებს გარეთ. 2005 წლის მონაცემებით, გერმანიის მთლიანი ეროვნული პროდუქტის თითქმის 1/3 შემოდის საზღვარგარეთიდან. ქვეყანას ექსპორტის მოცულობით მსოფლიოში მეორე ადგილი უკავია [146, გვ.

5]. ეკონომიკის ამ სექტორისათვის დამატებითი ზრდის პოტენციალი წარმოიშვა ევროკავშირის გაფართოების შემდგომ.

გერმანია იმ ქვეყნების რიცხვში შედის, რომლებსაც მაღალი ეკონომიკური პოტენციალი აქვთ. ეჭვს გარეშეა, მნიშვნელოვანი როლი ქვეყნის ასეთი სტატუსის მოპოვებაში ითამაშა მცირე და საშუალო ბიზნესმა: მათ წილად მოდის ინვესტიციებისა და მშპ-ს თითქმის ნახევარზე მეტი. ამასთან, სახელმწიფოს რჩება მხოლოდ მარეგულირებელი როლი და მისი საქმიანობა არავითარ შემთხვევაში არ ეწინააღმდეგება საბაზრო ეკონომიკისა და თავისუფალი მეწარმეობის პრინციპებს [146, გვ. 4–6]. მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის პოლიტიკა ტარდება არა მარტო ჩვენ მიერ განხილულ ქვეყნებში, არამედ ყველა სხვა განვითარებულ ქვეყანაში, სადაც მცირე ბიზნესის მხარდასაჭერად შექმნილია განშტოებული ინფრასტრუქტურა, რომელიც მოიცავს: ბანკებს, სადაზღვევო, ლიზინგურ, ფაქტორინგულ, კონსალტინგურ, ვენჩურულ, აუდიტორულ კომპანიებს, ტექნოპარკებს, ბიზნესინკუბატორებს, სამრეწველო ტექნოლოგიურ ცენტრებს, საარბიტრაჟო სასამართლოს და სხვ.

თავი II. მცირე ბიზნესის განვითარების

თანამედროვე ღონე საქართველოში

§ 2.1. მცირე ბიზნესის ფორმირების ტენდენციები საქართველოში

პოსტკომუნისტური ტრანსფორმაციის პროცესებმა დღის წესრიგში სრულიად ახალი თვისებრივი პრობლემები დააყენა. თუ საქართველო XIX საუკუნის ბოლოს ბატონ-ყმური სისტემიდან, რომლის ნიადაგში იდო კაპიტალისტური ელემენტის ჩანასახი, კაპიტალიზმზე გადადიოდა, XX ს. 90-იანი წლებიდან მას მოუწია კომუნისტური ეკონომიკური სისტემიდან საბაზრო ეკონომიკურ სისტემაზე გადასვლა, რომლის ანალოგი მსოფლიო ეკონომიკაში არ არსებობდა.

საბჭოთა ეკონომიკის არსებითი თავისებურება იმაში მდგომარეობდა, რომ მისი არსებობა და განვითარება გარე სამყაროსთან, მსოფლიო ეკონომიკურ პროცესებთან იზოლაციის პირობებში მიმდინარეობდა და მისი კონკურენტუნარიანობა დაბალი იყო. პროდუქციის დაბალი ხარისხის გამო ადგილი ჰქონდა ფარული გზებით უცხოეთიდან შემოტანილი საქონლით „სპეკულაციას“. არ არსებობდა მომხმარებელზე ორიენტირებული წარმოება. საბჭოთა სისტემა გარე სამყაროსთან კონკურენციულ ურთიერთობაში მოდიოდა მხოლოდ სამხედრო პროდუქციით. ამ სახეობის პროდუქციის გარდა, საერთაშორისო კონკურენტუნარიანი პროდუქციის ასორტიმენტი მეტად უმნიშვნელო იყო. მბრძანებლურ-

ადმინისტრაციულ ეკონომიკურ სისტემაში თითოეული ეკონომიკური აგენტის საქმიანობის რეგლამენტირება ცენტრიდან ხდებოდა, ყურადღება გადატანილი იყო იმაზე, თუ რა და როგორ ეწარმოებინათ, ხოლო თუ ვისთვის უნდა ეწარმოებინათ, არ გაითვალისწინებოდა. ბიზნესი ითვლებოდა, როგორც ეკონომიკისათვის მიუღებელი, კანონგარეშე მოვლენა.

საბჭოთა ეკონომიკურ სისტემაში ყველაზე დაბალი იყო ინდივიდების ეკონომიკური თავისუფლების ხარისხი, მაშინ, როცა საბაზრო ეკონომიკური სისტემა ეკონომიკის განვითარების საყოველთაო პრინციპად აღიარებს პიროვნების ეკონომიკურ თავისუფლებას.

საბჭოური სისტემის საბაზრო რელსებზე გადასვლა ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 80-იანი წლებიდან დაიწყო, როცა საბჭოთა კავშირში გამოცხადდა ეგრეთ წოდებული „პერესტროიკა“. საბჭოთა იმპერიაში იყო მცდელობა კერძო საკუთრებაზე ეტაპობრივად, თანდათანობით, შემგუებლური პრინციპით გადასვლისა, რაც იმაში გამოიხატა, რომ „პერესტროიკის“ პირველ ეტაპზე საწარმოებში ინერგებოდა სამეურნეო ანგარიშიანობის პრინციპები, რის საფუძველზეც საწარმოებს ეძლეოდათ უფლება, გადასულიყვნენ თვითდაფინანსებასა და თვითრეგულირებაზე, რამაც მბრძანებლურ-ადმინისტრაციული ეკონომიკის პირობებში შედეგი ვერ გამოიღო.

მე-20 საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში, როგორც

მთელ საბჭოთა კავშირში, ასევე საქართველოში, პიროვნების ეკონომიკური თავისუფლების ამაღლებისა და კერძო სექტორის განვითარების მიზნით, დაიწყო განსახელმწიფოებრიობისა და პრივატიზაციის პროცესი, განხორციელდა სახელმწიფო ქონების ვაუჩერიზაცია. ამ ღონისძიებების გატარებისას ქვეყნის ხელმძღვანელობის მხრიდან უამრავი შეცდომა იქნა დაშვებული – ზოგი უცოდინრობით, ზოგიც შეგნებით.

კანონი უპირატესობას ანიჭებდა საწარმოს თანამშრომლების ქონების პრივატიზება განეხორციელებინათ „ამხანაგობის“, „კოოპერატივების“ და „სააქციო საზოგადოების“ შექმნის გზით. ამასთან, თუკი აქ დასაქმებულ პირებს არ ექნებოდათ პრივატიზების საფასურის დაფარვის შესაძლებლობა, გარედან მოეწვიათ პირი, რომელიც ურთიერთშეთანხმებული წილის საფასურად გადაიხდიდა პრივატიზების (საწესდებო კაპიტალის) ღირებულებას.

ასეთი სახით შექმნილი „ამხანაგობები“ ხშირად სასამართლო დავით მთავრდებოდა. შეუთანხმებლობა გამოწვეული იყო იმით, რომ მოწვეული პირი, რომელმაც პრივატიზების თანხის დიდი ნაწილი გაიღო, დაინტერესებული იყო წარმოება საბაზრო პრინციპებით განვითარებულიყო. საწარმოში დასაქმებულთა დიდი ნაწილი კი ვერ თმობდა საქმიანობის ძველებურ მეთოდებს.

მცირე საწარმოების არცთუ მცირე ნაწილი გადადიოდა კორუპციულ ფენის ხელში.

ქვეყანაში განსახელმწიფოებრიობის პირველ საფეხურზე სოფლის მოსახლეობას უსასყიდლოდ გადაეცა საკარმიდამო ნაკვეთები, ქალაქის მოსახლეობას (შემდგომი პრივატიზაციის უფლებით) კი – კომუნალური ბინები, კოოპერატიული ბინები, მისი ღირებულების სრული დაფარვის შემდეგ, მფლობელის საკუთრებაში გადავიდა.

ქვეყანაში კერძო საკუთრების განვითარების ხელშეწყობის მიზნით გატარებული ზემოთ აღნიშნული განსახელმწიფოებრიობისა და პრივატიზაციის პარალელურად, განხორციელდა ფასებისა და საგარეო ურთიერთობის ლიბერალიზაცია.

საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ძველი კავშირურთიერთობების მოშლამ, შინაომებმა და ბრძოლამ ტერიტორიული მთლიანობისათვის, ძლიერ დაასუსტა ქვეყანა, დაეცა წარმოების მოცულობა.

მაგალითად, ელექტროენერჯის წარმოებამ 1996 წელს, 1990 წლის 51, ქვანახშირის წარმოებამ – 2, ფოლადისა და ცემენტის წარმოებამ – 6, მინერალური სასუქების წარმოებამ 52 პროცენტი შეადგინა; შალისა და აბრეშუმის წარმოება თითქმის შეწყდა; ფეხსაცმლის, პურისა და ფუნთუშეულის, ყურძნის ღვინის, ნატურალური ჩაის წარმოება შესაბამისად 1300; 3,4; 7,5; 48-ჯერ შემცირდა და ა.შ. [71, გვ.13].

ქვეყანაში არსებული მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობის გამო მოსახლეობა იძულებული გახდა, მიბრუნებოდა მისთვის ძველ საქმიანობას: ოჯახურ წარმოებას, ხელოსნობას, ვაჭრობას. მათმა დიდმა ნაწილმა თავი მოიყარა ცენტრალურ ქალაქებში, სადაც ხალხმრავალ ადგილებში მომრავლდა სავაჭრო ჯიხურები თუ დახლები, ჰიგიენური სალონები, წვრილი სავაჭრო მაღაზიები, სახელოსნო წარმოებები და ა.შ.

ამდენად, ლეგალური თუ არალეგალური ფორმით, მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა ხელი მოჰკიდა „სიცოცხლის უზრუნველყოფ“ მცირე ბიზნესს. სწორედ ამ წლებში საქართველოში ვლინდება მცირე ბიზნესის უნარი, ეკონომიკური კრიზისის დროს ხელი შეუწყოს სოციალური და პოლიტიკური სტაბილიზაციის დამყარებას, მოსახლეობის დასაქმებას.

საქართველოში მცირე ბიზნესის ფორმირებას განსაკუთრებულად შეუწყო ხელი იმ გარემოებამ, რომ განსახელმწიფოებრიობისა და პრივატიზაციის პროცესი პირველად საბჭოური მცირე საწარმოებით დაიწყო. მხოლოდ 1993 წელს პრივატიზებული საწარმოების საერთო რაოდენობიდან მცირე იყო – 98,4%. სულ 1993–2000 წლებში პრივატიზებულ საწარმოთა საერთო რიცხვში მცირე საწარმოების ხვედრითმა წილმა 92,7% შეადგინა [73, გვ.150].

„სახელმწიფო ქონების პრივატიზაციის შესახებ” კანონზე დაყრდნობით მიღებულ იქნა პრივატიზაციის სხვადასხვა ფორმების შესახებ დებულება „სახელმწიფო ქონების კონკურსის, აუქციონის, იჯარაგამოსყიდვის, პირდაპირი მიყიდვის ფორმით პრივატიზებისა და სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული აქციების მართვის უფლების კონკურსის ფორმით გადაცემის შესახებ“. მიღებული დებულების შესაბამისად, პრივატიზება ხდებოდა აუქციონის, კომერციული კონკურსის, საინვესტიციო კონკურსის, იჯარა-გამოსყიდვის, პირდაპირი მიყიდვის ფორმით. თუ როგორ განაწილდა სხვადასხვა ფორმით პრივატიზებული მცირე საწარმოები, ნახვენებია 2.1.1 ცხრილში.

როგორც ჩანს, მცირე საწარმოების პრივატიზების დროს ყველაზე მეტი ხვედრითი წილი უკავია აუქციონის ფორმით პრივატიზებას.

როგორც კონკურსის, ასევე იჯარა-გამოსყიდვის ფორმებით საწარმოების პრივატიზაციის დროს სახელმწიფოს ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მონაწილეობის წილი 25%-მდე აღწევდა, ხოლო პირდაპირი მიყიდვის წესით პრივატიზება სახელმწიფოსთან სახელშეკრულებო ურთიერთობებით ხდებოდა, რომლის დარღვევის შემთხვევაში საწარმოს მფლობელი ჯარიმდებოდა ქონების საბოლოო ფა-

სის 10%-ით [94, გვ. 13].

საქართველოს რესპუბლიკაში 1993 წლამდე მიღებულ იქნა კანონები და მთავრობის დადგენილებები, რომლებმაც ხელი შეუწყო ქვეყანაში კერძო სექტორის ჩამოყალიბებასა და მეწარმეობის განვითარებას. მათგან შეიძლება აღინიშნოს კანონი „სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ“ (1991) და მთავრობის დადგენილებები: „სახელმწიფო საწარმოთა შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“ (1992),

ცხრილი 2.1.1

საქართველოში პრივატიზებული მცირე საწარმოების
რაოდენობა და მათი განაწილება პრივატიზაციის
ფორმების მიხედვით (1993–2000) [72; 73]

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
პრივატიზებული მცირე საწარმოები მათ შორის:	1312	1370	4701	2247	1474	1910	1450	883
აუქციონით კომერციული კონკურსით				720	341	660	632	401
საინვესტიციო კონკურსით				549	278	483	28	114
სხვა სახით				3	8	16	3	2
				966	869	769	787	366

„ფასიანი ქაღალდების შესახებ დროებითი დებულების დამტკიცების თაობაზე“ (1992), „ინდივიდუალური მეწარმეო-

ბისა და ინდივიდუალური საწარმოების დებულების დამტკიცების თაობაზე“ (1993), „შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე“ (1993).

1995 წლის 1 მარტამდე „მეწარმეობის შესახებ“ კანონის მოთხოვნების შესაბამისად, კერძო სამართლებრივი წესით შექმნილი საწარმოები დაექვემდებარა ხელახალ რეგისტრაციას 1996 წლის 1 იანვრამდე. რეგისტრირებული ერთობლივი საწარმოები კი გარდაიქმნა შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებებად. აღნიშნული მოთხოვნებიდან გამომდინარე, საქართველოს მინისტრთა კაბინეტმა 1995 წლის 11 აპრილს მიიღო დადგენილება (№196), რითაც უნდა უზრუნველყოფილიყო საწარმოთა ხელახალი რეგისტრაცია. რეგისტრაცია მოხდა არა სახელმწიფო მმართველობის ადგილობრივ ორგანოებში (მერია, გამგეობა), სადაც საწარმოებმა პირველადი რეგისტრაცია გაიარეს და ამისათვის საკმაოდ დიდი კანონიერი თუ უკანონო ხარჯები გაიღეს, არამედ რაიონული სასამართლოების ნებართვის გავლით, საჯარო რეესტრში (რომელიც 1994 წელს შეიქმნა). მეორადი რეგისტრაციისათვის დამწყებ მეწარმეებს ხელახლა დასჭირდათ ახალი მოსაკრებლების შეტანა, საბუთების შეცვლის, ბეჭდისა და შტამპის დამზადებისა და სხვა ხარჯების გაწევა. მრავალი ახლად შექმნილი მცირე ფირმა, ფინანსების უქონლობის გამო, დროულად ვერ გატარდა რეგისტრაციაში და ამის გამო გაუქმებულად გამოცხადდა. საწარ-

მოთა ხელახალმა რეგისტრაციამ ხელი შეუწყო მათი საქმიანობის კანონდაქვემდებარებას, მაგრამ, მეორე მხრივ, ხელი შეუშალა ბიზნესის ფორმირებას.

ქვეყანაში მცირე ბიზნესის ფორმირების ერთ-ერთ შემავერხებელ მოვლენად შეიძლება დასახელდეს ის, რომ 1999 წლამდე არ იყო კანონით რეგლამენტირებული მცირე საწარმოს ცნება, მისი შეფასების კრიტერიუმები და მათი სტატისტიკური სიდიდეები. 1999 წლამდე, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის გრადაციით, მცირე საწარმოების კრიტერიუმად მიღებული იყო დასაქმებულთა რაოდენობა დარგობრივ ჭრილში. მცირე საწარმოს მიეკუთვნებოდა მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის, ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობის საწარმოები დასაქმებულთა რიცხვით – 50 კაცამდე; მშენებლობაში – 35 კაცამდე; განათლებისა და სამეცნიერო პროფილის ორგანიზაციებში – 30 კაცი; საბითუმო და საცალო ვაჭრობაში და მომსახურების სფეროში – 20 კაცი; სხვა ორგანიზაციებში – 25 კაცი.

1999 წლის 23 ივლისს საქართველოში ძალაში შევიდა კანონი „მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ“, რომლის მიხედვით, მცირე საწარმოების შეფასების კრიტერიუმად, დასაქმებულთა რიცხოვნობასთან ერთად, აღიარებულ იქნა საწარმოს წლიური ბრუნვის მაჩვენებელი, რომელთა სტატისტიკური სიდიდე დარგობრივ ჭრილში არ აღემატება შემდეგ ზღვრულ ოდენობას: მრეწველობაში – 40 დასაქმებულსა და 500 ათას ლარს; მშენებლობაში – 20 დასაქმებუ-

ლსა და 300 ათას ლარს; ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში – 20 დასაქმებულსა და 200 ათას ლარს; სოფლის მეურნეობაში – 20 დასაქმებულსა და 150 ათას ლარს; საბითუმო და საცალო ვაჭრობაში – 10 დასაქმებულსა და 50 ათას ლარს; განათლებაში, ჯანმრთელობის დაცვასა და კულტურაში – 25 დასაქმებულსა და 60 ათას ლარს; სხვა სახის ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებისას – 15 დასაქმებულსა და 100 ათას ლარს [83, გვ. 30].

მცირე საწარმოს ეს მეტად მიუღებელი და არასწორი კრიტერიუმები, როგორც ჩანს, გაითვალისწინა მთავრობამ (ცხადია, მეტად დაგვიანებით). ამ კანონის მიღების მეოთხე წელს მასში შეიტანეს ცვლილებები, რომლის მიხედვითაც კანონში მცირე საწარმოდ განისაზღვრება „მეწარმეთა შესახებ“ კანონში მოცემული ყველა სახის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმო ეკონომიკის ნებისმიერ სექტორში, რომელშიც დასაქმებულთა რაოდენობა არ აღემატება 20 კაცს და წლიური ბრუნვა – 500 ათას ლარს.

აღსანიშნავია, რომ მცირე საწარმოების სიდიდის განსაზღვრა დასაბუთებას მოკლებულია. ამის დასტურია ის, რომ 1998–2007 წლებში დასაქმებულთა რაოდენობისა და წლიური ბრუნვის მიხედვით საწარმოების სტატისტიკური მონაცემები (იხ. ცხრ. 2.1.2) ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით სულ სხვა სურათს იძლევა. ასე მაგალითად, თუ მრეწველობაში კანონით 1999-იდან 2001 წლამდე, ერთ მცირე საწარმოში დასაქმებულთა რაოდენობა განსაზღვრუ-

ლი იყო არაუმეტეს 40 კაცით, ხოლო საშუალო წლიური ბრუნვა – 500 ათასი ლარით, აღნიშნულ კანონში ცვლილებების შეტანის შემდეგ 2002 წლიდან დასაქმებულთა რაოდენობა განისაზღვრა 20 კაცით, ხოლო საშუალო წლიური ბრუნვის მაჩვენებელი დარჩა უცვლელი. ფაქტობრივად 2001-2007 წლებში დასაქმებულთა საშუალო რიცხვი საქმიანობის სახეების მიხედვით იცვლება 3-დან 4 კაცამდე, ხოლო წლიური საშუალო ბრუნვა ფაქტობრივად შეადგენს 40 ათასიდან 50 ათას ლარს (იხ. ცხრ. 2.1.2).

ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით განსაზღვრული მცირე ფირმების კრიტერიუმების სტატისტიკური სიდიდეები ფაქტობრივ მონაცემებზე საგრძნობლად მაღალია.

ამდენად, იგი (სტატისტიკური სიდიდეები) ქვეყნის ეკონომიკაში არსებული რეალური სურათის შესწავლის და გაანალიზების გარეშე შემოღებული. ამასთან უნდა განვმარტოთ, რომ მცირე საწარმოების კრიტერიუმთა სტატისტიკურმა სიდიდეებმა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების დონის შესაბამისად უნდა განიცადოს ცვლილება.

ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით საწარმოთა რაოდენობის სტრუქტურაში 1998–2007 წწ. მონაცემებით, პირველი ადგილი უჭირავს საბითუმო და საცალო ვაჭრობას, ავტომობილების, საყოფაცხოვრებო საქონლისა და პირადი სარგებლობის ნივთების რემონტს – 30,4% (1998) და 42,9% (2007), მეორე ადგილზე მოდის დამამუშავებელი მრეწველობა 29,8% (1998) და ოპერაციები უძრავი ქონებით, იჯა-

რა და მომხმარებლისათვის მომსახურების გაწევა – 13,1% (2007), მესამე ადგილზეა ოპერაციები უძრავი ქონებით და ერთჯერადი კომერციული საქმიანობა – 9,6% (1998). ამ სტრუქტურაში სოფლის მეურნეობა წინ უსწრებს მხოლოდ თევზჭერას, საფინანსო შუამავლობას; ელექტროენერგია, გაზი და წყალმომარაგება 1998 წელს შეადგენდა 0,4% (425 საწარმოს), ხოლო 2007 წელს – 0,2% (45 საწარმოს).

საქართველოს ერთ მცირე საწარმოში დასაქმებულთა რაოდენობა და ბრუნვის საშუალო მოცულობა ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით

		დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა ერთ მცირე საწარმოში						საშუალო წლიური ბრუნვა ერთ მცირე საწარმოში (მლნ ლარი)					
		1998	1999	2001	2002	2005	2007	1998	1999	2001	2002	2005	2007
1	სულ	9.9	4.3	3.4	3.1	3.4	3.6	0.07	0.05	0.04	0.02	0.03	0.05
2	ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით												
3	სოფლის მეურნეობა, ნადირობა და სატყეო მეურნეობა	1.8	9.5	6.3	6.2	6.3	4.7	0.01	0.01	0.01	0.01	0.02	0.03
4	თევზჭერა, მეთევზეობა	10.3		8	6.1	6.5	6.1	0.01		0.01	0.01	0.02	0.05
5	სამთომშობვეობითი მრეწველობა	16.5	14.5	11.9	8	7.3	7.3	0.03	0.15	0.09	0.06	0.05	0.1
6	დამამუშავებელი მრეწველობა	9.7	8.5	10.8	5.2	1.3	4.8	0.03	0.05	0.08	0.06	0.01	0.05
7	ელ.ენერჯის, აირის და წყლის წარმოება-განაწილება	24	19.6	19.6	10.5	10.9	12.3	0.07	0.15	0.19	0.05	0.06	0.1
8	მშენებლობა	16	11.5	10.2	9.3	9.6	8.5	0.09	0.09	0.13	0.08	0.09	0.08
9	ვაჭრობა, აგრომობილების, საყოფაცხოვრებო ნაწარმის და პირადი მოხმარების საგნების რემონტი	6.3	2.5	1.9	1.8	2.2	2.2	0.12	0.04	0.04	0.02	0.03	0.05
10	სასტუმროები და რესტორნები	7.8	3.6	3.7	4.1	4.2	3.5	4.7	0.02	0.01	0.01	0.02	0.04
11	ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა	14.7	8.3	7.8	6.8	6.7	3.9	0.15	0.15	0.13	0.04	0.06	0.05
12	საფინანსო შუამავლობა			4.3	3.4	4.1	...	0.06		0.03	0.02	0.04	...
13	ოპერაციები უძრავი ქონებით, იჯარა და მომხმარებლისათვის მომსახურების გაწევა	8.7	6.3	5.3	5.5	5.4	4.5	0.03	0.02	0.03	0.02	0.02	0.04
14	განათლება	17.3	13.6	13	10.7	10.1	9.6	0.02	0.02	0.01	0.01	0.01	0.03
15	ჯანდაცვისა და სოც. დახმარება	13	11.7	10.9	8.2	8.6	6.4	0.01	0.01	0.02	0.01	0.02	0.02
16	საქმიანობის დანარჩენი სახეები	10.6	7.8	5.9	5.6	5.7	4.5	0.22	0.02	0.02	0.01	0.02	0.03

საქართველოს ადმინისტრაციული ერთეულების მიხედვით, მცირე საწარმოების დიდი ნაწილი თავს იყრის ქ. თბილისში, 1998 წელს თბილისზე მოდიოდა მთელი მცირე საწარმოების 47,7%; იმერეთზე – 14,2%, აჭარის ა.რ. – 6,3%, სამეგრელო-ზემო სვანეთზე – 6,7%. მაშინ, როდესაც მცირე საწარმოების საერთო რაოდენობიდან რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მხარეზე მოდიოდა 1,4%, მცხეთა-მთიანეთსა და სამცხე-ჯავახეთის მხარეზე შესაბამისად – 2,3% და 2,5%. 2007 წელს მცირე საწარმოების საერთო რაოდენობიდან ქ. თბილისზე მოდიოდა 28,7%; იმერეთზე – 15,9%; ქვემო ქართლის მხარეზე – 10,6%; სამეგრელო-ზემო სვანეთზე – 8,4%; აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაზე – 11,5%; ხოლო რაჭა-ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთზე – 1,4%; მცხეთა-მთიანეთსა და სამცხე-ჯავახეთზე შესაბამისად – 2,1% და 3,7% [55; 75; 156].

მაშასადამე, როგორც მონაცემების ანალიზიდან ჩანს, ქვეყანაში მცირე საწარმოების გაადგილების სურათი როგორც საქმიანობის სახეების, ასევე ქვეყნის რეგიონების მიხედვით, არც ისე სახარბიელოდ გამოიყურება. მთავრობის მხრიდან საჭიროა განხორციელდეს მაკრობუნების ღონისძიებები, რომელიც ხელს შეუწყობს მცირე საწარმოების გაადგილებას პერიფერიულ რეგიონებში.

ეკონომიკური საქმიანობის სახეებიდან, უახლოეს წლებში, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს –

მეურნეობაში მცირე ბიზნესის ფორმირებას. იმავე დასკვნამდე მიყვავართ ანალიზს მცირე საწარმოებში წარმოებული პროდუქციის მოცულობის მიხედვით. 2005–2007 წლებში მცირე საწარმოების პროდუქციის საერთო მოცულობაში სოფლის მეურნეობა, ნადირობა, მეტყევეობის წილად მოდის მხოლოდ 2%; სამთომოპოვებით მრეწველობასა და კარიერის დამუშავებაზე – 1,6%; ელექტროენერგიას, გაზსა და წყალმომარაგებაზე – 0,6%.

ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის მიხედვით, 2007 წელს, მცირე საწარმოებში გამოშვებული პროდუქციის საერთო მოცულობის 52,2% მოდის მხოლოდ თბილისზე [55; 156].

2004 წელს საქართველოში მცირე ბიზნესზე მოდიოდა: მთლიანი შიდა პროდუქტის (მშპ) 9; ძირითადი კაპიტალის 14; დასაქმებულთა რიცხოვნობის 10; საწარმოთა საერთო რაოდენობის 89,7% [55; 75].

შესაბამისი მაჩვენებლების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ საქართველოში მცირე ბიზნესის ზრდის ტემპი 1998-2004 წლებში დაბალია, რაც განპირობებული იყო საერთო ეკონომიკური ჩამორჩენით და მცირე ბიზნესისადმი სახელმწიფო მხარდაჭერის თითქმის არარსებობით.

საქართველოში მცირე ბიზნესში არსებული მდგომარეობის ანალიზის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ

იგი ჯერ კიდევ ფორმირების პირველ საფეხურზეა. ამასთან, მისი განვითარება არასტაბილურია.

§ 2.2. მცირე ბიზნესის სახელმწიფო რეგულირების თანამედროვე პრობლემები საქართველოში

ქვეყნის ორიენტირებამ საბაზრო ეკონომიკაზე თავის-თავად მოითხოვა შესაბამისი სამართლებრივი ბაზის შექმნა. საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებული ნორმატიული აქტების უმრავლესობა პირდაპირ ან ირიბად ეხება ბიზნესთან დაკავშირებულ რთულ და მრავალმხრივ ურთიერთობებს. ასეთებს განეკუთვნება: საქართველოს კანონი „მეწარმეთა შესახებ“; სამოქალაქო სამართლის, სისხლის სამართლის, საგადასახადო და საბაჟო კოდექსები; ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი; კანონები „ეროვნული ბანკისა“ და „კომერციული ბანკების“ შესახებ, კანონი „სახელმწიფო პრივატიზაციის შესახებ“ და მრავალი სხვა; საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების მიერ მიღებული მრავალი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი, პარლამენტის მიერ რატიფიცირებული მრავალი საერთაშორისო ხელშეკრულება, შეთანხმება და კონვენცია, რომელთა ნორმები არეგულირებს ბიზნესთან დაკავშირებულ საქმიანობას.

სამეწარმეო საქმიანობის რეგულირება და საწარმოთა

ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების რეგლამენტირება ძირითადად დაფუძნებულია საქართველოს კანონზე „მეწარმეთა შესახებ“.

საქართველოს ისტორიაში კანონი „მეწარმეთა შესახებ“ არის პირველი კანონი კერძო სამართალში, რომელიც თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნების გამოცდილებას შეესაბამება. იგი აწესრიგებს მეწარმეთა მოწყობის ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმებს და განსაზღვრავს მათ სტრუქტურას. ამასთან, ამ კანონით ხდება მეწარმეებისა და ინვესტორებისათვის რეალური საერთო სამართლებრივი საფუძვლის შექმნა და მისი უზრუნველყოფა. კანონის ზოგად ნაწილში მოწესრიგებულია ის საკითხები, რომლებიც საერთოა ყველა სახის საწარმოსათვის. ამ კანონის კერძო ნაწილი, მის წინამორბედ (1991 წ. კანონი სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების შესახებ) კანონთან შედარებით, საშუალებას იძლევა, საბაზრო ეკონომიკაში საწარმოთა შექმნის მსურველებს ნათლად წარმოუდგინოს საწარმოთა ფორმები იმ თავისებურებათა გათვალისწინებით, რომელიც თითოეულ მათგანს ახასიათებს.

„მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი ყველა ფორმის ბიზნესისათვის (მსხვილი, საშუალო, მცირე) ადგენს საწარმოთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმებს და ახდენს მათი დაფუძნების რეგლამენტირებას.

ამ კანონის მიხედვით, საქართველოში დაშვებულია საწარმოთა შემდეგი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმები: ინდივიდუალური საწარმო, სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (სპს); კომანდიტური საზოგადოება (კს), შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს); სააქციო საზოგადოება (სს) ან კოოპერატივი.

ინდივიდუალური საწარმოს დამფუძნებელია მხოლოდ ინდივიდუალური მეწარმე ან ფიზიკური პირი. სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოების დამფუძნებელია ორი ან მეტი ფიზიკური პირი; კომანდიტური საზოგადოების დამფუძნებელია: 1. პერსონალურად პასუხისმგებელი პირები, ანუ კომპლემენტარები, რომლებიც შეიძლება იყვნენ ფიზიკური პირები. 2. კომანდიტები, რომლის პასუხისმგებლობა საზოგადოების წინაშე დადგენილია მის მიერ შეტანილი საგარანტიო ფასით. კომანდიტი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი, ასევე სახელმწიფოც. სააქციო საზოგადოების დამფუძნებლებია აქციონერები. აქციების მფლობელი შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი და სახელმწიფო. კოოპერატივის დამფუძნებლები შეიძლება იყვნენ მეპაიეები, ფიზიკური ან იურიდიული პირები. შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების დამფუძნებლები შეიძლება იყვნენ როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირები, ასევე სახელმწიფო.

საქართველოს ტერიტორიაზე ნებადართულია ნებისმიერი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის მცირე საწარმოთა საქმიანობა, თუ ნორმატიული აქტით პირდაპირ არ არის აკრძალული.

„მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მიხედვით, სამეწარმეო საქმიანობის ძირითადი ნიშნებია: მართლზომიერი საქმიანობა; არაერთჯერადი საქმიანობა; მოგების მიღება; საქმიანობის განხორციელება დამოუკიდებლად; საქმიანობის ორგანიზებულად წარმართვა.

ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით შექმნილი საწარმო ნებადართულ საქმიანობას ეწევა სისტემატურად და უვადოდ. მეწარმეობის საქმიანობას იურიდიულად მართებულს ხდის რეგისტრაციის პროცესის დასრულება.

„მეწარმეთა შესახებ“ კანონის პირველი მუხლის შესაბამისად, სამეწარმეო საქმიანობად არ ითვლება: სახელწოდებით, სამეცნიერო, სამედიცინო, არქიტექტურული, საადვოკატო და სანოტარო, სააუდიტო, საკონსულტაციო (მ.შ. საგადასახადო კონსულტაციათა), სასოფლო-სამეურნეო ან სატყეო-სამეურნეო საქმიანობა. სასოფლო-სამეურნეო ან სატყეო-სამეურნეო საქმიანობათა რეგისტრაცია კი სავალდებულოა იმ შემთხვევაში, თუ წარმოებაში დასაქმებულია ოჯახისარაწევრი ხუთი პირი მაინც. კანონის ეს მოთხოვნა ვრცელდება მხოლოდ ფიზიკურ პირებზე, იურიდიული პირების

მიერ განხორციელებული ჩამოთვლილი საქმიანობა განიხილება სამეწარმეო საქმიანობად [81, გვ. 33].

საქართველოში მცირე საწარმოთა განვითარებისა და მხარდაჭერის ეკონომიკური და სამართლებრივი საფუძვლები განსაზღვრულია 1999 წლის 23 ივლისის კანონში „მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ“. 1999 წლამდე ეკონომიკის სამინისტროში არსებობდა მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობის ფონდი, რომელიც გაუქმდა აღნიშნული კანონით და ამავე კანონით შეიქმნა მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ცენტრი, რომელიც უზრუნველყოფდა სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებას ამ მიზნით. ცენტრი კანონით წარმოადგენდა საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს, რომელსაც ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ჰქონდა ცენტრალური და რეგიონული ოფისები. მისი წარმომადგენელი იყო დირექტორი. მის საქმიანობას წარმართავდა მცირე საწარმოთა საკოორდინაციო საბჭო, რომელიც ქვეყნის 13 სხვადასხვა სახელმწიფო მართვის ინსტიტუტის წარმომადგენლებით იყო დაკომპლექტებული. მასში შედიოდა ეკონომიკის, ფინანსთა, ვაჭრობისა და საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების, მრეწველობის, სოფლის მეურნეობისა და სურსათის, შრომისა და დასაქმების სამინისტროების, რეგიონებში რეგისტრირებული ორგანიზაციების წარმომადგენლები, სახელმ-

წიფო კანცელარიისა და ეროვნული ბანკის წარმომადგენლები. საბჭოს წევრებსა და საბჭოს მიერ წარდგენილ დირექტორს ამტკიცებდა ქვეყნის პრეზიდენტი 2 წლის ვადით.

მცირე საწარმოებს კანონი „მცირე საწარმოების მხარდაჭერის“ შესახებ უფლებას აძლევდა, კერძო მეწარმეობისათვის სახელმწიფო მხარდაჭერასა და განვითარებასთან დაკავშირებული ერთობლივი ამოცანების გადაწყვეტის მიზნით, შეექმნათ კავშირები და ფონდები.

ქვეყანაში მცირე საწარმოებისადმი არ არსებობს რაიმე განსაკუთრებული საგადასახადო შეღავათები. ისინი სარგებლობენ მხოლოდ საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებული შეღავათებით, რომელიც დადგენილია ზოგიერთი სახის ეკონომიკურ საქმიანობაზე.

სახელმწიფოს მხრიდან შეღავათები მცირე საწარმოებს ეძლეოდათ ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშგების გამარტივებული სისტემის გამოყენებაში, ამასთან, სახელმწიფო შესყიდვებში მონაწილეობისას სარგებლობდნენ კანონით გათვალისწინებული შეღავათებით.

მცირე საწარმოებს შეეძლოთ ბალანსისა და მოგება-ზარალის ანგარიშის ნაცვლად ინვენტარიზაციის საფუძველზე შეედგინათ ქონებისა და ვალდებულებების ჩამონათვალი და შემოსავლების ანგარიში, საგადასახადო კანონმდებ-

ლობის შესახებ. 2006 წლის 22 ივლისს, მეწარმეთა შესახებ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის საფუძველზე, აღნიშნული შედეგათები გაუქმდა.

კანონი „მეწარმეთა შესახებ“ ახდენს საწარმოთა დაფუძნების, რეგისტრაციის, ლიკვიდაციისა და რეესტრში გატარების რეგლამენტირებას. ასევე იგი არეგულირებს ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის მიხედვით საწარმოს მართვა-ხელმძღვანელობას; პარტნიორთა უფლება-მოვალეობას; საწარმოს საწესდებო კაპიტალის დაფინანსებას; არეგულირებს სამეწარმეო საქმიანობის შემოწმების პირობებს და დავებს.

მცირე ბიზნესის (მეწარმეობის) სუბიექტები არიან ბაზარზე თავისუფლად მოქმედი და კაპიტალის ერთპიროვნული მფლობელები – ფიზიკური პირები. აგრეთვე, ფირმის კაპიტალის მფლობელები და თანამფლობელები, რომლებიც გამოდიან იურიდიული პირების სახით (სპს; კს; შპს; სს და კოოპერატივი).

საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, „სახელმწიფო ვალდებულია, ხელი შეუწყოს თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებას“.

საქართველოს კონსტიტუციის, „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის გარდა, მცირე ბიზნესის განვითარება, მისი რეგულირება და მასზე ხელშეწყობა ეფუძნება ქვეყანაში მიღე-

ბულ ყველა არსებითი მნიშვნელობის კანონსა და კოდექსს, რომელთა შორის აღსანიშნავია კანონები: „მშრომელთა უფლებების“, „შრომის“, „გარემოს დაცვის“, „აუდიტორული საქმიანობის“, „საკუთრების“, „მიწის“, „დაზღვევის“, „კოლექტიური ხელშეკრულების“, „დასაქმების“, „საინვესტიციო საქმიანობის“, „გაკოტრების“, „საგადასახადო სისტემისა და გადასახადების შესახებ“, საგადასახადო კოდექსი, საბაჟო კოდექსი და სხვა.

გვინდა შევნიშნოთ, რომ კანონმა „მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ“, მართალია, მოახდინა მცირე ბიზნესის ზომების დაზუსტება, მაგრამ ვერ უპასუხა დროის (1999–2001) მოთხოვნებს, რამაც განაპირობა ის, რომ 2002 წლის კანონით მოხდა მასში ცვლილებების შეტანა და განისაზღვრა მცირე ბიზნესის ზომა ახალი პარამეტრებით და სტატისტიკური სიდიდით; ამასთან, უნდა ითქვას, რომ აღნიშნულმა კანონმა ვერ შეძლო საკუთარი თავის რეალიზება მცირე ბიზნესის შემდგომი განვითარებისა და ხელშეწყობის თვალსაზრისით.

საქართველოს პარლამენტმა, ნაცვლად აღნიშნული კანონის სრულყოფისა, 2006 წელს გააუქმა ეს კანონი ისე, რომ სანაცვლოდ ჯერჯერობით ახალი კანონი არ მიუღიათ. კანონთან ერთად გაუქმდა მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ცენტრი.

დღეისათვის, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში არ არსებობს მცირე ბიზნესის მარეგულირებელი სპეციფიკური საკანონმდებლო ბაზა და მაკროეკონომიკური რეგულირების რაიმე ორგანო.

ეკონომიკურ ლიტერატურაში [59; 137; 139] განასხვავებენ შიდა და გარე ბიზნესგარემოს. მცირე ბიზნესის შიდა გარემო – ეს არის მისი სამეურნეო ორგანიზმი, რომელიც მოიცავს მის ყველა სტრუქტურულ ქვედანაყოფს, ადგილმდებარეობის და საქმიანობის მიუხედავად. შიდა გარემოს ელემენტებია: რესურსები (ადამიანური, მატერიალური, ფინანსური); წარმოების ტექნოლოგია და ორგანიზაცია; საქონლისა და მომსახურების რეალიზაცია, წარმოება, გასაღების საქმიანობის შედეგები.

მცირე ბიზნესის გარე სამყაროს წარმოადგენს ბაზარი, რომელსაც სწავლობს მარკეტინგი. მცირე ბიზნესის ყველაზე სუსტი მხარე ისაა, რომ ფინანსური სიმცირის გამო (განსაკუთრებით „სიცოცხლის უზრუნველყოფი“ მცირე ბიზნესი) ვერ ახერხებს საბაზრო პირობების ანალიზს, ბაზარზე საქონლის დამკვიდრების გზებისა და მეთოდების დამუშავებას. იგი მოკლებულია საკუთარი ბიზნესის „ბაზარზე“ ინფორმაციას, ე.ი. მარკეტინგულ მომსახურებას. ამ მხრივ, რაიმე მნიშვნელოვანი მარეგულირებელი მექანიზმი საქართველოში ჯერჯერობით არ არსებობს. თუმცა მარკეტინგის

ცალკეული საკითხები სამართლებრივად რეგულირებულია, მაგალითად: კანონები „რეკლამის“ შესახებ; „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის ტერიტორიაზე მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ეკონომიკურ, სამართლებრივ და სოციალურ საფუძვლებს.

ფულის მიმოქცევის კანონი, ეკონომიკის ეს ობიექტური ეკონომიკური კანონი მოქმედებს ნებისმიერ ეკონომიკურ საზოგადოებაში. საბაზრო ეკონომიკურ საზოგადოებაში ფული ბრუნავს ფინანსური ინსტიტუტების და, უპირველესად, ბანკების მეშვეობით. ისინი ქმნიან ფულის ბრუნვის საფუძველს, დაკავშირებული არიან ეკონომიკის ნებისმიერ სექტორთან, დარგთან. მათი მეშვეობით უზრუნველყოფა ყველა ფორმის ბიზნესის (დაფინანსება) დაკრედიტება.

საბაზრო სისტემაზე გადასვლის შემდგომ, პრინციპულად შეიცვალა საქართველოს ფულად-საკრედიტო სისტემა. საბანკო სისტემა მოიცავს ეროვნულ (ცენტრალურ) და კომერციულ ბანკებს.

საქართველოში, 2007 წლისათვის, ფუნქციონირებდა 19 კომერციული ბანკი და მათი 124 ფილიალი [155, გვ. 117]. საბანკო სისტემის ასეთი ფართო ქსელის არსებობა არ არის ცუდი, მაგრამ მათ მიერ მცირე ბიზნესზე და, განსაკუთრებით დამწყებ მეწარმეებზე დაწესებული შეღავათები არ არის დამაკმაყოფილებელი. მათი წლიური

საპროცენტო განაკვეთი ეროვნულ ვალუტაზე მოკლევადიან და გრძელვადიან სესხებზე შესაბამისად შეადგენდა 22,5 და 19,7 %-ს, ხოლო უცხოურ ვალუტაზე კი – 18,3 და 16,1%-ს [155, გვ. 119].

ეროვნული ბანკი, თავისი საკრედიტო ფულადი სისტემის მარეგულირებელი ფუნქციით, უზრუნველყოფს ეროვნული ვალუტის მსყიდველობითუნარიანობას, ხელს უწყობს ფასების სტაბილურობას, ეს უკანასკნელი კი არსებით გავლენას ახდენს ქვეყანაში ბიზნესის განვითარებაზე. საერთოდ, საბანკო სისტემის როლი მაღალია ბიზნესის და განსაკუთრებით კი მცირე ბიზნესის განვითარებაში.

მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის სამართლებრივი რეგულირება, სახელმწიფოს მხრიდან ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის, მონოპოლიური საქმიანობის, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აკრძალვისა და ანტიმონოპოლიური რეგულირების სისტემის შემუშავება და პრაქტიკული რეალიზაციაა. ეს იგივეა, რაც მცირე ბიზნესისათვის ჯანსაღი კონკურენციული გარემოს შექმნა. აღნიშნული მიმართულებით საქართველოში პირველი ნაბიჯები გადაიდგა 1992 წელს სახელმწიფო საბჭოს მიერ „მონოპოლიური საქმიანობის შეზღუდვისა და კონკურენციის განვითარების შესახებ“ დეკრეტის მიღებით; შემდგომ, 1996 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „მონოპოლიური საქმი-

ანობის და კონკურენციის შესახებ”; აღნიშნული კანონით იკრძალება კონკურენციის შეზღუდვა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია; ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის შემადგენელ ნაწილად განიხილება კანონი „რეკლამის შესახებ”, მიღებული 1998 წელს, რომლის მიზანია რეკლამის სფეროში ჯანსაღი კონკურენციის განვითარება, რაც, თავისთავად, საერთოდ კონკურენციულ გარემოს ჩამოყალიბებაზე მოქმედებს. ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობას მიეკუთვნება ასევე სისხლის სამართლის, ადმინისტრაციულ-სამართალდარღვევათა და სამოქალაქო კოდექსის და ცალკეული კანონების ის ნაწილები, რომლებიც კონკურენციის სფეროს უკავშირდება.

დღეისათვის საქართველოში ანტიმონოპოლიური სამსახური თითქმის გაუქმებულია, რაც დიდ დაბრკოლებებს ქმნის კონკურენციის განვითარების გზაზე.

თანამედროვე ეკონომიკურ ურთიერთობაში დაზღვევის ინსტიტუტს აკისრია მნიშვნელოვანი ფუნქცია, განსაკუთრებით ბიზნესის სფეროში.

საქართველოში, 1990 წლიდან დღემდე, მიღებულია მრავალი სადაზღვევო საქმიანობის მარეგულირებელი ზოგადი ნორმა, რომლებიც შეტანილია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში. ამასთან, მიღებულია სხვადასხვა კანონი: 1995 წლის 21 მარტის საქართველოს კანონი „სახელმწიფო სა-

ვალდებულო დაზღვევის შესატანის შესახებ”, 1997 წლის 15 აპრილის კანონი „სამედიცინო დაზღვევის შესახებ”, 1997 წლის 3 მაისის კანონი „დაზღვევის შესახებ”, 1997 წლის 26 ივნისის კანონი „ავტოტრანსპორტის მფლობელთა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სავალდებულო დაზღვევის შესახებ”, 1998 წლის 30 ოქტომბრის კანონი „სახელმწიფო საპენსიო დაზღვევისა და უზრუნველყოფის შესახებ”, 1999 წლის 3 თებერვლის კანონი „პარლამენტის წევრის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის სავალდებულო დაზღვევისა და საპენსიო უზრუნველყოფის შესახებ”.

მცირე ბიზნესმა თავისი ფუნქციონირებისას უნდა უზრუნველყოს ყველა იმ რისკების დაზღვევა, რომელიც კი მოსალოდნელია და რომლის დაზღვევაც შესაძლებელია. აღსანიშნავია, რომ ბიზნესში არის რისკების გარკვეული სახეობა, რომელთა დაზღვევა საქართველოში კანონით არ რეგულირდება ამ მიმართულებით, ზემოთ ჩამოთვლილი დაზღვევის კანონები შეიცავს ნაკლოვანებებს. საქართველომ აქ უნდა ისარგებლოს აშშ-სა და ევროპის ქვეყნების გამოცდილებით და ქვეყანაში უნდა შემუშავდეს ბიზნესის დაზღვევის სრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზა.

მცირე ბიზნესის (ფერმერული მეურნეობის) განვითარების რეგულირება უშუალოდ ემყარება სასოფლო-სამეურნეო მიწების, მიწის საკუთრებასა და გამოყენებასთან დაკავ-

შირებული ურთიერთობების სამართლებრივ რეგულირებას. ამ მიმართულებით საქართველოში საკანონმდებლო ბაზის შექმნას საფუძველი ჩაეყარა 1992 წლის 18 იანვარს საქართველოს მინისტრთა კაბინეტის №48 დადგენილებით: „საქართველოს რესპუბლიკაში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რეფორმის შესახებ“. ამის შემდგომ მიღებულ იქნა რიგი კანონები: „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების საკუთრების შესახებ“ (1996 22 მარტი); „სასოფლო-სამეურნეო მიწების იჯარის შესახებ“ (1996 28 ივლისი); „მიწის რეგისტრაციის შესახებ“ (1996 14 ნოემბერი); „ფიზიკური პირების და კერძო სამართლის იურიდიული პირების სარგებლობაში არსებული არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრებად გამოცხადების შესახებ“ (1998 28 ოქტომბერი); „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის არასასოფლო-სამეურნეო მიზნით გამოყოფისას სანაცვლო მიწის ათვისების ღირებულებისა და მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ“ (1997 2 ოქტომბერი); „მიწების მელიორაციის შესახებ“ (1997 16 ოქტომბერი) და სხვა.

სახელმწიფოს მარეგულირებელი მექანიზმით მცირე ბიზნესს, ხელშეწყობის გარდა, უნდა დაეკისროს მოვალეობები, რაც გამოისახება გარემოს დაცვით. მეწარმისა და ბუნების ურთიერთობა, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოება საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში სამართლებრივად

რეგულირდება.

ამ მხრივ აღსანიშნავია საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“ (1996 10 დეკემბერი). საქართველო მიერთებულია საერთაშორისო გარემოსდაცვით კონვენციებთან გლობალური, რეგიონული და ორმხრივი ხელშეკრულებებით.

კანონი გარემოს დაცვის შესახებ მოითხოვს: საქმიანობის სუბიექტმა თავად აწარმოოს გარემოს დაბინძურების ინტეგრირებული კონტროლი და მონიტორინგი. იგი სამეურნეო ობიექტის მესაკუთრეს არ ათავისუფლებს იმ ვალდებულებათა შესრულებისგან, რომლებიც ყოფილ მესაკუთრეს ჰქონდა დაკისრებული.

საქართველოში დღეს ერთ-ერთ პრობლემას წარმოადგენს ინვესტიციების მოზიდვა მცირე ბიზნესში, მცირე ბიზნესის დაკრედიტება. ამის ხელშემწყობ მექანიზმად მსოფლიოში აღიარებულია ფასიანი ქაღალდების ბაზარი.

ფასიანი ქაღალდების მეშვეობით შესაძლებელია ფულადი კაპიტალის ან სხვა მატერიალური ფასეულობების ერთი სუბიექტიდან მეორეზე გადაცემა. მისი ეს თვისება ინვესტორს კაპიტალის სწრაფი დაბანდებისა და მისი უკან სწრაფად დაბრუნების შესაძლებლობას აძლევს.

საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ბაზრის რეგულირების სამართლებრივი უზრუნველყოფა და ინსტიტუციური მოწყობა დაიწყო 1992 წლიდან საქართველოს ფინანსთა

სამინისტროს მიერ დამტკიცებული „საფინანსო ორგანოებში აქციებისა და ობლიგაციების რეგისტრაციისა და კონტროლის წესით“. ამით რეგულირდებოდა „შრომითი კოლექტივების“ საწარმოთა და სააქციო საზოგადოებათა აქციები და ობლიგაციები.

1998 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“, რომელიც ძალაში შევიდა 1999 წლის 5 თებერვალს. ამ კანონით ფასიანი ქაღალდების ბაზარს აწესრიგებს საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ეროვნული კომისია. თუმცა, ქვეყანაში დღეისათვის ფასიანი ქაღალდების ბაზარი განუვითარებელია.

მცირე ბიზნესის სახელმწიფო რეგულირების არსებული მდგომარეობის გაცნობიდან ჩანს, რომ ქვეყანაში არსებული კანონების და კანონქვემდებარე აქტების სისტემა უფრო მეტად ზოგადი დებულებების მატარებელია და უშუალოდ მცირე ბიზნესს არ მოიცავს. მაგალითად, ბიზნესთან დაკავშირებულ სამართალდარღვევათა (მათ შორის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა) რეგულირება ხდება სისხლის სამართლის კოდექსით (სსკ) და ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსით, სადაც გათვალისწინებულია ადმინისტრაციული გადაცდომები ბიზნესის სფეროში.

საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ნებისმიერი

ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით ორგანიზებული საწარმოო საქმიანობათა სახელმწიფო რეგულირება ხდება მსოფლიო საერთაშორისო ორგანიზაციების (მსოფლიო ბანკი; ევროკავშირი; ევრაზიის ფონდი; ამერიკული „მსოფლიო კორპუსი“; ფონდი ღია საზოგადოება – საქართველო) თანადგომით და მხარდაჭერით. მათ მიერ მოწოდებული რეკომენდაციების ცხოვრებაში გატარებით.

მსოფლიო ბანკი, პროექტის – „ვაკეთოთ ბიზნესი“ – ეგიდით, მსოფლიოს 145 სახელმწიფოში სწავლობს ქვეყნებში არსებულ მდგომარეობას ბიზნესში და ამ ქვეყნების საუკეთესო გამოცდილებათა საფუძველზე შეიმუშავებს რეკომენდაციებს. ბიზნესში არსებული მდგომარეობა სპეციალური მეთოდებითა და მეთოდოლოგიით ფასდება. მასალების დამუშავების საფუძველზე დგება მოხსენება. მოხსენებაში – „ბიზნესი 2004 წელს – სამეწარმეო საქმიანობის რეგულირება“ – მაჩვენებლები წარმოდგენილი იყო ხუთ განყოფილებად: კომპანიის შექმნა, მუშების დაქირავება და გათავისუფლება, ხელშეკრულებების შესრულების უზრუნველყოფა, კრედიტის მიღება და კომპანიების ლიკვიდაცია. ამ ხუთი მაჩვენებლით გაიცემოდა რეკომენდაციები მსოფლიო ბანკის მიერ ბიზნესის რეგულირებაზე. სწორედ ამ რეკომენდაციებით შექმლო საქართველომ ბიზნესის (საწარმოების, ფირმების) რეგისტრაციისას მთელი 10 წლის

განმავლობაში არსებული მახინჯი ფორმის გამოსწორება. 2004 წლისათვის შემუშავდა საწარმოს რეგულირების გამარტივებული ფორმა – „ერთი ფანჯრის“ პრინციპით მუშაობა, რაც გულისხმობს საწარმოს დაარსებისათვის საჭირო ინსტანციების ერთ ადმინისტრაციულ შენობაში თავმოყრას.

- რეგისტრაციის პროცესიდან გამოირიცხა სასამართლო;
- მოხდა რეგისტრაციის პროცესის კომპიუტერიზაცია;
- დაცული იქნა „დუმილით თანხმობის“ პრინციპი კომპანიის რეგისტრაციის საქმეში, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ, თუ კომპანიის რეგისტრაციისათვის წარდგენილი დოკუმენტაციის შემოწმებას ვერ ახერხებს რეგისტრაციის ორგანიზაცია 2 დღეში და პასუხს არ აძლევს კომპანიის ფირმის შემქმნელს, მაშინ ფირმა ითვლება რეგისტრირებულად. დუმილით თანხმობის ეს მეთოდი პირველად იტალიაში გამოიყენეს.

მოხდა საქმეთა წარმოების სტანდარტიზაცია.

აღნიშნულის გამო საქართველო, მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, 2004 წელს რეგისტრაციის ყველაზე სწრაფი პროცედურის მაჩვენებლის მიხედვით მოხვდა ქვეყნების 20%-ში [134, გვ. 30].

გარდა ზემოთ მოცემული ხუთი მაჩვენებლისა, მოხსენება „2005 წლის ბიზნესი“ განიხილავს დამატებით კიდევ ორ

განყოფილებას – საკუთრების რეგისტრაცია და ინვესტირების დაცვა.

კომპანიის შექმნის პირობების გაუმჯობესება მსოფლიო ბანკის რეკომენდაციათა საფუძველზე, ხელს უწყობს საწარმოთა ლეგალიზებას, ხოლო ამ უკანასკნელს კი აქვს ორმხრივი ეფექტი. ერთი მხრივ, რამდენადაც ოფიციალურად რეგისტრირებულ საწარმოებს (მეწარმეებს) არ სჭირდებათ დამალვა, მათ შეუძლიათ თავისუფლად განვითარდნენ და მიაღწიონ ოპტიმალურ სიდიდეს. მსოფლიო გამოცდილება (პრაქტიკა) ცხადყოფს, რომ გადასახადების 1%-ით შემცირება იწვევს საწარმოთა რაოდენობის ზრდას 3,7%-ით, რეალიზაციის ზრდას 0,9%-ით და დასაქმებულთა ზრდას 1,1%-ით [134, გვ. 31].

აღნიშნული ხუთი მაჩვენებლის მიხედვით, ბიზნესის განვითარების შეფასების დეტერმინანტთა შედარებისთვის ჩვენ შერჩევით ავიღეთ ქვეყნები, რომლებიც ხასიათდებიან განვითარების მაღალი დონით (გერმანია, საფრანგეთი, იაპონია) და დაბალი დონით (საქართველო, აზერბაიჯანი, სომხეთი, უკრაინა), საშუალოზე დაბალი დონით (რუსეთი). აქ მოყვანილი მონაცემებით, ბიზნესის დაკრედიტების სისტემა ყველაზე კარგად არის განვითარებული გერმანიასა და იაპონიაში. ხოლო დაბალგანვითარებულ ქვეყანაში, როგორცაა საქართველო, აზერბაიჯანი, უკრაინა, სომხეთი, აქ კრე-

დიტზე ინფორმაციის მისაწვდომობის ინდექსი ნულის ტოლია.

ამდენად, მცირე ბიზნესის განვითარების ერთ-ერთი უმთავრესი ხელშემწყობი მექანიზმის – საკრედიტო სისტემის დარეგულირების მიზნით, სამთავრობო ღონისძიებების გატარებაა აუცილებელი.

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ცენტრის, “ფონდი ღია საზოგადოება – საქართველოს” ეკონომიკური განვითარების პროგრამის (2006–2008) პრიორიტეტებია: მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა; აქტიური მონაწილეობის მიღება საქმიანობაში ყველა შესაძლო თანამედროვე ეკონომიკური მეთოდებისა და მექანიზმების გამოყენებით, რომელიც მიმართულია უმუშევრობის დონის შესამცირებლად. ამ პროგრამის ერთ-ერთ პრიორიტეტად რჩება მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშემწყობი პროექტი აფხაზეთში.

ნავარაუდევია სხვადასხვა საფინანსო და ბიზნესინსტიტუტებს შორის ურთიერთსასარგებლო თანამშრომლობისათვის შესაფერისი მექანიზმების დამუშავება. ეს მექანიზმები უზრუნველყოფს საბაზო ბიზნესმენეჯმენტის უნარ-ჩვევების მიღებას მოსახლეობის მიერ, ასევე განაპირობებს ფინანსური რესურსების ხელმისაწვდომობას. გალის რაიონში, ბიზნეს-საქმიანობის გააქტიურების მიზნით, დადგენილია სპეციალური კონკურსების ჩატარება საუკეთესო ბიზნესპროექტების გამოსავლენად.

ევრაზიის ფონდი ჩამოყალიბდა 1992 წელს იმ მიზნით, რომ ხელი შეეწყო დემოკრატიული საბაზრო ინსტიტუტების განვითარებისათვის საბჭოთა კავშირის 12 დამოუკიდებელ სახელმწიფოში, მათ შორის საქართველოში, ფონდი თავის საქმიანობას ახორციელებს საოფისე ქსელით, ერთ-ერთი ასეთი ოფისი გახსნილია ქ. თბილისში. თავისი პროგრამის განხორციელების ძირითად საშუალებას წარმოადგენს მცირე გრანტები. ამ დროისათვის ფონდი ახორციელებს მთელ რიგ ისეთ ღონისძიებებს, როგორცაა „დახმარების (სესხების) პროგრამა მცირე ბიზნესისათვის” და ა.შ.

ამდენად, საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარების არსებული მდგომარეობის შესწავლიდან ჩანს, რომ ქვეყანაში იგრძნობა მცირე ბიზნესის სამართლებრივი ვაკუუმი, სახელმწიფო მხარდამჭერი ორგანიზაციების არარსებობა; ანალიზიდან ჩანს, რომ საჭიროა, ქვეყნის მცირე ბიზნესის სტრუქტურის სრულყოფა ეკონომიკური საქმიანობისა და რეგიონების მიხედვით. საჭიროა გატარდეს ისეთი სამართლებრივი, ადმინისტრაციული და ეკონომიკური ხასიათის ღონისძიებანი, რომლებიც ხელს შეუწყობს მცირე ბიზნესის განვითარებასა და ლეგალიზებას.

თავი III. მცირე ბიზნესის მაკროეკონომიკური

რეგულირების მექანიზმის თეორიული მოდელი და მისი პრაქტიკული რეალიზაციის ძირითადი მიმართულებები და ბზები საქართველოში

§ 3.1. მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმის თეორიული მოდელი

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმი რთული სისტემაა. მისი დანიშნულებაა ქვეყნის ეკონომიკაში მცირე ბიზნესის უპირატესობათა რეალიზაციის უზრუნველყოფა და მისი ოპტიმალური განვითარების ხელშეწყობა.

მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმის სისტემის ჩამოყალიბების მიზანს წარმოადგენს საბაზრო მექანიზმის მაკროეკონომიკური თუ მიკროეკონომიკური ბუნების მატარებელი იმ ნეგატიური თვისებების ნიველირება, რომელიც უარყოფით გავლენას ახდენს მცირე ბიზნესის განვითარებაზე.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმი – ეს არის ერთიანი სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს მცირე ბიზნესის განვითარებას კონკურენციულ გარემოში. მან ხელი უნდა შეუწყოს მცირე ბიზნესის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის საჭირო გარე-

მოს შექმნას და ქვეყნის ეკონომიკურ სისტემაში მისთვის განკუთვნილი აუცილებელი ადგილის დამკვიდრებას.

მცირე ბიზნესის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების სახელმწიფოები მოწოდებულნი არიან, მრავალმხრივი დახმარება აღმოუჩინონ მას. ეს განპირობებულია იმით, რომ მისი განვითარების მინდობა საბაზრო ძალებისადმი საჭირო შედეგს არ მოგვცემს. აუცილებელია მცირე ბიზნესის მხარდაჭერა ფინანსური სახსრების მოზიდვაში, ინფორმაციულ უზრუნველყოფაში, მარკეტინგულ მომსახურებაში, კვალიფიციური კადრების მომზადებაში და სხვა. იგი მხარდაჭერას საჭიროებს აგრეთვე იმიტომ, რომ აქ დაბალია პროდუქციის დიფერსიფიკაციის დონე, ფლობს მცირე საწესდებო კაპიტალს და რესურსებს. დაბალია მენეჯმენტის დონე, მკვეთრად რეაგირებს საბაზრო კონიუნქტურის ცვლილებაზე და ა.შ.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მცირე ბიზნესის განვითარებას პოსტკომუნისტური ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში. აქ იგი გვევლინება, როგორც უმუშევრობის აღმოფხვრის და მეწარმეობრივი უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი. მაგრამ ამ ქვეყნებში მის განვითარებას კიდევ უფრო მეტი წინააღმდეგობები ეღობება, ვიდრე სხვა ქვეყნებში, რასაც განაპირობებს: კორუფციის მაღალი დონე, ეკონომიკური რეფორმის

დროს დაშვებული შეცდომები, საერთოდ, ტრანსფორმაციის სიძნელეები და სხვა.

ამდენად, მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის გაძლიერება სახელმწიფოს მხრიდან ეკონომიკური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი ნაწილი უნდა იყოს, რისი განხორციელებაც მცირე ბიზნესის განვითარების სახელმწიფო რეგულირებითაა შესაძლებელი, განსაკუთრებით კი მაკროეკონომიკური რეგულირებით.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირება გულისხმობს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და მაკონტროლებელ დონის სიძიებათა და მათი განხორციელების მეთოდებისა და ინსტრუმენტების სისტემას, მას ახორციელებენ სახელმწიფოს ცენტრალური ორგანოები ამ სფეროს მხარდაჭერისა და სრულყოფის მიზნით, რომლის საბოლოო ამოცანა მთელი ეკონომიკის სტაბილიზაცია და მისი შემდგომი განვითარებაა.

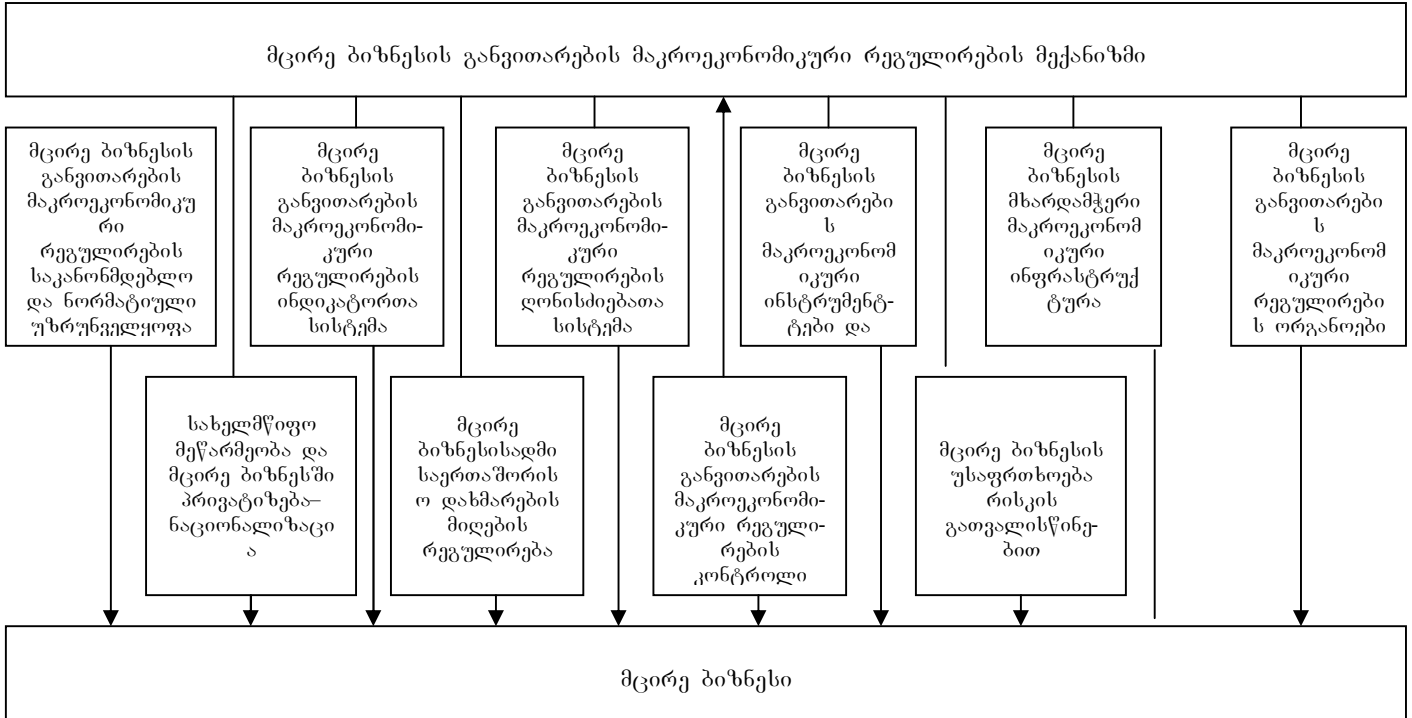
მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმი უნდა მოიცავდეს შემდეგ ელემენტებს: საკანონმდებლო უზრუნველყოფას; რეგულირების ინდიკატორთა (მაჩვენებელთა) სისტემას; რეგულირების დონის სიძიებათა სისტემას; რეგულირების მეთოდებისა და ინსტრუმენტების ერთობლიობას; მცირე ბიზნესის მხარდამჭერ მაკროეკონომიკურ ინფრასტრუქტურას; მცირე ბიზნესში სა-

ხელმწიფო მეწარმეობას; მცირე ბიზნესისადმი საერთაშორისო დახმარებების მიღების რეგულირებას; მცირე ბიზნესის უსაფრთხოების უზრუნველყოფას რისკის გათვალისწინებით; რეგულირების კონტროლს; რეგულირების ორგანოებს (სქემა 1).

საკანონმდებლო და ნორმატიული უზრუნველყოფა გულისხმობს იმ კანონებისა და ნორმატიული აქტების მიღებას, რომელიც განსაზღვრავს მცირე ბიზნესის სტატუსს ეკონომიკაში და ხელს უწყობს მის შემდგომ განვითარებას (კონსტიტუცია, სამოქალაქო კოდექსი, სისხლის სამართლის კოდექსი, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, საგადასახადო და საბაჟო კოდექსი, კანონები: „მეწარმეობის შესახებ“, „სამეწარმეო საქმიანობის კონტროლის შესახებ“, „დაზღვევის შესახებ“, „გაკოტრების საქმეთა წარმოების შესახებ“, „რეკლამის შესახებ“, „მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ“, „პროდუქციის და მომსახურების სერტიფიკაციის შესახებ“, „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“, „ადგილობრივი საქმიანობისა და მოსაკრებლების შესახებ“ და სხვ.).

რეგულირების ინდიკატორთა სისტემა მოიცავს იმ მაჩვენებელთა ერთობლიობას, რომელთა ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელი იქნება დავადგინოთ მცირე ბიზნესში არსებული საერთო მდგომარეობა, ასევე შევაფასოთ და გამოვავლინოთ რეგულირების პროცესში წარმოშობილი სიძნე-

ლები და ნაკლოვანებები. ასეთი მაჩვენებლებია, მაგალი-
თად: მცირე ბიზნესის სვედრიითი წილი მთლიან ეროვნულ

პროდუქტსა და მთლიან პროდუქტში, გამოშვებული პროდუქციის მოცულობა, ძირითადი კაპიტალის მოცულობა, საშუალო ხელფასის სიდიდე; რეალიზებული პროდუქციის მოცულობა; მცირე ბიზნესის საწარმოთა „სიმჭიდროვე“, მცირე ბიზნესის დარგობრივი სტრუქტურა, მცირე ბიზნესის მხარდამჭერი ინფრასტრუქტურის სტრუქტურა და ა.შ.

რეგულირების ღონისძიებათა სისტემა, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს მცირე ბიზნესის განვითარების სტრატეგიის განსაზღვრას და მაკროეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებას, ასევე იმ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომელთა განხორციელებაც აუცილებელია დასახული მიზნის მისაღწევად.

რეგულირების ღონისძიებათა სისტემის შინაარსი განისაზღვრება ქვეყნის მთელი ეკონომიკის და ასევე მცირე ბიზნესის განვითარების დონით. პოსტკომუნისტური ქვეყნებისათვის, მათი განვითარების პირველ ეტაპზე, სტრატეგიული მიმართულება არის მცირე ბიზნესის ფორმირება, იმ მაკროეკონომიკური კლიმატის შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს მცირე ბიზნესის ჩამოყალიბებას და ა.შ.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების ინსტრუმენტებიდან შესაძლებელია გამოვყოთ ადმინისტრაციული და ეკონომიკური ხასიათის ინსტრუმენტები. პირველს მიეკუთვნება: ლიცენზირება, რეგისტრაცია, ანტიმონოპოლიური აკრძალვები, კოტირება, ბუნებისდაცვი-

თი ხასიათის აკრძალვები და სხვა. ადმინისტრაციული სა-
შუალებები ეყრდნობა სახელმწიფო ხელისუფლების ძალებს
და არაა დაკავშირებული მატერიალურ მოტივაციებთან.
ისინი განსაზღვრავენ არა ეკონომიკურ პირობებს, არამედ
მის გარე სამყაროს აყალიბებენ ეფექტიანი ფუნქციონირები-
სა და განვითარებისათვის. ნორმალურად ფუნქციონირებადი
საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ადმინისტრაციული ხასია-
თის მეთოდები არც ისე მნიშვნელოვანია. არაბუნებრივი სა-
ბაზრო მექანიზმის პირობებში ისინი მიზანშეწონილნი გახ-
დებიან იმ შემთხვევაში, როდესაც ეკონომიკური საშუალე-
ბები და სამეწარმეო მოტივაცია არ იქნება საკმარისი. მათი
ფართო გამოყენება არღვევს ეკონომიკური მექანიზმის ნორ-
მალურ განვითარებას. ეკონომიკური ხასიათის ინსტრუმენ-
ტებიდან აღსანიშნავია: პროგნოზები, გეგმები, პროგრამები,
სტანდარტები, ნორმატივები, ტარიფები, სახელმწიფო ინვეს-
ტიციები, სააღრიცხვო განაკვეთი, სარეზერვო განაკვეთი,
საკრედიტო შეღავათები, საგადასახადო განაკვეთები, საბა-
ჟო გადასახდელები, საგადასახადო შეღავათები, სახელმ-
წიფო შესყიდვები, სუბსიდიები, კომპენსაციები, ფულად-საკ-
რედიტო, ფისკალური, მონეტარული ინსტრუმენტები და სხვ.

ეკონომიკური რეგულირების მეთოდი ითვალისწინებს
არა პირდაპირ დირექტიულ გაფრთხილებებს, არამედ მოქ-
მედებს დასარეგულირებელი ობიექტის ინტერესებიდან გა-

მომდინარე. მცირე ბიზნესის განვითარების ეკონომიკური რეგულირება შესაძლებელია განხორციელდეს პირდაპირი და არაპირდაპირი მეთოდებით.

ეკონომიკური რეგულირების პირდაპირი მეთოდების მიზანს წარმოადგენს მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობა, რომელიც უნდა განხორციელდეს: სახელმწიფო სუბსიდირებით; სახელმწიფო პროგრამების განხორციელებით; სახელმწიფო მეწარმოების განვითარებით.

მცირე ბიზნესის განვითარების სახელმწიფო მაკროეკონომიკური რეგულირების ამოცანის სირთულიდან და მასშტაბებიდან გამომდინარე, შეიძლება წარმოიშვას მთელი რიგი პრობლემები, რომლებიც მთლიანად დარგის, რეგიონის ანდა ეკონომიკის მთელ სფეროს მოიცავს. ასე მაგალითად, რომელიმე რაიონის მცირე ბიზნესის გამოცოცხლება, რომელიც მძიმე მდგომარეობაში იმყოფება, ითხოვს კაპიტალის დაბანდებას მის ინფრასტრუქტურაზე, მასტიმულირებელი ღონისძიებების გატარებას მხარდაჭერისა და ახალი დარგების განვითარებისათვის, რისთვისაც საჭიროა შესაბამისი ინვესტიციები, სამუშაო ძალა და ა.შ. მაგრამ ასეთ დროს საჭიროა იმის გათვალისწინება, რომ ამან, შეიძლება, სამუშაო ძალებისა და კაპიტალის მეზობელი რეგიონებიდან შესაძლო გადმოდინება და მათი ეკონომიკური მდგომარეობის გაუარესება გამოიწვიოს.

ასეთი ხასიათის ნაკლოვანებათა თავიდან არიდების აუცილებლობა ითხოვს ერთიანი კომპლექსური ეკონომიკური პროგრამების შექმნას მცირე ბიზნესის განვითარების მიზნით. ეს პროგრამები უზრუნველყოფილი უნდა იყოს მიზნობრივი დაფინანსებით.

მცირე ბიზნესის მხარდამჭერი მაკროინფრასტრუქტურა მოიცავს მთელი ქვეყნის მასშტაბით ფუნქციონირებად ისეთ ორგანიზაციებს, როგორცაა: მცირე ბიზნესის განვითარების სააგენტოები და ცენტრები, სადაზღვევო კომპანიები და ფონდები, ლიზინგური კომპანიები, ბიზნესინკუბატორები, ტექნოპარკები, საინფორმაციო და საკონსულტაციო ცენტრები, მცირე ბიზნესის მხარდამჭერი ცენტრალური ფონდი და სხვა.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების ერთ-ერთი ელემენტია **სახელმწიფო მეწარმეობა მცირე ბიზნესის სფეროში**. იგი გულისხმობს მცირე საწარმოთა ფუნქციონირებას უშუალოდ სახელმწიფო საკუთრებაში. აქ სახელმწიფო მხარდაჭერა მცირე ბიზნესისადმი იმაში გამოიხატება, რომ სახელმწიფო საკუთრებაში იმყოფება ისეთი საწარმოები, რომელთა ფუნქციონირება განვითარების იმ ეტაპისათვის კერძო სექტორში შეუძლებელია.

ხშირ შემთხვევაში საბაზრო მექანიზმის უუნარობა ან მისი უარყოფითი ეფექტები რეალურად განაპირობებს ეკო-

ნომიკაში სახელმწიფოს პირდაპირ ჩარევას. ეკონომიკური მეთოდებით სახელმწიფოს მხრიდან მცირე ბიზნესის განვითარების პირდაპირი ჩარევის მნიშვნელოვანი ელემენტების რიცხვს განეკუთვნება სახელმწიფო მეწარმეობა, მცირე ბიზნესის საწარმოების არსებობა სახელმწიფო სექტორში და სახელმწიფო საწარმოების მონაწილეობა საქონლისა და მომსახურების წარმოებასა და მიწოდებაში.

ასეთ დროს სახელმწიფო გამოდის, როგორც დამოუკიდებელი სუბიექტი (ეკონომიკის სუბიექტი), რეალური განმსაზღვრელი საერთო ეროვნული ინტერესებისა, რომელიც გულისხმობს შემდეგს: მცირე ბიზნესის საწარმოების სტრუქტურულ გადანაწილებას ქვეყნის მასშტაბით; დარგობრივი და ტერიტორიული დისპროპორციების შემსუბუქებას; მცირე საწარმოების, ფირმების უახლესი ტექნოლოგიებით სტიმულირებას; მცირე ბიზნესის ეფექტიანობის ამაღლებას.

მცირე ბიზნესის სფეროში განსახელმწიფოებრიობის მასშტაბები დამოკიდებულია კონკრეტულ ეკონომიკურ და ისტორიულ პირობებზე, საზოგადოების მდგომარეობასა და სხვა ფაქტორებზე. იქ, სადაც სახელმწიფო სექტორი წარმოდგენილია საკმაოდ ვრცლად, პრივატიზაცია, ნაციონალიზაცია (რეპრივატიზაცია) განიხილება, როგორც საკუთრების გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლების სხვადასხვა დანიშნულების ფაქტორები და მონაცვლეობს, გამომდინარე შექ-

მნილი კონკრეტული პირობებიდან. გარდამავალ პერიოდში პრივატიზაცია ემსახურება ახალი საზოგადოებრივი მნიშვნელობის ეკონომიკური ბაზის ფორმირებას, კერძო მესაკუთრეთა სისტემის ჩამოყალიბებას მნიშვნელოვანწილად ადმინისტრაციული საშუალებებით. ნაციონალიზაცია, ე.ი. სამეურნეო ობიექტის კერძო საკუთრებიდან გადასვლა სახელმწიფოებრივში, წარმოადგენს საბაზრო ეკონომიკის გლობალური გამყარების და სტაბილიზაციის მძლავრ ინსტრუმენტს მისი განვითარების კრიტიკულ პერიოდში (კრიზისის დროს, ომის შემდგომ პერიოდში და. ა.შ.). მცირე ბიზნესში სახელმწიფოს წილი არაა მუდმივი, იგი შეიძლება დროებით შემცირდეს ანდა გადიდდეს.

ამდენად, მცირე ბიზნესის მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმმა უნდა უზრუნველყოს მცირე საწარმოების პრივატიზება-ნაციონალიზაციის რაციონალური შეთანაწყობა ქვეყნის ეკონომიკის სტრუქტურაში.

მცირე ბიზნესისადმი **საერთაშორისო დახმარების მიღების რეგულირება** ნიშნავს სახელმწიფოს მიერ საერთაშორისო დახმარების მოზიდვას და მისი მცირე ბიზნესში ეფექტიანი გამოყენებისათვის ხელის შეწყობას, რაც უნდა განხორციელდეს იმ ორგანოს მიერ, რომელიც უშუალოდ არეგულირებს მცირე ბიზნესს.

რეგულირების კონტროლი გულისხმობს მცირე ბიზ-

ნების რეგულირების პროცესში, შესაბამის ინდიკატორთა ანალიზის საფუძველზე, არსებული ნაკლოვანებების გამოვლენას და მათი აღმოფხვრის გზების დასახვას ან კორექტივების შეტანას რეგულირების მექანიზმში.

მცირე ბიზნესის უსაფრთხოება რისკის გათვალისწინებით. ამ მიმართულებით უნდა გატარდეს ღონისძიებანი, რაც შეამცირებს მცირე ბიზნესის როგორც ეკონომიკურ, ისე სხვა სახის რისკებს.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში რისკი ბიზნესის ძირითადი ელემენტია, განსაკუთრებით კი მცირე ბიზნესისათვის.

რისკის ძირითადი სახეებია: სამეწარმეო კომერციული, ფინანსური (საკრედიტო), საინვესტიციო და ბაზრის.

სამეწარმეო საქმიანობაში რისკისგან დანაკარგები იყოფა: მატერიალურ, შრომით, ფინანსურ, დროის და სპეციალური სახის დანაკარგებად.

განასხვავებენ წმინდა სახის რისკებს, როცა მოსალოდნელია მხოლოდ ზარალი და სპეკულაციური სახის რისკებს – როცა მოსალოდნელია როგორც მოგება, ისე ზარალი. რისკის უარყოფითი შედეგების მინიმიზაცია ხდება რისკის მართვის, რისკზე კონტროლისა და რისკის ფინანსირების მეთოდით.

ამასთან, რისკის უარყოფითი შედეგების შემცირებას ხელს უწყობს ქვეყანაში არსებული სადაზღვევო სისტემა,

სადაც ხდება დაზღვევადი რისკების დაზღვევა. გარდა დაზღვევადი რისკებისა, არსებობს არადაზღვევადი რისკები, როგორცაა: საბაზრო, პოლიტიკური და სხვა.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების ორგანოები მოიცავს სახელმწიფო ხელისუფლების სამივე შტოს – როგორც საკანონმდებლოს, ისე აღმასრულებელს და სასამართლოს.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმი წარმოადგენს ლოგიკურად შეკრულ მთლიან სისტემას, რომლის ელემენტებს შორის არსებობს მჭიდრო დინამიკური ურთიერთკავშირი.

ეკონომიკურ ლიტერატურაში მცირე ბიზნესის განვითარების სამი მოდელია ცნობილი: მცირე ბიზნესი, რომელიც არ ითვალისწინებს მცირე საწარმოთა მასშტაბების (ზომის) გადიდებას. მცირე ბიზნესის ამ ტიპის განვითარება მიუთითებს მცირე საწარმოების (ფირმების) რიცხოვნობის ზრდაზე; მცირე ბიზნესი, რომელიც ითვალისწინებს შემდგომ მცირე საწარმოთა საქმიანობის მასშტაბების (ზომების) ზრდას, მაგრამ ნელ-ნელა, ნელი ტემპებით, ისე, რომ იგი თანდათანობით გადის მცირე ბიზნესის არეალიდან საშუალო ან მსხვილ ბიზნესში. მცირე ბიზნესი, რომელიც ითვალისწინებს მცირე საწარმოთა სწრაფ განვითარებას, უახლესი ტექნოლოგიების უმოკლეს ვადებში ათვისებას. იგი

შეიცავს მაღალ რისკს და დროის უმოკლეს ვადებში გადადის მცირე ბიზნესიდან მსხვილში.

ქვეყნის ეკონომიკური თუ პოლიტიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, ასევე ქვეყნის ეკონომიკის დონისა და მისი საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების არსებული სურათის გათვალისწინებით, უნდა მოხდეს მცირე ბიზნესის განვითარების ზემოთ მოყვანილი სამივე მოდელის ხელშეწყობა და ამის გათვალისწინებით მარეგულირებელი მაკროეკონომიკური მექანიზმის ჩამოყალიბება.

ჩვენ მცირე ბიზნესს განვიხილავთ დინამიკაში. ამდენად, შემოთავაზებული მოდელი, მისი ელემენტები (ქვესისტემები) ექვემდებარება მუდმივ ცვლილებას, შევსებასა და დახვეწას.

აღნიშნული პრობლემები დღესდღეობით განსაკუთრებით აქტუალურია პოსტკომუნისტური ქვეყნებისათვის, რადგან ამ სახელმწიფოებში ჯერ კიდევ გრძელდება საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბება. მცირე ბიზნესი, რომელიც წარმოადგენს კონკურენციის განვითარების, მსხვილი ბიზნესის ჩამოყალიბების, სტაბილურობის, ინოვაციების და ა.შ. პირველ წყაროს, გვევლინება, როგორც აღნიშნულ ქვეყნებში მიმდინარე ექსტრემალური სიტუაციებიდან თავის დაღწევის ერთ-ერთი მძლავრი საშუალება.

ამდენად, ამ ქვეყნებში მცირე ბიზნესის განვითარების

ხელშემწყობი მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმის ფორმირება და მისი გამართული ფუნქციონირება საბაზრო ეკონომიკის სრულყოფის აუცილებელი პირობაა.

**§. 3.2. მცირე ბიზნესის განვითარების
მაკროეკონომიკური რეგულირების ძირითადი
მიმართულებები და გზები საქართველოში**

საქართველოში არსებობს მცირე ბიზნესის ფართოდ განვითარების პოტენციალი. ჩვენთან 2007 წლის მონაცემებით, ყოველ მცირე საწარმოზე მოდის 236 მცხოვრები, ხოლო ყოველ 1000 მცხოვრებზე 4 მცირე საწარმო, მაშინ, როდესაც საერთაშორისო პრაქტიკიდან გამომდინარე, ნორმალური კონკურენციული გარემოსთვის მცირე საწარმოთა სიმჭიდროვის ინდიკატორად მიღებულია 30–50 მცხოვრებზე ერთი მცირე საწარმო, ანუ, რაც იგივეა, 30–20 მცირე საწარმო ყოველ 1000 მცხოვრებზე.

განვითარებულ ქვეყნებში მცირე საწარმოთა რაოდენობა მნიშვნელოვნად ჭარბობს სიმჭიდროვის „კრიტიკულ“ დონეს, ანუ, მაგალითად, აშშ-ში ყოველ 1000 მცხოვრებზე მოდის 74 მცირე საწარმო. მცირე საწარმოთა მაღალი კონცენტრაციით ხასიათდება იტალია – 68 და იაპონია – 49 ერთეული 1000 მცხოვრებზე [117, გვ. 346], ე.ი. ყოველ 1000 მცხოვრებზე საქართველოში მცირე საწარმოთა სიმჭიდროვე

18-ჯერ ნაკლებია ვიდრე აშშ-ში, 17-ჯერ ნაკლები, ვიდრე იტალიაში და 12-ჯერ ნაკლები, ვიდრე იაპონიაში.

ჩვენ მიერ შემოთავაზებულ მცირე ბიზნესის მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმში პირველი ბლოკი წარმოადგენს რეგულირების სამართლებრივ უზრუნველყოფას.

მიგვაჩნია, რომ დღევანდელი მდგომარეობით, საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარების საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფისათვის უნდა მომზადდეს კანონთა შემდეგი პაკეტი:

1. საქართველოს კანონი „მცირე ბიზნესის შესახებ“;
2. საქართველოს კანონი „მცირე საწარმოთა ურთიერთგარანტიების საზოგადოებათა შესახებ“;
3. საქართველოს კანონი „მცირე საწარმოთა ინოვაციური საქმიანობის შესახებ“;
4. საქართველოს კანონი „მცირე ბიზნესის სახელშეკრულებო ურთიერთობათა რეგულირების შესახებ“;
5. საქართველოს კანონი „მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის შესახებ“.

საქართველოს კანონში „მცირე ბიზნესის შესახებ“ უნდა განისაზღვროს მცირე ბიზნესის არსი, მცირე საწარმოს შეფასების კრიტერიუმები და ზომა; მცირე ბიზნესის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმები; მცირე საწარმოთა რეგისტრაციის პირობები, ვადა, წესი, საკუთრების ფორმები,

უარი საწარმოს რეგისტრაციაზე და ა.შ.; მცირე საწარმოთა ბუღალტრული ანგარიშების გამარტივებული წესები; მცირე საწარმოს ორგანიზაციული სტრუქტურა; მცირე საწარმოს გარდაქმნა, შერწყმა, გაყოფა ნატურით, ლიკვიდურობა; ინფორმაციის გამოქვეყნება და კონფიდენციალურობა; ექსპერტების დანიშვნა.

მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმი სიცოცხლისუნარიანი ვერ იქნება, თუ, უპირველეს ყოვლისა, განსახდვრული არ იქნება მცირე ბიზნესის განვითარების შეფასების კრიტერიუმები და მცირე საწარმოს ზომები. ამ დროს უნდა ვისხელმძღვანელოთ არა რომელიმე სხვა ქვეყნის მონაცემებით, არამედ აუცილებელია, გავითვალისწინოთ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაში არსებული მდგომარეობა.

ნაშრომის მეორე თავში ჩატარებული კვლევის საფუძველზე მიგვაჩნია, რომ საქართველოსათვის მცირე ბიზნესის განვითარების შეფასების კრიტერიუმად მიღებულ იქნეს: რეალიზებული პროდუქციის წლიური მოცულობა (ბრუნვა); დასაქმებულთა რაოდენობა; მცირე საწარმოთა საერთო რაოდენობა; მცხოვრებთა რაოდენობა ერთ მცირე საწარმოზე; 1000 მცხოვრებზე მცირე საწარმოთა რაოდენობა; მცირე ბიზნესის ხვედრითი წილი: მშპ-ში, დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში, საწარმოთა საერთო რაოდენობაში; მცირე ბიზნესის საწარმოებში დასაქმებულთა საშუალო თვიური ხელ-

ფასი.

რაც შეეხება საწარმოს მცირე საწარმოზე მიკუთვნების კრიტერიუმებს, უნდა გამოვიდეთ ქვეყნის ეკონომიკის მასშტაბებიდან და მისი განვითარების დონიდან. კერძოდ, უნდა გავიანგარიშოთ ერთ საწარმოზე მოსულ მაჩვენებელთა (ჩვენ მიერ შემოთავაზებულ კრიტერიუმთა მიხედვით) სიდიდეები. საშუალო სიდიდეზე ნაკლები სიდიდის მქონე საწარმოები უნდა მივაკუთვნოთ მცირე საწარმოებს, საშუალო მაჩვენებლების მქონე საწარმოები – საშუალო საწარმოებს, ხოლო საშუალოზე მაღალი მაჩვენებლების მქონე საწარმოები – მსხვილ საწარმოებს.

მეორე თავში ჩატარებული ანალიზიდან გამომდინარე და განჭვრეტადი პერსპექტივის გათვალისწინებით, საქართველოში მცირე საწარმოებს უნდა მივაკუთვნოთ საწარმოები, სადაც დასაქმებულთა რაოდენობა არ აღემატება 10 კაცს, ხოლო საშუალო წლიური ბრუნვა – 150 ათას ლარს.

საქართველოში არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია „მცირე ბიზნესის შესახებ“ კანონით, მცირე საწარმოთა ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმად (საქ. კანონში „მეწარმეთა შესახებ“ განსაზღვრული ფორმებიდან) განისაზღვროს: ინდივიდუალური საწარმო; შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს) და კოოპერატივი.

რაც შეეხება სოლიდური პასუხისმგებლობის საზოგა-

დობას, სააქციო საზოგადოებას და კომანდიტურ საზოგადოებას, ამ ფორმების გამოყენება მცირე ბიზნესში, მით უმეტეს, ისეთი მცირე ეკონომიკის მქონე ქვეყნისათვის, როგორც საქართველოა, შეუძლებელია.

კანონით „მცირე საწარმოთა ურთიერთგარანტიების საზოგადოებათა შესახებ“, უნდა განისაზღვროს „კრედიტორთა კავშირის“ ფუნქციები. იგი იფუნქციონირებს მთავრობის კონტროლისა და გარანტიის ქვეშ. იგი უნდა მოემსახუროს მცირე საწარმოებს: გასცეს სესხები ნებისმიერი საქმიანობისათვის როგორც წარმოების განვითარების, ისე კავშირის წევრების კვალიფიკაციის ამაღლებისა და მათი შვილების სწავლა-განათლებისათვის. მან უნდა განახორციელოს კრედიტორთა კავშირის წევრთა ოჯახების კონსულტაციები ფინანსურ საკითხებზე; კონსულტაციები და ფინანსური დახმარებები კავშირის წევრებზე, რომლებიც აღმოჩნდებიან მძიმე ფინანსურ მდგომარეობაში; კრედიტებზე პროცენტს დააწესებს მცირე ბიზნესის განვითარების ადმინისტრაცია, მთავრობასთან შეთანხმებით. კრედიტზე პროცენტის მაქსიმალური განაკვეთი ფულადი სესხის გაცემისას არ უნდა აღემატებოდეს 4%-ს. კრედიტორთა კავშირის ფონდში უნდა ინახებოდეს წევრების მიერ შემოტანილი მთელი ფულადი სახსრები, გარდა იმისა, რაც კრედიტის სახით გაიცემა. კრედიტორთა კავშირის ყველა წევრი უნდა იყოს თანასწორი, მათ მიერ შემოტანილი წილის სიდიდის მიუხედავად.

სესხი და კრედიტები შეუძლია მიიღოს მხოლოდ მისმა წევრებმა.

კავშირში შეტანილ ფულზე დივიდენდი არ გაიცემა, ამის სანაცვლოდ, მისი დაშლისას თითოეულმა წევრმა უნდა მიიღოს ადრე მათ მიერ ჩადებული მთლიანი თანხა. გარდა ფულადი საშუალებებისა, შეიძლება ჩაიდოს ინვენტარი, მოწყობილობები, უახლესი ტექნოლოგია (რომელსაც შეაფასებს მბა მთავრობასთან შეთანხმებით), რომელთა გამოყენება ან არენდით, ლიზინგით გაცემა მოხდება „ლიზინგისა“ და „არენდის“ განაკვეთებთან შედარებით შედარებით ანაბრით.

კრედიტორთა კავშირს ხელმძღვანელობს დირექტორთა საბჭო. იგი შედგება კავშირის წევრებისაგან.

ამავე კანონით უნდა განისაზღვროს მცირე ბიზნესის რისკების შესაძლო დაზღვევა რისკების სადაზღვევო კომპანიაზე გადანაწილების შესაძლებლობით.

საქართველოს კანონში „მცირე საწარმოთა ინოვაციური საქმიანობის შესახებ“, უნდა განისაზღვროს ის სფეროები, რომელიც მიეკუთვნება ინოვაციურ საქმიანობას, კერძოდ, მეცნიერება, საცდელი საკონსტრუქტორო საქმიანობა, გამომგონებლობა, განათლება და სხვ.

ამასთან, კანონით უნდა განისაზღვროს სპეციალური ნორმები და ხელშემწყობი ღონისძიებები ინოვაციური საქმიანობისთვის.

ნობის წახალისებისათვის მცირე ბიზნესში.

კანონში უნდა განისაზღვროს ტექნოპარკების, ვენჩურული კომპანიების საქმიანობა, სახელმწიფო საწარმოების ეროვნული საინვესტიციო სააგენტოს მხრიდან ინვესტორთა წამახალისებელი საქმიანობა ინოვაციურ მცირე ბიზნესში.

კანონში უნდა განისაზღვროს ვენჩურული საქმიანობა. ვენჩურულ (სარისკო) საქმიანობას ეწევა ვენჩურული კომპანიები. ეს არის ინოვაციური კომპანიები, რომლებიც მზად არიან, გაიღონ ვენჩურული კაპიტალი.

ვენჩურული საქმიანობის ძირითად სუბიექტებს წარმოადგენენ: მეცნიერ-მუშაკები, რომელთაც გააჩნიათ იდეა, ინოვაციური პროექტი, მაგრამ არ გააჩნიათ დაფინანსების წყაროები; ინვესტორები, რომლებსაც აქვთ კაპიტალი და უნდათ მიიღონ შემოსავალი, რომელიც საბანკო დეპოზიტების განაკვეთზე მაღალია; მენეჯერები, რომლებიც ორგანიზებას უკეთებენ ვენჩურულ ფონდს.

კანონში უნდა განისაზღვროს ვენჩურული ფონდის საქმიანობის ძირითადი სახეები, ვენჩურული საქმიანობის ძირითადი სუბიექტები, ასევე მცირე ინოვაციური ფირმები. ისინი წარმოადგენენ დამაკავშირებელ რგოლს სამეცნიერო სფეროსა და წარმოებას შორის. სამეცნიერო სფეროსათვის მცირე ინოვაციური საწარმოები (მის) გამოდიან როგორც მეცნიერული პროდუქციის მომხმარებელი და როგორც მეც-

ნიერული შედეგების კომერციალიზაციის საშუალება. წარმოების სფეროსთვის მცირე ინოვაციური საწარმოები გამოდის, როგორც ერთ-ერთი ძირითადი წყარო, რომელიც ამდღებს კონკურენტუნარიანობას და წარმოების მოდერნიზაციას.

კანონში უნდა განისაზღვროს მცირე ინოვაციური ფირმების ტიპები. კანონში ცალკე უნდა განისაზღვროს „მეცნიერულ-ტექნიკური პარკის“ ფუნქციები, რომელიც არის სპეციალური ორგანიზებულად გამოყოფილი ტერიტორია, სადაც განსაკუთრებული შეღავათიანი რეჟიმია შექმნილი ინოვაციური მეწარმეობის ფუნქციონირებისათვის.

მოცემულ ტერიტორიაზე თავმოყრილია მცირე ბიზნესის მხარდამჭერი ინფრასტრუქტურა, მეცნიერული ინფრასტრუქტურა, ინოვაციური კომპანიები, რომლებიც ერთად იყენებენ ინფრასტრუქტურის ობიექტებს. პარკი, როგორც წესი, განაწილებულია ცალკეულ ფუნქციონალურ სექტორებად და ჰყავს ერთიანი მმართველობის ორგანო ტექნოპარკის ადმინისტრაციის სახით. ტექნოპარკის შექმნის ინიციატორები უნდა იყვნენ სახელმწიფო ორგანოები, უნივერსიტეტები ანდა სამეცნიერო ცენტრები; ტექნოპარკის შექმნაში ასევე შეუძლიათ ჩაერთონ მსხვილი კორპორაციები, საფინანსო-საკრედიტო დაწესებულებები.

ტექნოპარკის სტატუსის მიკუთვნება (მინიჭება) ნებადარ-

თული აქვს სახელმწიფო მართვის ორგანოებს. ის შეიძლება შეიქმნას კანონმდებლობით შეუზღუდავი ნებისმიერი ფორმით როგორც კომერციულ, ისე არაკომერციულ საფუძველზე, როგორც ფიზიკურ, ისე იურიდიულ პირთა მონაწილეობით, მათ შორის უცხოელის.

მეცნიერულ-ტექნიკური პარკის საქმიანობის პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს: საუკეთესო პირობების ფორმირება ინოვაციური საქმიანობის და მცირე ინოვაციური ფირმების განვითარებისათვის; მეცნიერულ-კვლევითი სამუშაოების წარმატებული კომერციალიზაციის და ახალგაზრდა მკვლევართა და მეცნიერთა ნაციონალურ საქმიანობაში მონაწილეობის სტიმულირება, მაღალტექნოლოგიური პროდუქციის ეფექტიანი გაცვლის ორგანიზება მსოფლიო ბაზარზე. ტექნოპარკი ახორციელებს შემდეგ ოპერაციებს: ქმნის აუცილებელ ინფრასტრუქტურას; ავითარებს და ასწავლის მეცნიერებატევადი პროდუქციის მენეჯმენტისა და მარკეტინგის ახალ მეთოდებს; ქმნის აუცილებელ ინფორმაციულ ბაზას; თავს უყრის ფინანსურ რესურსებს, მცირე ინოვაციური ფირმების ფინანსურ და სხვა შედაგათებს; პარკში შემაჯავლ მცირე ინოვაციურ კომპანიებს აძლევს ლაბორატორიულ და საწარმოო ფართობს და მოწყობილობას; არჩევს ბიზნესპროექტებს; ახორციელებს პროდუქციის მარკეტინგს, მათ შორის მსოფლიო ბაზარზე.

მსოფლიოში ცნობილია მეცნიერულ-ტექნიკური პარკების რამდენიმე სახე:

- მეცნიერული, ანუ კვლევითი პარკი, რომელიც დაკავებულია მეცნიერული მუშაობის ეფექტიანი წარმართვისათვის (განხორციელებისათვის) პირობების შექმნით;
- ტექნოლოგიური პარკი – უზრუნველყოფს მცირე მეცნიერებატევადი საწარმოების შექმნას, ორიენტირებულს მეცნიერულ-კვლევითი სამუშაოების კომერციალიზაციაზე;
- მეცნიერულ-ტექნიკური პარკი;
- სამრეწველო პარკი – უზრუნველყოფს მცირე ინოვაციური საწარმოების განთავსებას განსაზღვრულ ტერიტორიაზე, ქმნის საწარმოს შენობას და სამუშაო ადგილებს.

ამ თვალსაზრისით საინტერესოა: მეცნიერული პარკების ორგანიზაციის ამერიკული მოდელი; მასში ჩართულია სამი ძირითადი სახეობის ტექნოპარკი: მეცნიერული პარკი, რომელიც დაკავებულია მეცნიერული კვლევის ორგანიზაციით; კვლევითი პარკი, რომელიც დაკავებულია ინოვაციების დამუშავებით და მათი დაყვანით მხოლოდ სამრეწველო პროტოტიპის სტადიამდე; ინკუბატორები და დიდი ბრიტანეთის ინოვაციური ცენტრები, რომლებიც ეხმარებიან მცირე ინოვაციურ კომპანიებს, სწავლულებს, გამომგონებლებს, რომლებსაც სურთ საკუთარი საქმის ორგანიზება.

ტექნოპარკის სტრუქტურაში შედის:

- დირექცია – რომელიც დებს ხელშეკრულებებს მეწარმე-მომხმარებლებთან, შეარჩევს ინვესტიციურ პროექტებს, აკონტროლებს პარკის მიმდინარე ფინანსირებას, ახორციელებს ტექნოპარკის მოქმედი ობიექტების ექსპლუატაციას და ახალი ობიექტების მშენებლობას;
- კომერციული ცენტრი, რომელშიც შედის კონსალტინგური, ინჟინერინგული, აუდიტორული ფირმები, ვენჩურული ფირმები, მცირე მეცნიერებატევადი ფირმების ინკუბატორი;
- ტექნოლოგიური ცენტრი, რომელშიც გაერთიანებულია საპროექტო, საკვლევი, მეცნიერული, სამრეწველო განყოფილებები (ჯგუფები);
- ბიზნესცენტრი;

მცირე მეცნიერებატევადი კომპანიისათვის მეცნიერულ-ტექნიკურ პარკში განთავსებას (ანუ მის ჩარჩოებში მოხვედრას) აქვს რიგი უპირატესობა:

1. მცირეა საწყისი ხარჯები მთლიანად ბიზნესისა და წარმოების ორგანიზაციაზე: ტექნოპარკში შექმნილია შესაბამისი ინფრასტრუქტურა, რომლის გამოყენება შესაძლებელია შედგათიან პირობებში, მოქმედებენ კონსალტინგური კომპანიები;

2. დაბალია მიმდინარე ხარჯები კომუნალურ მომსა-

ხურებაზე შედარებით დაბალი ტარიფების არსებობის წყალობით, დაბალია სატრანსპორტო და სასაწყობო ხარჯები, მოწყობილობის არენდის ღირებულება;

3. დაბალია სამეწარმეო საქმიანობის რისკი კვალიფიციური კონსალტინგური დახმარების შესაძლებლობების წყალობით. დაბალია ნაციონალურ კანონმდებლობებში მიმდინარე ცვლილებების გავლენა მცირე ინოვაციური ფირმის ფუნქციონირებაზე ინდივიდუალური შეღავათების და სახელმწიფო გარანტიების მიღებით.

ტექნოპარკების როლი მნიშვნელოვანია ასევე მეცნიერული საქმიანობის სტიმულირებაში, მაღალკვალიფიციური სამეცნიერო კადრების საზღვარგარეთ გადინების შემცირებასა და უცხოური კადრების მოზიდვაში.

მცირე საწარმოების სამეწარმეო საქმიანობა წარმოუდგენელია მცირე ბიზნესის სახელშეკრულებო ურთიერთობათა რეგულირების შესახებ კანონის არსებობის გარეშე. საბაზრო ეკონომიკა დამყარებულია თავისუფალ სამეწარმეო კავშირებზე, ეს კავშირები, როგორც წესი, ფორმირდება ხელშეკრულებებით ბაზრის სუბიექტებს შორის.

მცირე საწარმოების ხელმძღვანელობისთვის ძირითად სიძნელეს წარმოადგენს ფინანსების მოზიდვა, კრედიტის აღება. ამ მხრივ ყურადღებას იმსახურებს თავდებობის ინსტიტუტის არსებობა, რაც ხელს შეუწყობს მცირე ბიზნესის

განვითარებას, გააადვილებს მცირე საწარმოთათვის კრედიტის მიღების შესაძლებლობას. ამდენად, ამ კანონში გამკაცრებული უნდა იყოს ვალდებულებები, განსაზღვრული უნდა იყოს კრედიტის თანხა, რასაც ღებულობს თავდებით მცირე საწარმო, ამასთან, კანონით უნდა იყოს განსაზღვრული თავდებობის სათავედებო თანხა და თავდებობის განაკვეთი.

აღნიშნულ კანონში უნდა განისაზღვროს მცირე საწარმოთა სახელშეკრულებო ურთიერთობების სამართლებრივი ნორმები ბაზრის სხვა სუბიექტებთან (მსხვილ საწარმოებთან, სახელმწიფო ინსტიტუტებთან, საკრედიტო დაწესებულებებთან, ურთიერთშორის და სხვა), კერძოდ ლიზინგური, ფრანჩაიზინგული, ვენჩურული, საიჯარო ხელშეკრულებები.

ლიზინგი – ეს არის სახელშეკრულებო შეთანხმება, რომლის მიხედვით მცირე საწარმოს ეძლევა უფლება, გამოიყენოს გარკვეული ქონება (უძრავი, მოძრავი) განსაზღვრული დროით, შეთანხმების თანახმად, პერიოდული გადასახადის სანაცვლოდ. კანონით უნდა განისაზღვროს ლიზინგის განხორციელებისას მონაწილე სამი ძირითადი სუბიექტი: მოწოდებლობათა მწარმოებელი კომპანია (ლიზინგის ობიექტის შემქმნელი მსხვილი საწარმო), ლიზინგის გამცემი (სპეციალური ლიზინგური კომპანია, კომერციული ბანკების ქვეგანყოფილებანი), ლიზინგის მიმღები მცირე საწარმო. ლიზინგის უნარია ის, რომ იგი ამცირებს მოწყო-

ბილობათა მორალურ გაცვეთაზე რისკს. უნდა განისაზღვროს ლიზინგური გადასახადის სიდიდე მცირე საწარმოსათვის.

საქართველოში, დღეს არსებული მდგომარეობით, მცირე ბიზნესს ლიზინგი შეუქმნის მთელ რიგ ხელსაყრელ გარემოს: იგი მცირე საწარმოებს მისცემს შესაძლებლობას, მიიღოს მოწყობილობანი და დაიწყოს საკუთარი წარმოება ისე, რომ არ გაიღოს მსხვილი ერთდროული ხარჯები. ხშირად მცირე საწარმოებისათვის ლიზინგი ძირითადი ფონდებით უზრუნველყოფის ერთადერთ საშუალებას წარმოადგენს, მაშინ, როცა დღეს მცირე ბიზნესი ვერ აღწევს ბანკებიდან საჭირო სიდიდის კრედიტების მიღებას, მუდმივი დანახარჯებისა და სხვა საჭიროებისათვის.

ფრანჩაიზინგი – ეს არის სახელშეკრულებო ურთიერთობით განმტკიცებული ორგანიზაციული ფორმა ბიზნესში, რომელიც აძლევს ინდივიდუალურ მეწარმეს უფლებას, გამოიყენოს შედარებით მსხვილი საწარმოს საქონლის მარკა და გაყიდოს მისი საქონელი ან მომსახურება განსაზღვრულ (გარკვეულ) რეგიონში (ტერიტორიაზე). ამ უფლების გამო ფრანჩაიზის მფლობელი (ლიცენზიანტი), როგორც წესი, მცირე საწარმოს მფლობელი, უხდის კომპანიას, ფრანჩაიზის გამცემს (ლიცენზიანტს), პირველად შესატანს, ხოლო შემდგომ იხდის ყოველთვიურ შესატანს.

კანონით უნდა განისაზღვროს ხელშეკრულების საგანი (სახელი, რეპუტაცია, საქმის წარმოების საშუალებები, სასაქონლო ნიშანი, საქონლისა და მომსახურების გაყიდვის უფლება).

ფრანჩაიზინგული ხელშეკრულების ობიექტი კანონით უნდა იქნეს დაცული არასანქცირებული სარგებლობისაგან.

კანონში უნდა აისახოს ფრანჩაიზინგის შემქმნის (მცირე საწარმოს) ექსკლუზიური უფლებები, პასუხისმგებლობა. ხელშეკრულების მიხედვით უნდა განისაზღვროს ფრანჩაიზინგზე მცირე საწარმოს გადასახდელები.

კანონით განსაზღვრული უნდა იყოს ფრანჩაიზინგის სამი სახე: სასაქონლო; საწარმოო; საქმიანი (მცირე ფირმის მიერ ორგანიზაციის შექმნის უფლება).

ვენჩურული (სარისკო) კაპიტალი, ფართო გაგებით, ნიშნავს უპირველესად მაღალი ტექნოლოგიების სფეროში, სარისკო პროექტებზე ფინანსური შედეგების მისაღებად ყველა სახის ხარჯის გაღებას. ვიწრო გაგებით კი ნიშნავს ხანგრძლივი პერიოდით და საშუალო პერიოდით ინვესტიციებს კრედიტის ფორმით ან აქციების შესყიდვით, რომელიც გულისხმობს მცირე საწარმოების შექმნით მეცნიერებატევადი პროექტების განხორციელებას.

კანონში უნდა განისაზღვროს ლიცენზირების წესები, რომელიც წარმოადგენს მცირე და მსხვილი ფირმების

ურთიერთდამოკიდებულების ორგანიზაციის ფორმას, რომელიც ითვალისწინებს ლიცენზიაზე ლიცენზიის გამცემისაგან უფლების გადაცემას (ტექნოლოგიის გამოყენებაზე, პატენტზე, „ნოუ-ჰაუზე“) ერთჯერადი ან პერიოდული გადასახადის სანაცვლოდ. როგორც წესი, ლიცენზირება გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როცა ლიცენზიარია მსხვილი კომპანია, ხოლო ლიცენზიანტი – მცირე საწარმო.

მცირე ბიზნესში დღეს არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ მცირე საწარმოზე თავდებით გაიცეს 150 000 ლარამდე, 85%-იანი თავდებობის გარანტიით, ხოლო 150 000 ლარიდან 500 000 ლარამდე 75%-იანი თავდებობის გარანტიით, თავდებობის საერთო მაქსიმალური თანხა საქართველოს მცირე საწარმოებისათვის განისაზღვროს 500 000 ლარით.

ამასთან, განისაზღვროს თავდების მომსახურების განაკვეთი 150 000 ლარამდე, თავდებისათვის მთლიანი სათავდებო თანხის 0,25%; ხოლო 150 000 ათას ლარს ზევით კი 0,5%-ით.

დღეს საქართველოში მცირე საწარმოებში დაქირავებულთა შრომითი უფლებების მექანიზმი არ არსებობს. ჯერ კიდევ არ არის დანერგილი დამქირავებელსა და დაქირავებულს შორის ხელშეკრულებითი (კონტრაქტით) ურთიერთობა.

მსოფლიო გამოცდილების გათვალისწინებით საქართველოში შრომითი ურთიერთობის რეგულირება უნდა განხორციელდეს იმ დოკუმენტების საფუძველზე, რომლებიც შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ არის შემუშავებული. ეს ორგანიზაცია შეიქმნა 1919 წელს და დღეს მსოფლიოს 170 ქვეყანას აერთიანებს. ამ ორგანიზაციის ძირითადი პრინციპები დაფუძნებულია სამმხრივ წარმომადგენლობაზე – მშრომელი (დაქირავებული), დამქირავებელი და ხელისუფლება. ეს ორგანიზაცია იღებს კონვენციებს, სადაც ჩამოყალიბებულია მშრომელთა უფლებები.

საქართველოს კანონში „მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის შესახებ“, უნდა განისაზღვროს მცირე საწარმოთა განვითარების ხელშემწყობი ფონდებისა და ცენტრების ფუნქციები; ჩამოყალიბდეს მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის სისტემა; განისაზღვროს სახელმწიფო მხარდაჭერის ინფრასტრუქტურა - იურიდიული დახმარება (მცირე ბიზნესის შექმნისას იურიდიული კონსულტაციები); კონსალტინგური დახმარება (პარტნიორის მოძებნა, საქმიანობის შესწავლა, კონსულტაციები ეკონომიკური დასაბუთებულობის მომზადებისას); ფინანსური დახმარება (დაფინანსების გარე წყაროზე მისაწვდომობის გაიოლება); სახელმწიფოს მონაწილეობა პრიორიტეტულ პროექტებში; ინფრასტრუქტურული დახმარება (შენობის შეთავაზება, კავშირგაბმულო-

ბის მომსახურება); მარკეტინგული დახმარება.

სახელმწიფო მხარდაჭერის ინფრასტრუქტურა უნდა მოიცავდეს მეწარმეების მოსამზადებელ ცენტრებს; ბიზნესინკუბატორებს; ინოვაციურ ცენტრებს ან ტექნოპარკებს; სავაჭრო-სამრეწველო პალატებს (ცენტრალური, რეგიონული); მეწარმეობის მხარდამჭერ ფონდებს.

ამ კანონით უნდა დაფუძნდეს „საქართველოს მცირე ბიზნესის განვითარების ერთიანი ეროვნული ფონდი“.

მცირე ბიზნესის სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერა განისაზღვრება არა მხოლოდ სპეციფიკური კანონებით, არამედ სხვა კანონებითაც, რომლებიც საერთოა მთელი ეკონომიკისათვის. მაგალითად, საქართველოს კანონებით „მეწარმეთა შესახებ“, „საგადასახადო კოდექსი“, „გაკოტრების საქმეთა წარმოების შესახებ“, „სამეწარმეო საქმიანობის კონტროლის შესახებ“, „ადგილობრივი მოსაკრებლების შესახებ“, „საღირსეულობის მოსაკრებლების შესახებ“, „დაზღვევის შესახებ“, „რეკლამის შესახებ“, „პროდუქციისა და მომსახურების სერტიფიკაციის შესახებ“, „გარემოს დაცვის შესახებ“, „გარემოს დაცვის სახელმწიფო კონტროლის შესახებ“ და სხვა.

„მეწარმეთა შესახებ“ კანონი არეგულირებს მხოლოდ სამეწარმეო საქმიანობის მონაწილეთა მოწყობის ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმებს, განსაზღვრავს მათ და აწესრიგებს მათთან დაკავშირებულ საკითხებს. აღნიშნული

კანონი არ განიხილავს მცირე საწარმოს; აქ არაა დაკონკრეტებული მცირე ბიზნესის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების და მცირე ბიზნესის საწარმოთა ზომები. ეს და სხვა მრავალი ფაქტორი განაპირობებს ქვეყანაში მცირე ბიზნესის განვითარების საკანონმდებლო ბაზის შექმნას მეწარმეობის ზოგადი კანონმდებლობის არსებობის გვერდით.

გარდა ეკონომიკური კანონებისა, მცირე ბიზნესს არეგულირებს ზოგადი კანონები, ისეთები, როგორიცაა „კონსტიტუცია“; „სისხლის სამართლის კოდექსი“; „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი“, „ადმინისტრაციულ სამართალ-დარღვევათა კოდექსი“ და სხვა.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმის შემდეგი შემადგენელი ნაწილია **რეგულირების ინდიკატორთა სისტემა**: ამ მაჩვენებლებს შეიძლება მივაკუთვნოთ მცირე ბიზნესის განვითარების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლები.

რაოდენობრივი მაჩვენებლებია: მცირე ბიზნესში გამოშვებული პროდუქციის მოცულობა; მცირე ბიზნესში დასაქმებულთა რაოდენობა; მცირე საწარმოთა რაოდენობა; მცირე ბიზნესის საწარმოთა სიმჭიდროვე; მცირე ბიზნესის ხვედრითი წილი მთლიან ეროვნულ პროდუქტში.

თვისებრივ მაჩვენებლებს შეიძლება მივაკუთვნოთ: მცირე ბიზნესის დარგობრივი სტრუქტურა; ინოვაციურ საწარმოთა ხვედრითი წილი მცირე საწარმოთა საერთო რაოდენ-

ნობაში; მცირე ბიზნესის რეგიონული სტრუქტურა; საშუალო ხელფასის სიდიდე, მწარმოებლურობა, კაპიტალადჭურვილობა, კაპიტალუკუება, სამუშაო დროის ხანგრძლივობა მცირე ბიზნესში.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების **ღონისძიებათა სისტემა**, როგორც თეორიულ მოდელში აღვნიშნეთ, გულისხმობს მცირე ბიზნესის განვითარების სტრატეგიის განსაზღვრასა და შესაბამისი მაკროეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებას, ასევე იმ ღონისძიებათა დასახვას, რომელიც აუცილებელია მიზნის მისაღწევად.

საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარების სტრატეგია თანამედროვე ეტაპზე უნდა მდგომარეობდეს ეკონომიკაში მცირე ბიზნესის ხვედრითი წილის მნიშვნელოვან ამაღლებაში მცირე საწარმოთა რიცხოვნობის ზრდისა და მათი თვისებრივი სრულყოფის საფუძველზე. განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს მცირე ბიზნესის განვითარებას ინოვაციურ სფეროში.

რეგულირების ფორმების, მეთოდებისა და ინსტრუმენტების შერჩევა დამოკიდებულია სარეგულირებელ ობიექტსა და ეკონომიკის განვითარების დონეზე. ასევე იმ ღონისძიებათა ხასიათზე, რომელთა გატარებაც არის დაგეგმილი რეგულირების დროს. ეს მეთოდები ძირითადად აღმი-

ნისტრაციული და ეკონომიკური ხასიათისაა. მათი მეშვეობით ხორციელდება პირდაპირი ან არაპირდაპირი რეგულირება, სათანადო ინსტრუმენტების გამოყენებით.

ადმინისტრაციული მეთოდებით მცირე ბიზნესის რეგულირება მეტწილად პირდაპირ ხასიათს ატარებს. იგი ნიშნავს ისეთი ღონისძიებების გატარებას, რომელიც ეფუძნება აკრძალვას, ნებართვას და ძალდატანებას. არსებობს ეკონომიკური რეგულირების პირდაპირი და არაპირდაპირი მეთოდი. მაკროეკონომიკური რეგულირების არაპირდაპირ ეკონომიკურ ინსტრუმენტებს მიეკუთვნება: საგადასახადო, საამორტიზაციო, ფულად-საკრედიტო, ფისკალური, სავალუტო, საბაჟო ბერკეტები, ასევე ისეთი ინსტრუმენტები, როგორცაა: პროგნოზირება, დაგეგმვა, პროგრამირება.

საქართველოში მცირე ბიზნესის მარეგულირებელ ორგანოებს მიეკუთვნება როგორც საკანონმდებლო, ისე აღმასრულებელი (პრეზიდენტი, მინისტრთა კაბინეტი) და სასამართლო ორგანოები.

პარლამენტი იღებს შესაბამის სპეციფიკურ და ზოგად-ეკონომიკურ კანონებს, რომლებიც განსაზღვრავს „თამაშის წესებს“ მცირე ბიზნესში. აღმასრულებელი ორგანოები განსაზღვრავენ მცირე ბიზნესის განვითარების სტრატეგიას და შეიმუშავენ შესაბამის პოლიტიკასა და ღონისძიებათა სისტემას. როგორც პარლამენტი, ისე აღმასრულებელი ხელი-

სუფლება ახორციელებს კონტროლს მიღებული კანონებისა და დონისძიებათა სისტემის ცხოვრებაში გატარებაზე.

სასამართლო ხელისუფლების ორგანოები მცირე ბიზნესს, ისევე, როგორც ეკონომიკის სხვა სუბიექტებს, იცავს უკანონობისა და უსამართლობისაგან, რითაც ხელს უწყობს მცირე ბიზნესის გაჯანსაღებას.

ერთმანეთისგან უნდა გამოიყოს მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების სპეციფიკური და არასპეციფიკური ორგანოები.

სპეციფიკური ორგანოებიდან საქართველოში მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მინისტრთა კაბინეტთან შეიქმნას „**საქართველოს მცირე ბიზნესის ადმინისტრაცია**“. ეს უკანასკნელი უნდა შეიქმნას, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო ორგანო მცირე ბიზნესზე დახმარების გაწევის მიზნით, თავისუფალი კონკურენციის შენარჩუნების პირობებში.

საქართველოს მცირე ბიზნესის ადმინისტრაცია წარმოადგენს საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს. ადმინისტრაციის ხელმძღვანელს ნიშნავს და ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი.

მისი ფუნქციები უნდა იყოს:

1. მცირე ბიზნესის განვითარების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის გატარების უზრუნველყოფა;
2. შესაბამისი კანონების მომზადება მცირე ბიზნესის

განვითარებასთან დაკავშირებით;

3. მცირე ბიზნესის განვითარებისათვის შესაბამისი სახელმწიფო დაფინანსების განსაზღვრა და წარდგენა მთავრობასა და პარლამენტში, დამტკიცების შემდეგ მისი განხორციელების ორგანიზაცია;
4. მცირე ბიზნესის საქმიანობის გაანალიზება და შესაბამის ღონისძიებათა დასახვა;
5. მცირე და მსხვილ ბიზნესს შორის კონტაქტების დამყარების ორგანიზება;
6. საქართველოში მცირე ბიზნესის ინფრასტრუქტურის განსაზღვრა და მისი კოორდინაცია;
7. მცირე ბიზნესის საინფორმაციო უზრუნველყოფა;
8. მცირე ბიზნესის განვითარების სხვა მასტიმულირებელ ღონისძიებათა შემუშავება და განხორციელება;
9. შესაბამისი პროგრამების შემუშავება;
10. დახმარების აღმოჩენა (თავდებად დადგომა) კრედიტების მიღების დროს;
11. ინვესტორების მოძიება მცირე ბიზნესისათვის;

საქართველოს მცირე ბიზნესის ადმინისტრაციის დაფინანსება უნდა ხდებოდეს სახელმწიფოს მხრიდან.

არასპეციფიკური ორგანოებიდან მცირე ბიზნესის მარეგულირებელი ფუნქცია უნდა შეითავსოს ყველა ეკონომიკური ხასიათის სამინისტრომ, განსაკუთრებით ეკონომიკის

განვითარების სამინისტრომ.

ეკონომიკის განვითარების სამინისტრო: 1. შეიმუშავებს მცირე ბიზნესის განვითარების სტრატეგიასა და სახელმწიფო პოლიტიკას. 2. განიხილავს „მცირე ბიზნესის ადმინისტრაციის“ მიერ შემუშავებულ საკანონმდებლო აქტებს და, საჭიროების შემთხვევაში, მხარს დაუჭერს მის წარდგენას საკანონმდებლო ორგანოში. 3. ეკონომიკის განვითარების სტრატეგიის შემუშავების დროს განსაზღვრავს პრიორიტეტულ დარგებში მცირე ბიზნესის განვითარების მიმართულებებს. 4. ხელს უწყობს მცირე ბიზნესის სფეროში პერსპექტიული სამეცნიერო-კვლევითი და საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსებას, უახლესი ტექნოლოგიების დანერგვას.

მცირე ბიზნესის მხარდამჭერი მაკროეკონომიკური ინფრასტრუქტურის არსებობა მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი რგოლია. საქართველოს მცირე ბიზნესის ადმინისტრაციასთან უნდა შეიქმნას მცირე ბიზნესის მხარდამჭერი მაკროინფრასტრუქტურა (სქემა 2). ამ სტრუქტურაში შემავალი ერთეულების ფუნქციები ძირითადად უნდა იყოს შემდეგი:

საქართველოს მცირე ბიზნესის განვითარების ეროვნულმა ფონდმა უნდა: მოიზიდოს ფინანსური რესურსები და

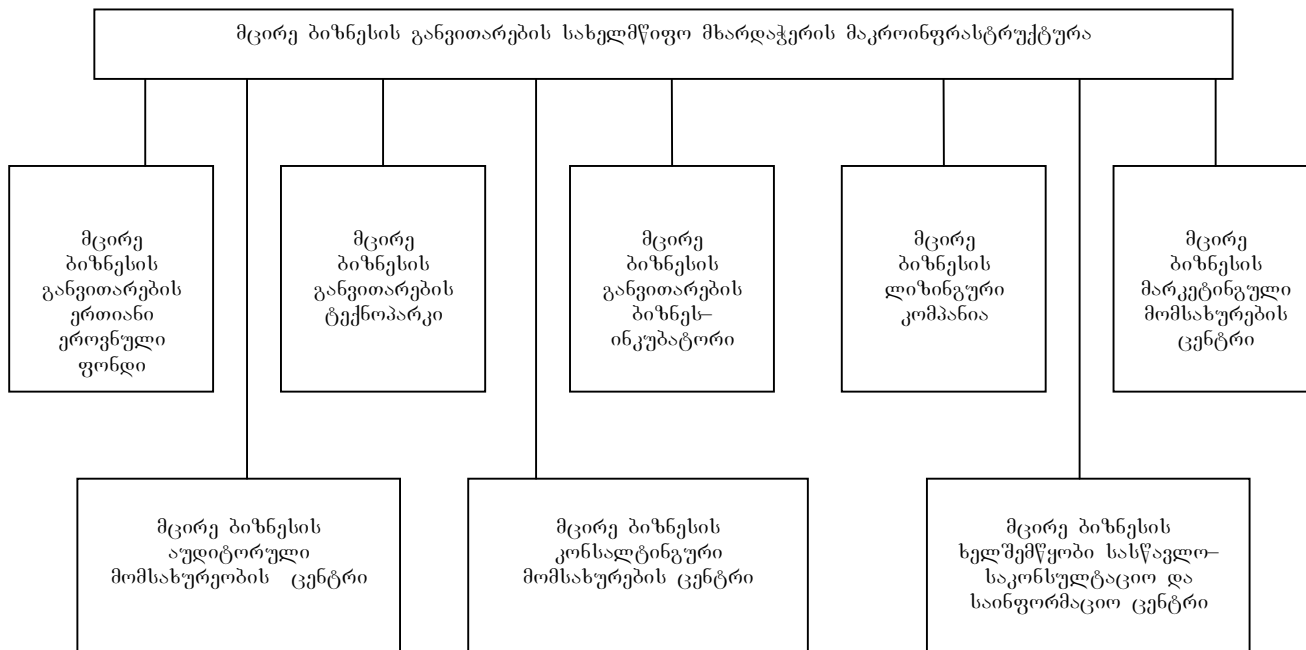

უზრუნველყოს მათი ეფექტიანი გამოყენება მიზნობრივი პროგრამების, პროექტების და ღონისძიებების განსახორციელებლად მცირე ბიზნესში; უზრუნველყოს მცირე ბიზნესში მომუშავე მეწარმეები ხელმისაწვდომი, სწრაფი და მაღალხარისხოვანი ფინანსური მომსახურებით; გასცეს კრედიტები შესაქმნელ, ახლად შექმნილ და არსებულ მცირე საწარმოებზე; გასცეს შეღავათიანი და უპროცენტო კრედიტები სახელმწიფოსთვის პრიორიტეტულ სფეროებში დასაქმებულ მცირე საწარმოებზე.

„მცირე ბიზნესის განვითარების ტექნოპარკმა“ უნდა:

შექმნას მცირე ინოვაციური ფირმების საქმიანობისა და განვითარების ხელშემწყობი პირობები; მოახდინოს სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების შედეგთა სწრაფი კომერციალიზაცია და ინოვაციურ საქმიანობაში მეცნიერთა სტიმულირება; მოახდინოს მეცნიერებატევადი წარმოების ორგანიზაცია; ჩაატაროს წვრილი ფირმების კადრებისათვის სემინარები და კონსულტაციები საინოვაციო საქმიანობის პრობლემატიკაზე; ხელი შეუწყოს მცირე საწარმოებს მაღალტექნოლოგიების გამოყენებაში მონაწილეობის მისაღებად; ხელი შეუწყოს წვრილი ფირმების იდეების, ტექნოლოგიებისა და პროდუქციის გატანას უცხოურ ბაზარზე; შეიმუშაოს და განახორციელოს პროექტები მცირე საწარმოთა პერსონალის სწავლების მენეჯმენტის, მარკეტინგის, ფინანსური საქმი-

ანობის სფეროში; დაეხმაროს ინოვაციურ მცირე ფირმებს
საწარმოების და ბიზნესის ორგანიზებაში; გარკვეულ

ტერიტორიაზე (რუსთავში, ქუთაისში, ზუგდიდში, თელავში) თავი მოუყაროს ინოვაციური საწარმოებისათვის მოწყობილობებს, გამოყოს დროებითი სარგებლობისათვის ლაბორატორიული და სამრეწველო ფართობი.

მცირე ბიზნესის განვითარების ბიზნესინკუბატორმა უნდა: შექმნას პირობები, რაც აუცილებელია მცირე საწარმოების განვითარებისათვის მათი დაარსებიდან სრული ფინანსური დამოუკიდებლობის მიღწევამდე; შესთავაზოს მცირე საწარმოებს საწარმოო და საოფისე ფართი, გაუწიოს სხვადასხვა პროფესიული მომსახურება; მონაწილეობა მიიღოს მისი წევრი წვრილი ფირმების საინოვაციო პროგრამებში.

მცირე ბიზნესის ლიზინგური კომპანია ახორციელებს: მოძრავი და უძრავი ქონების ოპერატიული ლიზინგის დანერგვას; მცირე საწარმოების უზრუნველყოფას მოწყობილობებით, ტექნოლოგიებით, შენობა-ნაგებობებით და სხვა; მეორადი მოწყობილობების ბაზის შექმნას მათი ლიზინგში გადაცემის მიზნით; მცირე ბიზნესის სუბიექტების სპეციალიზებული მოწყობილობებით უზრუნველყოფას (მაგ., სატრანსპორტო საშუალებებით, საგზაო-სამშენებლო ტექნიკით; სპეციალური მანქანებით და მექანიზმებით და ა. შ.); მცირე საწარმოებისათვის მოკლევადიანი იჯარით განსაკუთრებული მოწყობილობებისა და მცირე მექანიზაციის საშუალებების შეთავაზებას (მათ მომსახურე პერსონალთან ერთად);

ინფორმაციული ბაზის შექმნას მცირე ბიზნესისათვის მოწოდების მწარმოებელთა, ლიზინგის გამცემთა, ლიზინგის პოტენციურ მიმღებთა შესახებ.

მცირე ბიზნესის მარკეტინგული მომსახურების ცენტრმა უნდა უზრუნველყოს: ისეთი მარკეტინგული ღონისძიებების შემუშავება, რომელიც მცირე საწარმოებს ხელს შეუწყობს შექმნას მომხმარებელზე ორიენტირებული ნაწარმი; ღონისძიებების შემუშავება, რომელიც მცირე ბიზნესს ხელს შეუწყობს ბაზრის სეგმენტის რაც შეიძლება ნაკლები დანახარჯებით ათვისებაში; მოცემულ სეგმენტში გადახდისუნარიანი მოთხოვნის განსაზღვრა; დამატებითი პროდუქციის განსაზღვრა, რომლის მიწოდება შესაძლებელია უკვე არსებული მომხმარებლისათვის; ახალი მომხმარებლების დადგენა, რომლებიც შეიძენენ უკვე არსებული ასორტიმენტის პროდუქციას; მხარდაჭერა პრინციპულად ახალი პროდუქციის შესაქმნელად.

მცირე ბიზნესის მარკეტინგული მომსახურების ცენტრის საქმიანობა მოიცავს: პროდუქციაზე, მომარაგებასა და წარმოებაზე ორიენტირებულ მარკეტინგს. იმის შესაბამისად თუ რა მიმართულებით არის ორიენტირებული მცირე საწარმო, მარკეტინგული სამსახურის ცენტრს უნდა შეეძლოს შესაბამისი მარკეტინგის განხორციელება.

საქართველოს მცირე ბიზნესის ადმინისტრაციასთან არსებულმა აუდიტორული მომსახურების ცენტრმა უნდა

უზრუნველყოს: კონტროლი მცირე ბიზნესის სუბიექტებისა, თუ რამდენად არის დაცული მათ მიერ საკანონმდებლო და ნორმატიული აქტები და გასწიოს ამ მიმართულებით კონსულტაციები; კონტროლი ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანგარიშსწორების მიმდინარეობის შესახებ; სამართლებრივი კონსულტაციები სამოქალაქო, სამეურნეო, შრომით, საბაჟო და საგადასახადო სამართალში.

მცირე ბიზნესის კონსალტინგური მომსახურების ცენტრის ფუნქციები: საწყის ეტაპზე ბიზნესგეგმის შემუშავება მცირე საწარმოს ჩამოყალიბების მიზანშეწონილობის დასასაბუთებლად; იურიდიული მომსახურება საწარმოს რეგისტრაციის, საწესდებო ფონდის ფორმირებისა და საბუთების გაფორმების დროს; ინფორმაციის ფლობა ნაციონალური და საერთაშორისო ფონდების შესახებ, საიდანაც შეიძლება მცირე ბიზნესმა საფინანსო დახმარება მიიღოს; ინფორმაციის ფლობა იმ ინფრასტრუქტურაზე, რომელიც მოქმედებს მცირე ბიზნესის განვითარებაზე.

მცირე ბიზნესის დამხმარე სასწავლო-საკონსულტაციო და საინფორმაციო ცენტრი მოწოდებულია: დააკმაყოფილოს მზარდი დეფიციტი: ინფორმაციის, მარკეტინგის, კონსულტაციების სამეწარმეო საქმიანობის სხვადასხვა ასპექტში; აამაღლოს საწარმოთა საქმიანობის პროფესიული დონე; მოამზადოს მცირე ბიზნესისათვის: პროფესიული კადრები, კონსულტანტები და სახელმწიფო მოხელეები.

აღნიშნული ინფრასტრუქტურის ყველა ორგანიზაცია თავდაპირველად იარსებებს მაკროდონეზე და უნდა დაფინანსდეს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, ასევე მიზანშეწონილია სახსრების მოზიდვა მსხვილი ბიზნესიდან და საერთაშორისო დახმარებებიდან.

საბაზრო ეკონომიკის, მისი ინფრასტრუქტურისა და ასევე მცირე ბიზნესისა და მისი ინფრასტრუქტურის განვითარების კვალობაზე, შესაძლებელია, აღნიშნული ინფრასტრუქტურის რომელიმე ორგანიზაციის არსებობა მაკროდონეზე აღარ იყოს საჭირო და საბაზრო ინფრასტრუქტურას შეუერთდეს.

აღნიშნული ინფრასტრუქტურის ორგანიზება და კოორდინაცია უნდა უზრუნველყოს მცირე ბიზნესის განვითარების ადმინისტრაციამ.

შემდეგი ბლოკი მექანიზმში არის მცირე ბიზნესისადმი საერთაშორისო დახმარების მიღების რეგულირება.

ეკონომიკის საბაზრო პრინციპებით ჩამოყალიბების მხარდაჭერის მიზნით, კერძოდ, ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, რამდენიმე ფონდი და დონორი ორგანიზაცია ფუნქციონირებს საქართველოში, როგორცაა: ევრაზიის ფონდი, მსოფლიო ბანკი; მცირე ბიზნესის სუბიექტების ფინანსურ დახმარებაზე (მიკროსესხების გაცემა) მუშაობს „ვორლდ ვიჟენი“; გარკვეული სამუშაო იქნა გაწეული

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ; ფონდი ღია საზოგადოება – საქართველოს შემუშავებული აქვს 2006–2008 წწ. ეკონომიკური განვითარების პროგრამა, სადაც ერთ-ერთ მიმართულებას წარმოადგენს მცირე ბიზნესის განვითარებაზე მხარდაჭერის პროგრამა.

სახელმწიფოს მეწარმეობრივი საქმიანობა მაკროეკონომიკური რეგულირების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. ამ დროს სახელმწიფო განაგებს იმ საწარმოებს, რომელთა ფუნქციონირება კერძო სექტორში არამომგებიანია ან მათი არსებობა იმ ეტაპისათვის შეუძლებელია, ხოლო ეკონომიკის განვითარებისათვის აუცილებელს წარმოადგენს.

საქართველოში, მცირე მეწარმეობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, სახელმწიფო სექტორში, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ჩამოყალიბდეს მატერიალური წარმოებისა და ინოვაციურ საქმიანობაში დასაქმებული მცირე საწარმოები.

ხშირ შემთხვევაში საბაზრო მექანიზმის უუნარობა რეალურად განაპირობებს პირდაპირ ჩარევას სახელმწიფოს მხრიდან. ეკონომიკური მეთოდებით სახელმწიფოს მხრიდან მცირე ბიზნესის განვითარების პირდაპირი ჩარევის მნიშვნელოვანი სახეა სახელმწიფო მეწარმეობა.

მცირე ბიზნესის სფეროში განსახელმწიფოებრიობის მასშტაბები დამოკიდებულია კონკრეტულ ეკონომიკურ და ისტორიულ პირობებზე, საზოგადოების მდგომარეობაზე და

სხვა ფაქტორებზე. იქ, სადაც სახელმწიფო სექტორი წარმოდგენილია საკმაოდ ვრცლად, პრივატიზაცია-ნაციონალიზაცია (რეპრივატიზაცია) განიხილება, როგორც საკუთრების გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლების ფაქტორები და მონაცვლეობს გამომდინარე შექმნილი კონკრეტული პირობებიდან. პრივატიზაციის მოთხოვნა წარმოიქმნება, როგორც წესი, იმ დროს, როცა ქვეყნის ეკონომიკაში მდგომარეობა შედარებით მოწესრიგებულია და მრავალი სახელმწიფო ობიექტი გადაიარაღებულია. გარდამავალ პერიოდში პრივატიზაცია ემსახურება ახალი ეკონომიკური ბაზის ფორმირებას, კერძო მესაკუთრეთა ჩამოყალიბებას, მნიშვნელოვანწილად ადმინისტრაციული საშუალებებით. ნაციონალიზაცია, ე.ი. სამეურნეო ობიექტის გადასვლა კერძოდან სახელმწიფო საკუთრებაში, წარმოადგენს საბაზრო ეკონომიკის სტაბილიზაციის მძლავრ ინსტრუმენტს. კრიტიკულ პერიოდებში (კრიზისი, ომი და ა.შ.) მცირე ბიზნესში სახელმწიფოს წილი არაა მუდმივი, იგი შეიძლება დროებით შემცირდეს ანდა გადიდდეს.

მცირე ბიზნესის მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმმა უნდა უზრუნველყოს მცირე საწარმოების პრივატიზაცია-ნაციონალიზაციის რაციონალური შეთანაწყობა ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარე.

მცირე ბიზნესის უსაფრთხოება საერთოდ ეკონომიკური

უსაფრთხოების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილია. მცირე ბიზნესის უსაფრთხოება ნიშნავს ისეთი პირობების შექმნას, რომელიც უზრუნველყოფს მის სტაბილურ და მდგრად განვითარებას მოსალოდნელ საშიშროებათა თავიდან აცილებით ან უარყოფით შედეგთა მინიმალური დანახარჯებით ლიკვიდაციის საფუძველზე.

მცირე ბიზნესის უსაფრთხოების ძირითადი ფუნქცია არის არამცირე ბიზნესის განვითარების უზრუნველყოფა, არამედ არსებულ და მოულოდნელ საფრთხეთა გამოვლენა და მათი თავიდან აცილება.

მცირე ბიზნესის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად უნდა განისაზღვროს არსებული და მოულოდნელი საფრთხეები, შეირჩეს უსაფრთხოების მაჩვენებლები და დადგინდეს მათი ზღვრული მნიშვნელობები, შემუშავდეს უსაფრთხოების ღონისძიებები, განისაზღვროს უსაფრთხოების ორგანოები, შეირჩეს უსაფრთხოების ინსტრუმენტები.

არსებული და მოულოდნელი საფრთხეები შეიძლება იყოს შიდა და გარე, როგორც ეკონომიკური, ისე არაეკონომიკური ხასიათის.

საქართველოში ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე დონეზე მცირე ბიზნესის განვითარების შიდა ეკონომიკურ საფრთხეებად შეიძლება მივიჩნიოთ: ეკონომიკური და ტექნოლოგიური განვითარების დაბალი დონე; მუშა-მოსამ-

სახურეთა დაბალი კვალიფიკაცია; სახელმწიფოს მხრიდან მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის არასაკმაო დონე; მცირე ბიზნესის განვითარების მხარდამჭერი სრულყოფილი ინფრასტრუქტურის არარსებობა; საშუალო ხელფასის სიმცირე; მენეჯმენტისა და მარკეტინგის განვითარების დაბალი დონე; ეკონომიკური რეფორმების შეფერხება; განვითარებული საბაზრო ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბების დაგვიანება; სტრუქტურული კრიზისის გაჭიანურება; ინვესტიციური აქტივობის დაბალი დონე; საგადასახადო სისტემის ნაკლოვანებები; უცხოური კრედიტების არაეფექტიანი გამოყენება; საგარეო ვალის ზრდა; ექსპორტ-იმპორტის არაპროგრესული სტრუქტურა; ეროვნული ბაზრის დაუცველობა დაბალი ხარისხისა და ფალსიფიცირებული პროდუქციისაგან; საბაჟო კონტროლის დაბალი დონე; მომსახურების სფეროს, რეგიონების ეკონომიკის, სადაზღვევო სისტემის განუვითარებლობა და ა.შ.

არაეკონომიკური ხასიათის შიდა საფრთხეებიდან შეიძლება გამოვყოთ; ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევა (იძულებით გადაადგილებულთა დიდი რაოდენობის არსებობა); ცუდი დემოგრაფიული სიტუაცია; რეგიონული სეპარატიზმი; ეკოლოგიური სიტუაციის გაუარესება; სტიქიური უბედურებები.

გარე ეკონომიკური ხასიათის საფრთხეებიდან აღსანიშ-

ნავია ფინანსური კრიზისი, ფასების ზრდა სათბობზე და სხვ.

გარე არაეკონომიკური ხასიათის საფრთხეებს მიეკუთვნება: საერთაშორისო და რეგიონული პოლიტიკური მდგომარეობის გაუარესება;

უსაფრთხოების ხარისხის შესაფასებლად აუცილებელია შესაბამის მაჩვენებელთა შერჩევა, მაგალითად: მცირე ბიზნესის ხვედრითი წილი მთლიან ეროვნულ პროდუქტში (მთლიან შიდა პროდუქტში); მცირე ბიზნესის სტრუქტურა (დარგობრივი და რეგიონული); ინვესტიციების მოცულობა (გარე და შიდა); ხელფასის დონე; მცირე ბიზნესის ხვედრითი წილი დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში.

რაც შეეხება რისკების გათვალისწინებას, ამ მიმართულებით უნდა გატარდეს ისეთი ღონისძიებანი, რომელიც შეამცირებს მცირე ბიზნესის სუბიექტების საქმიანობის როგორც ეკონომიკურ, ისე სხვა სახის რისკებს. დღეს საქართველოში მცირე ბიზნესი მაღალი რისკის გარემოში ფუნქციონირებს. რისკის შემცირების მიზნით, მცირე საწარმოებმა უნდა მიმართონ სადაზღვევო სისტემას. მათ უნდა მოახდინონ მოსალოდნელი რისკების დაზღვევა, მაგალითად, როგორცაა: დაზღვევა ხანძრის გაჩენაზე, ქურდობაზე; კადრის (მუშის) მოულოდნელ სიკვდილზე და სხვა.

საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარების უსაფ-

რთხეობის განსახორციელებლად უნდა განისაზღვროს საფრთხეთა ზღვრული ნორმები.

დღეს მცირე ბიზნესის განვითარებას საქართველოში საფრთხე ემუქრება, თუ სახელმწიფომ აქტიურად არ დაუჭირა მას მხარი.

მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმის კონტროლის ფუნქცია, უპირველეს ყოვლისა, ეკისრება პარლამენტს, რომელმაც უნდა გააკონტროლოს, თუ როგორ სრულდება მიღებული კანონები. კონტროლის ფუნქცია აკისრიათ აგრეთვე სასამართლო ხელისუფლებას, მიღებულ ღონისძიებათა შესრულების დროს დაშვებული კრიმინალური დარღვევების ან სამეურნეო დავების განხილვისას.

მაკონტროლებელი ფუნქცია აკისრია აგრეთვე მთავრობას მათ მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესრულებაზე.

კონტროლის ფუნქცია უნდა განხორციელდეს შესაბამის ინდიკატორთა ანალიზის საფუძველზე. შედეგების მიხედვით მიიღება შესაბამისი გადაწყვეტილებები ან ხარვეზების გამოსასწორებლად, ან მაკროეკონომიკურ ღონისძიებათა სისტემაში არსებული ნაკლოვანებების გამოსასწორებლად.

საქართველოში დღეს მწვავედ დგას საკითხი მცირე ბიზნესის როგორც რაოდენობრივი ზრდის, ისე თვისებრივი

დონის ამადლებს მიმართულებით. ამ მხრივ უნდა განხორციელდეს წამახალისებელი ღონისძიებანი, კერძოდ, მის მიმართ შემოდებულ იქნეს განსაკუთრებული საგადასახადო შეღავათები (შემცირებული პროცენტული განაკვეთები) იმ რეგიონებისა და დარგების მცირე საწარმოებისათვის, რომლებიც ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისათვის პრიორიტეტულს წარმოადგენენ. მაგალითად, უნდა წახალისდეს მცირე საწარმოების ფორმირება ისეთ რეგიონებში, როგორიცაა: მცხეთა-მთიანეთი, სამცხე-ჯავახეთი, ზემო სვანეთი, რაჭა-ლეჩხუმი, ცხინვალი, აფხაზეთი, ასევე ისეთ დარგებში, როგორიცაა: გადამამუშავებელი მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, თევზჭერა, ტურიზმი.

მცირე ბიზნესი საჭიროებს დაცვას დემპინგის, არაჯანსაღი კონკურენციის, არასწორი რეკლამების და სხვა სახის „ბიუროკრატიული ბაზრის“, ანუ ბიუროკრატიული გაერთიანებების ქმედებებისაგან, რომლებიც ახშობენ საბაზრო მექანიზმის ნორმალურ ფუნქციონირებას.

აქ უნდა განხორციელდეს ფასების რეგულირება სახელმწიფოს მხრიდან, კერძოდ, უნდა მოხდეს ფიქსირებული ფასების, ფასების დისკრიმინაციის, ფასწარმოქმნის არაკეთილსინდისიერი მეთოდების გამოყენების აკრძალვა. სახელმწიფოს მიზანი უნდა იყოს პატიოსანი კონკურენციის სტიმულირება, ამ სფეროში ბაზრის მონაწილეთა უფლებების დაცვა. აღნიშნული პრობლემების დარეგულირება უნდა უზრუნ-

ველყოს მცირე ბიზნესის განვითარების ადმინისტრაციამ.

დღეს საქართველოში მცირე ბიზნესის ნაკლები პოპულარობა გამოწვეულია იმითაც, რომ არ ხდება ქვეყნის მასშტაბით მცირე ბიზნესით მოსახლეობის დაინტერესება. მცირე ბიზნესის პოპულარიზაცია მცირე ბიზნესის განვითარების ადმინისტრაციამ უნდა უზრუნველყოს მასმედიის საშუალებებით. ამასთან, აღნიშნული საკითხის უზრუნველყოფას ხელი უნდა შეუწყოს მცირე ბიზნესის მაკროეკონომიკური რეგულირების რგოლმა, მცირე ბიზნესის მხარდაჭერმა ინფრასტრუქტურამ.

დღეს მცირე ბიზნესისათვის საგადასახადო კოდექსით რაიმე განსაკუთრებული შეღავათები არ არსებობს. კანონით „მეწარმეთა შესახებ“, მცირე ბიზნესს განესაზღვრებოდა გამარტივებული საბუღალტრო საქმიანობა, რომელიც 2006 წელს, ამ კანონში შეტანილი ცვლილებების გამო, გაუქმდა.

დღეს მცირე ბიზნესის საგადასახადო სისტემა არ რეგულირდება. გადასახადების ადმინისტრირების საკითხიც არაღამაკმაყოფილებელია. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, შეიქმნას მცირე ბიზნესის საგადასახადო კანონმდებლობა, რომელიც სამართლებრივად უზრუნველყოფს და დაარეგულირებს მცირე ბიზნესის გადასახადებისა და მისი ადმინისტრირების სისტემას. ამ მიზნით საგადასახადო კოდექსში უნდა გამოიყოს ცალკე კარი „მცირე საწარმოთა გადასახა-

დები”.

მცირე ბიზნესის ადმინისტრაციამ და მცირე ბიზნესის განვითარების ერთიანმა ეროვნულმა ფონდმა უნდა უზრუნველყონ შეღავათიანი კრედიტების გაცემა მცირე ბიზნესზე. მცირე ბიზნესზე გაცემული კრედიტის საპროცენტო წლიური განაკვეთი არ უნდა აღემატებოდეს 8–10%-ს; კრედიტის გაცემის ხანგრძლივობა განისაზღვროს 10 წლის ვადით, პირველი ორი წელი კრედიტის დაბრუნებისაგან გათავისუფლებით. პრიორიტეტულ მცირე საწარმოებზე კრედიტი გაიცეს 2–5% საკრედიტო განაკვეთით, 5 წლის ვადით, ერთი ან ორი წლით საპროცენტო განაკვეთისაგან გათავისუფლებით. კრედიტის გაცემისას მცირე საწარმოების მიმართ თავდებობის ინსტიტუტი უნდა დაინერგოს. სათავდებო მომსახურება არ უნდა აღემატებოდეს თავდებით გაცემული კრედიტის 0,5%-ს; ეს შესაძლებელია, მსხვილმა ბიზნესმაც აიღოს თავის თავზე ბანკის წინაშე. აღნიშნული საკითხები უნდა განისაზღვროს კანონით „მცირე საწარმოთა ურთიერთგარანტიების საზოგადოებათა შესახებ”.

საქართველოში მცირე ბიზნესში დღეს არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ მცირე საწარმოზე თავდებით გაიცეს კრედიტები 150 000 ლარამდე, 85%-იანი, ხოლო 150 000 ლარიდან 500 000 ლარამდე 75%-იანი თავდებობის გარანტიით. თავდებობის საერთო მაქსიმალური

ღური თანხა საქართველოს მცირე საწარმოებისათვის განისაზღვროს 500 000 ლარით.

ამასთან, განისაზღვროს თავდების მომსახურების განაკვეთი 150 000 ლარამდე, თავდებისათვის მთლიანი სათავდებო თანხის 0,25%-ით, ხოლო 150 000 ლარს ზევით კი 0,5%-ით.

რაც შეეხება მცირე ბიზნესის თვისებრივი დონის ამაღლებას, აქ უნდა მოხდეს მაღალი ხარისხის, კონკურენტუნარიან და ინოვაციურ წარმოებაზე ორიენტირებულ მცირე საწარმოთა წახალისება როგორც საგადასახადო შეღავათებით და ნულოვანი საბაჟო ტარიფებით, ასევე ამ საწარმოებში დაჩქარებული ამორტიზაციის მეთოდის გამოყენებით, კერძოდ, ამორტიზაციის არსებული ნორმატივის გაორმაგებით. ასევე უნდა მოხდეს ძირითადი ფონდების ჩამოწერა ამორტიზაციის ანარიცხების სახით, მათი საწყისი ღირებულების 50%-მდე, რომელთა მომსახურების ასაკი აღემატება სამ წელს. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ისეთი პრიორიტეტული დარგების შერჩევას, რომლებიც, სათანადო საინვესტიციო ხელშეწყობის შემთხვევაში, შეძლებენ მაქსიმალური უკუგების მიღებას მოკლევადიან პერსპექტივაში და განაპირობებენ წარმოების მოცულობისა და შემოსავლების ზრდას, სახელმწიფო ბიუჯეტში შენატანების გაზრდას. ამასთან, ამ დარგების მცირე საწარ-

მოებმა უნდა შეძლოს იმპორტის ჩანაცვლება ადგილობრივი წარმოების საქონლით. ასეთ დარგებად გვესახება მსუბუქი და კვების მრეწველობა.

უნდა განხორციელდეს მცირე ბიზნესის სტრუქტურული სრულყოფა; ხელი უნდა შეეწეოს სწრაფგანვითარებად მცირე ბიზნესს, ასევე მცირე საწარმოებს, რომლებიც თავიანთ საქმიანობას უახლესი ტექნოლოგიების ათვისებით იწყებენ. ასეთი მცირე საწარმოები, მათი საქმიანობის დაწყებიდან ორი წლის განმავლობაში ყველა სახის გადასახადისაგან უნდა გათავისუფლდნენ. ასევე მათზე უნდა გაიცეს შეღავათიანი კრედიტები.

Abesadze Ramaz Kakulia Eteri

Macroeconomic Regulation Mechanism of Small Business in Georgia

SUMMARY

World experience of countries with market economy shows that small business might play a significant role in the regulation of national economy problems. Creation of new working places, introduction of new technologies and services are the indices of great significance of small business. Owing to them definite demands of large corporations are satisfied and economy is provided with specialized goods and services. It enables clever businessmen to expose their potential. Demonstration of

great importance of small business is the fact that more than a half of produced goods falls to its share in the economy of developed countries.

The most important is the role of small business in the process of post-communist transformation because it is one of the significant factors of unemployment reduction and strengthening of economic stability as well.

Great significance of small business and its weakness with regard for market forces (insufficiency of resources, complicity to get investment etc) stipulates the existence of effective mechanism of state support for small business the existence of macroeconomic regulation is very important to develop small business, the aim of which is to guarantee the realization of small business in country economy and active support of its development. The actuality of the theme lies in the fact that in Georgian economic literature the problems of macroeconomic regulation of small business development is not practically studied.

Main aims and objectives of the research.

Main aim of the monograph is to elaborate theoretical model of macroeconomic regulation of small business in a post-communist country and its use in Georgia. Hence, the following objectives were put and solved: establishment of peculiarities of world experience of state support to develop small business; elaboration of theoretical mechanism of macroeconomic regulation of small business development in Georgia; determination of main trends of macroeconomic regulation of small business development in Georgia; determination of macroinfrastructure

of state support of small business development in Georgia; elaboration of the system of measures of macroeconomic regulation of small business development in Georgia.

The principle result of the work is that an important economic problem is solved, namely, creation of the mechanism of state support of small business in Georgia and determination of the system of measures for its practical realization. Besides, from main results of the research might be outlined the following: is constructed a theoretical model of the mechanism of macroeconomic regulation of small business development; is determined main trends of macroeconomic regulation of small business development in Georgia; is elaborated the system of specific measures to develop small business in Georgia; is offered the system of measures of practical realization of the mechanism of macroeconomic regulation of small business development in Georgia.

ლიტერატურის სია

1. აბესაძე რ. ენერგოეკოლოგიური ბაზრის ფორმირებისა და მისი მაკროეკონომიკური რეგულირების თეორიული პრობლემები. თბ., 1999.
2. აბესაძე რ. ეკონომიკური რეფორმების განხორციელების ძირითადი შედეგები და მომავლის ამოცანები საქართველოში. წიგნში: საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში. ტ. 2, თბ., “მეცნიერება”, 2002.

3. აბესაძე რ., სარჩიმელია რ., არევაძე ნ., მელაშვილი მ. ეკონომიკური განვითარების და პროგნოზირების პრობლემები. თბ., “უნივერსალი”, 2004.
4. აბესაძე რ. ენერგოეკოლოგიური ბაზრის ფორმირებისა და მისი მაკროეკონომიკური რეგულირების მოდელი (საქართველოს მაგალითზე). ავტორეფერატი ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბ., 1999.
5. აბესაძე რ. გარემო ბუნებაზე ენერგოზემოქმედების სახელმწიფო რეგულირების ინსტრუმენტი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკის ინსტიტუტი, შრომების კრებული, „საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში”, ტ. I, თბ., „მეცნიერება”, 2000.
6. აბესაძე რ. ეკონომიკური რეფორმების განხორციელების ძირითადი შედეგები და მომავლის ამოცანები საქართველოში. წიგნში: საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში. ტ. 2, თბ., “მეცნიერება”, 2002.
7. აბესაძე რ. ეკონომიკური განვითარების ფაქტორები. წიგნში: “საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობ-

- ლემები საქართველოში”, ტ. 4, თბ., „მეცნიერება”, 2004.
8. აბესაძე რ. ენერგეტიკული ბაზრის ფორმირებისა და მისი სახელმწიფო რეგულირების თეორიული ასპექტები პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში (ინგლისურ ენაზე). ჟ. საქ. მეც. აკად. “მაცნე”. ეკონომიკის სერია, № 1–2, 1998.
  9. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი. თბ., “ადვოკატი მეოხი”, 2005–2006.
  10. ამალღობელი ი., ჩიბუნაშვილი ა. მცირე ბიზნესი საქართველოში. ბიულეტენი საქართველოს სტრატეგიული კვლევისა და განვითარების ცენტრი, №21, 1999.
  11. ანანიაშვილი ი., აჩელაშვილი კ., მესხია ი., პაპავა ვ., სილაგაძე ა., წერეთელი გ. მაკროეკონომიკური რეგულირების მეთოდები და მოდელები. თბ., „მეცნიერება”, 2003.
  12. ანასაშვილი თ. მცირე ბიზნესის როლი და მნიშვნელობა განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში. – ეკონომიკა, №10–12, 1999.
  13. ანდღულაძე რ., კაკულია რ. მცირე ბიზნესის განვითარების საფუძვლები. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა”, 5–6 დეკემბერი, №329-330, 1999.

14. აქუბარდია თ. ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირება და ეკონომიკური პოლიტიკა. თბ., 2005.
15. ბერიძე რ. გზა ცივილიზებული ბიზნესისაკენ. თბ., „განათლება“, 1992.
16. ბიჭიაშვილი ნ., ბიჭიაშვილი ლ. ბიზნესის ორგანიზაცია და მართვა. თბ., თსუ გამომცემლობა, 1997.
17. ბურდული ვ. კერძო მეწარმეობის შექმნის ზოგიერთი საკითხები – სამეცნიერო პრაქტიკული კონფერენცია „სოციალურ-ეკონომიკური რეფორმების თანამედროვე პრობლემები“, თბ., მეცნიერება, 1995.
18. გვაჯაია ლ. მცირე და საშუალო საწარმოები გარდამავალ ეკონომიკაში. სოციალური ეკონომიკა, №3, 2001.
19. გველესიანი რ. მცირე და საშუალო მეწარმეობის სტრატეგია და კულტურა. თბ., „სამშობლო“, 1999.
20. გველესიანი რ. მცირე და საშუალო მეწარმეობის წარმატების საიდუმლოებანი – სოციალური ეკონომიკა, №1, 1999.
21. გოგიჩაიშვილი ფ. ხელოსნობა საქართველოში. თბ., თსუ გამომცემლობა, 1976.
22. გოგონია რ. საბაზრო ეკონომიკა. თბ., 1996.

23. გუგუშვილი პ. საქართველოს სსრ სახალხო მეურნეობა 1921–1961. აკადემიის გამომცემლობა. თბ., 1961.
24. გონაშვილი მ. მცირე ბიზნესის განვითარების სამართლებრივი საფუძვლები საქართველოში, ეკონომისტთა მესამე რესპუბლიკური კონფერენციის მასალები. – თბ., თსუ გამომცემლობა, 2000.
25. დალაქიშვილი რ. მცირე ბიზნესის განვითარების ტენდენციები. ეკონომისტთა მესამე რესპუბლიკური კონფერენციის მასალები. – თბ., თსუ გამომცემლობა, 2000.
26. ერქომაიშვილი გ. მეწარმეობის ფორმირებისა და განვითარების თავისებურებანი საქართველოში. თბ., თსუ გამომცემლობა, 2004.
27. ერქომაიშვილი გ. ფირმის ეკონომიკა, თბ., 2005.
28. ერქომაიშვილი გ. ბიზნესი, თბ., 2008.
29. ერქომაიშვილი გ. ფრანჩაიზინგის სისტემა – რესტრუქტურიზაციის დამაჩქარებელი. – მაკრო-მიკრო ეკონომიკა, №4-5, 1999.
30. ვერულაძე ვ. მცირე ბიზნესის საგადასახადო რეგულირება. – ეკონომიკა, №8-9, 1999.
31. თარგამაძე ე. მცირე ბიზნესის განვითარების ძირითადი მიმართულებანი. – ეკონომიკა, №3-4, 2002.

32. **თეთრაული არჩ., თეთრაული ც.** მაკროეკონომიკური რეგულირების თავისებურებანი და საბაზრო ურთიერთობათა განვითარების კანონზომიერებანი საქართველოში. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკის ინსტიტუტის შრომების კრებული, „საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში“. ტ. I, თბ., „მეცნიერება“, 2000.
33. **თეთრაული არჩ.** საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის და ბიზნესის განვითარების კანონზომიერებანი საქართველოში. თბ., მაცნე, 1993.
34. **კაკულია ე.** ბიზნეს საქმიანობაზე მოქმედი ეკონომიკური ფაქტორები, როგორც ეკონომიკური რისკის არეალის განმსაზღვრელნი. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკის ინსტიტუტის შრომების კრებული, „საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში“. ტ. IV, თბ., „მეცნიერება“, 2004.
35. **კაკულია ე.** მცირე ბიზნესი და მისი როლი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის შრომების კრებული. ტ. IV, „საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში“, თბ., „მეცნიერება“, 2004.

36. კაკულია ე., აბესაძე რ. მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმის ზოგიერთი ასპექტი. ჟ. ეკონომიკა. №6, თბ., 2006.
37. კაკულია ე. მცირე ბიზნესის ფორმირების თავისებურებანი პოსტკომუნისტურ საქართველოში, ჟ. ეკონომიკა, №8, 2006.
38. კაკულია ე. საქართველოს მსუბუქი მრეწველობის საწარმოთა საბაზრო პრინციპებზე გადასვლის წინა პირობები. სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის „პოსტსაბჭოური ქვეყნების ეკონომიკის განვითარების თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები საქართველოს მაგალითზე“ მასალები. თბ., „მეცნიერება“, 2002.
39. კაკულია ე. ტექნოლოგიური პროგრესის როლი, ქვეყნის მსუბუქი მრეწველობის კონკურენტუნარიან (ხარისხის გარანტის) საწარმოთა ფორმირებაში, ეკონომისტთა მესამე რესპუბლიკური კონფერენციის მასალები, თბ., თსუ გამომცემლობა, 2000.
40. კესონი ჰ. ბიზნესის აქსიომები (საქმიანი ბესტსელფერი). თბ., ბიზნესი, 1999.
41. კოპლატაძე ი. მცირე ბიზნესი აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. – ეკონომიკა, №3-4, 1992.
42. მაკონელი კ., ბრიუ ს. ეკონომიკის, ნაწილი I, II. თბ., „საქპროფგამი“, 1993.

43. მაკმილანი ჩ. იაპონიის სამრეწველო სისტემა. თბ., 2003.
44. მაქსოვეი მ. მცირე საწარმოები: ელასტიკურობა, ეფექტიანობა. – ეკონომიკა, №3-4, 1992.
45. მენქიუ გ. ეკონომიკის პრინციპები. თბ., დიოგენე, 2000.
46. მესხია ი., საბურზანია ლ., კაკულია რ. საქართველოში სამეურნეო რეფორმის მიმდინარეობის ანალიზი და მისი სრულყოფის წინადადებები. თბ., 1993.
47. მესხია ი. მაკროეკონომიკური გარემო და სოციალური სტაბილიზაცია – სოციალური ეკონომიკა, №1, 1999.
48. მექვაბიშვილი ე. მცირე მეწარმეობა და მისი როლი საბაზრო ეკონომიკაში. საქ. მეც. აკად. მაცნე. ეკონომიკისა და სამართლის სერია, №2, 1992.
49. მექვაბიშვილი ე. სახელმწიფო და ეკონომიკა. თბ., 1996.
50. მეწარმეობა საქართველოში, სტატისტიკური პუბლიკაცია ფაქტები, ციფრები, კომენტარები 2000, საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი, თბ., 2000.
51. მეწარმეობა საქართველოში, სტატისტიკური პუბლიკაცია ფაქტები, ციფრები, კომენტარები 2001. საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი, თბ., 2001.

52. მეწარმეობა საქართველოში 2002. სტატისტიკური კრებული. საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი, თბ., 2002.
53. მეწარმეობა საქართველოში 2003. სტატისტიკური კრებული. საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი. თბ., 2003.
54. მეწარმეობა საქართველოში 2004. სტატისტიკური კრებული. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, სტატისტიკის დეპარტამენტი. თბ., 2004.
55. მეწარმეობა საქართველოში, სტატისტიკური პუბლიკაცია 2005. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, სტატისტიკის დეპარტამენტი, სტატისტიკური პუბლიკაცია. თბ., 2005.
56. მცირე და საშუალო მეწარმეობის სახელმწიფო მხარდაჭერის კონცეფცია (პროექტი). თბ., საქართველოს ეკონომიკის, მრეწველობის და ვაჭრობის სამინისტრო. თბ., 2001.
57. მცირე საწარმოები საქართველოში. 2003. სტატისტიკური კრებული. საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი. თბ., 2004.

58. მეწარმეთა შესახებ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის შესახებ. თბ., Parliament of Georgia - კანონმდებლობა 22.07.2006.
59. ნიღლი დ. ბიზნესი კონტექსტში, ბიზნესი და მისი გარემო, შესავალი, თბ., BGC biznes, 2003
60. პაპავა გ. სამრეწველო ფორმის ორგანიზაცია და მართვა (ორტომეული), თბ., „სამშობლო“, 1998.
61. პაპავა ვლ. პოსტკომუნისტური გარდამავალი პერიოდის მაკროეკონომიკა. თბ., თსუ გამომცემლობა, 2005.
62. პაპავა ვლ. პოსტკომუნისტური კაპიტალიზმის პოლიტიკური ეკონომია და საქართველოს ეკონომიკა, თბ., 2002.
63. პაპავა ვლ. რეფორმების მიმდინარეობისა და საქართველოს ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივების შესახებ (რუს. ენაზე) – საერთაშორისო სამეცნიერო სიმპოზიუმის მასალები. თბ., დიოგენე, 1997.
64. სამადაშვილი უ. ბიზნესის საფუძვლები. თბ., 2005.
65. სამადაშვილი უ. ბიზნესის საფუძვლები. თბ., 2007.
66. სამეწარმეო საქმიანობა საქართველოში 1998. სტატისტიკური კრებული. საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი. თბ., 1999.

67. **სამუელსონი პ., ნორდჰაუსი ვ.** ეკონომიკა. ტ. I–IV. თბ., 2000.
68. **სანთელაძე ნ.** მაკროეკონომიკური რეგულირების სტრატეგია და სამეცნიერო პოლიტიკა გარდამავალ პერიოდში. – საერთაშორისო სამეცნიერო სიმპოზიუმის მასალები. – თბ., დიოგენე, 1997.
69. **სარჩიმელია რ.** რისკის ელემენტები. თბ., „მარჯი“, 2003.
70. **სადარეიშვილი თ., ხარაიშვილი ვ.** ბიზნესის ორგანიზაცია, მართვა და ანალიზი. 2 ტომად. თბ., 1994.
71. **საქართველოს მრეწველობა 1985–1996 წლებში, საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი,** თბ., 1997.
72. **საქართველოს სტატისტიკური წელიწდეული 1999,** საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი, თბ., 1999.
73. **საქართველოს სტატისტიკური წელიწდეული 2001,** საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი, თბ., 2002.
74. **საქართველოს ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 2003 წლის ინდიკატური გეგმა.** თბ., 2003.

75. საქართველოს სტატისტიკური წელიწადეული 2005, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, სტატისტიკის დეპარტამენტი, თბ., 2005.
76. საქართველოს ეკონომიკური ტენდენციები, ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი, თბ., კვარტალური მიმოხილვა, ივნისი, 2006.
77. საქართველოს კონსტიტუცია. თბ., „ლდ“. 2002.
78. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. თბ., „BCG“, 2005.
79. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. თბ., „სამართალი“, 2002.
80. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. თბ., „ლდ“, 2002.
81. საქართველოს კანონი „მეწარმეთა შესახებ“. – თბ., „ადვოკატი მეოხი“, №37-38-ის დამატება, 2006.
82. საქართველოს კანონი „სამეწარმეო საქმიანობის კონტროლის შესახებ“. ქ. – „ადვოკატი მეოხი“, №37-38-ის დამატება, 2006.
83. საქართველოს კანონი „მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ“. ქ. – „ადვოკატი მეოხი“, №37-38-ის დამატება, 2006.

84. საქართველოს კანონი „პროდუქციის და მომსახურების სერტიფიკაციის შესახებ“. ქ. – „ადვოკატი მეოხი“, №37-38-ის დამატება, 2006.
85. საქართველოს კანონი „მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ“. ქ. – „ადვოკატი მეოხი“, №37-38-ის დამატება, 2006.
86. საქართველოს კანონი „საღიაცენზიო მოსაკრებლის შესახებ“. ქ. – „ადვოკატი მეოხი“, №37-38-ის დამატება, 2006.
87. საქართველოს კანონი „ინვესტიციების სახელმწიფო მხარდაჭერის შესახებ“. Parliament of Georgia – კანონმდებლობა, 2006.
88. საქართველოს კანონი. „საქართველოს ეროვნული საინვესტიციო სააგენტოს შესახებ“. Parliament of Georgia – კანონმდებლობა, 2002.
89. საქართველოს კანონი „საინვესტიციო საქმიანობის ხელშეწყობისა და გარანტიების შესახებ“. ქ. – „ადვოკატი მეოხი“. №37-38-ის დამატება, 2006.
90. საქართველოს კანონი „დაზღვევის შესახებ“. ქ. – „ადვოკატი მეოხი“, №37-38-ის დამატება, 2006.
91. საქართველოს კანონი „რეკლამის შესახებ“. ქ. – „ადვოკატი მეოხი“, №37-38-ის დამატება, 2006.
92. საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“.

93. სმიტი ა. გამოკვლევა ხალხთა სიმდიდრის ბუნებისა და მიზეზების შესახებ. თბ., 1938.
94. ფანცულაია გ. პრივატიზაცია. სტრატეგიული კვლევისა და განვითარების ცენტრი. ბიულეტენი №21, 1999.
95. ტურაშვილი ნ., გიგილაშვილი ნ. მცირე ბიზნესი საქართველოში. საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის მოამბე. №1, 1995.
96. ქავთარაძე თ. მცირე ბიზნესი: იმედები და რეალობა. თბ., „ლევა“, 2006.
97. ქეშელაშვილი თ. ბიზნესის ორგანიზაცია. თბ., „მნათე“, 1995.
98. ქვეციშვილი ნ. მცირე ბიზნესი განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკაში. ეკონომიკა, №4-5, 1995.
99. შენგელია თ. მაკროეკონომიკური რეგულირების აუცილებლობა და ეკონომიკური უსაფრთხოების ინდიკატორები საქართველოში. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკის ინსტიტუტის შრომების კრებული, „საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში“. ტ. III, თბ., „მეცნიერება“, 2003.
100. შუბლაძე გ. ბიზნესის საფუძვლები (დამხმარე სახელმძღვანელო). თბ., 2000.

101. შურღაია თ. მცირე ბიზნესის ადგილი ეკონომიკაში. ეკონომიკა, №6-8, 1994.
102. შურღაია თ. მცირე ეკონომიკის დიდი პოტენციალი. ეკონომიკა, №8, 2001.
103. შურღაია თ. მცირე ბიზნესის სისტემური სტრუქტურა – მაკრო-მიკრო ეკონომიკა, №3 (52), 2002.
104. წერეთელი გ. საქართველო საბაზრო ეკონომიკურ ურთიერთობათა ჩამოყალიბების გზაზე. – ეკონომიკა, №8-9, 1992.
105. წერეთელი გ. პოსტკომუნისტური ქვეყნების ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების ეფექტიანობის შეფასების საკითხებისათვის. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკის ინსტიტუტის შრომების კრებული, „საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში“. ტ. III. თბ., „მეცნიერება“, 2003.
106. ჩიქავა ლ. ინოვაციური ეკონომიკა. თბ., „სიახლე“, 2006.
107. ციციაშვილი რ. თანამედროვე ბიზნესი, თბ., „მეცნიერება“, 1996.
108. ძნელაძე დ., ძნელაძე ლ. ბიზნესი ტ. I. თბ., თსუ გამომცემლობა, 1999.

129. . -
:
., « », 1940.
130. . . ., - , 1995.
131. „ . ,
- . 6-1 (29-
30), 2003-2004.
132. . . „
», 2004.
133. . -
. , 7, .119, 2003.
134. Doing business, 2005 ,
. „ «
», 2005.
135. . . .I, .,
1985.
136. . : . „ « -
89», 1996.
137. „ „ „ .
2 ., „ « », 1995.
138. ( ). ., 1992.
139. . . „ « », 1991.
140. . . „ « », 1964.

141. . -
 . ., « » , 1968.
142. .
 , 7, 2003.
143. . .
 ., - , « » , 1997.
144. .
 . . , 5/1999.
145. <http://oppr.russmir.ru/?2>.
 : (17.10.05).
146. <http://www.business-magazine.ru/religios/224637/>.
 : . :
 . 2005.
147. <http://referat.niv.ru/referat/pl?02/240-2391/index.hum.04/01.-2006>.
 :
 . 2006.
148. http://www.investments.com.ua/mp_USA/.
 ? 2006.
149. http://www.investments.com.ua/media/analytics/sb_USA/.
 . 2006.
150. http://www.russia.com/news/print.asp_id-6516/. -
 . 2004.
151. http://www.investments.com.ua/media/analytics/small_bus/.
 . 2006.

152. <http://www.ck-ua.com/regpregem.htm>. -
. 2006.
153. <http://open-referat.djenbo.com/referats/vldoc.5531.html>.
« ». 2005.
154. http://www.bizneslaw.uz/5-6/s+5_3.htm . -
. .
. 2006.
155. წლიური ანგარიში 2007, საქართველოს ეროვნული
ბანკი, 2007.
156. მეწარმეობა საქართველოში. სტატისტიკის
დეპარტამენტი. 2008.

შინაარსი

შესავალი	5
თავი I. მცირე ბიზნესი და მისი მაკროეკონომიკური რეგულირების თეორიული პრობლემები	
§ 1.1. მცირე ბიზნესის არსი, მნიშვნელობა და კრიტიკიზმები	8
§ 1.2. მცირე ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერის გამომცდილება საზღვარგარეთის ქვეყნებში	31
თავი II. მცირე ბიზნესის განვითარების თანამედროვე დონე საქართველოში	
§ 2.1. მცირე ბიზნესის ფორმირების ტენდენციები საქართველოში	54
§ 2.2. მცირე ბიზნესის სახელმწიფო რეგულირების თანამედროვე პრობლემები საქართველოში	68
თავი III. მცირე ბიზნესის მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზმის თეორიული მოდელი და მისი პრაქტიკული რეალიზაციის ძირითადი მიმართულებები და ბზები საქართველოში	
§ 3.1. მცირე ბიზნესის განვითარების მაკროეკონომიკური რეგულირების მექანიზ-	

მის თეორიული მოდელო	88
§ 3.2. მცირე ბიზნესის განვითარების მაკრო- ეკონომიკური რეგულირების ძირითადი მიმართულებები და გზები საქართვე- ლოში	102
SUMMARY	141
ლიტერატურის სია	143